

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи

«ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ»

Завідувач кафедри

Д.е.н., професор

_____ Володимир ЗАЙЧЕНКО

«___» _____ 20__ р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

на тему:

«Управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК»

(на прикладі ТОВ «Діброва», м. Львів)

Management of the investment activity of the agribusiness enterprise

Виконав здобувач вищої освіти

2м курсу, групи _____

ОПП «Економіка підприємства»

спеціальності 051 «Економіка»

_____ Неборак Ю. В.

«___» _____ 20__ р.

Керівник роботи: д.е.н., професор

_____ Тарас ВАСИЛЬЦІВ

«___» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Центральноукраїнський національний технічний університет

Факультет Економічний
Кафедра економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Галузь знань Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма Економіка агробізнесу та агротрейдинг

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки,
підприємництва та
готельно-ресторанної справи

(підпис)

(наук. ступінь, вч. звання, ім'я та прізвище)

« » 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Неборак Юрій Віталійович

(прізвище, ім'я та по-батькові)

1. Тема роботи «Управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК (на прикладі ТзОВ «Діброва», м. Львів)»
2. Керівник роботи: Васильцев Тарас Григорович, д.е.н., професор.
3. Строк подання роботи до захисту. 25 грудня 2023р.
4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних та прикладних засад удосконалення управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК.
Завдання: надання змістовно-теоретичної характеристики інвестиційної діяльності підприємства; визначення концептуальних положень управління інвестиційною діяльністю; надання характеристики фінансово-економічного стану в контексті забезпечення інвестиційної привабливості; оцінювання ефективності управління інвестиційним потенціалом; обґрунтування вибору стратегічних напрямів розвитку інвестиційної діяльності; ідентифікація пріоритетів управління ресурсним забезпеченням інвестиційної діяльності; моделювання процесів підвищення ефективності інвестиційної.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Ознайомлення з літературними джерелами	08.09.23-20.09.23	
2.	Написання вступу та першого розділу «Теоретико-методичні основи управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК»	21.09.23-10.10.23	
3.	Написання другого розділу «Аналіз управління інвестиційною діяльністю ТОВ «Діброва»»	11.10.23-11.11.23	
4.	Написання третього розділу «Удосконалення системи управління інвестиційною діяльністю тов «Діброва»»	12.11.23-19.12.23	
5.	Оформлення кваліфікаційної роботи	10.12.23-14.12.23	
6.	Перевірка кваліфікаційної роботи на унікальність та виявлення академічного плагіату	15.12.23-19.12.23	
7.	Підготовка ілюстративного матеріалу, отримання відгуку наукового керівника, зовнішньої рецензії, підготовка до захисту	20.12.23-25.12.23	

Дата видачі завдання

«___» _____ 2023 р.

Керівник роботи _____ Тарас ВАСИЛЬЦЕВ
(підпис)

Завдання прийняте до виконання

«___» _____ 2023 р.

Здобувач _____ Неборак Ю.В.
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Неборак Ю. В. Управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК (на прикладі ТОВ «Діброва», м. Львів): Кваліфікаційна робота за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за ОПП «Економіка підприємства» зі спеціальності 051 – «Економіка» / Центральноукраїнський національний технічний університет. Кропивницький, 2024. 114 с.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних та прикладних засад удосконалення управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК (на прикладі ТОВ «Діброва», м. Львів).

Завданнями роботи є надати змістовно-теоретичної характеристики інвестиційної діяльності підприємства; визначити концептуальні положення управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК; обґрунтувати методичні засади аналізування інвестиційної діяльності підприємства АПК; проаналізувати інвестиційний клімат як передумову організації інвестиційної діяльності підприємства АПК в Україні; надати характеристику фінансово-економічного стану в контексті забезпечення інвестиційної привабливості підприємства АПК; оцінити ефективність управління інвестиційним потенціалом підприємства АПК; обґрунтувати вибір стратегічних напрямів розвитку інвестиційної діяльності підприємства АПК; ідентифікувати пріоритети управління ресурсним забезпеченням інвестиційної діяльності підприємства АПК; провести моделювання процесів підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємства АПК.

Предметом дослідження є теоретико-методичні основи побудови та покращення системи управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК.

Об'єктом дослідження є процеси інвестиційної діяльності підприємства АПК.

У першому розділі роботи надано змістовно-теоретичну характеристику інвестиційної діяльності підприємства, визначено концептуальні положення управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК, обґрунтовано методичні засади аналізування інвестиційної діяльності підприємства АПК.

У другому розділі роботи проведено аналіз інвестиційного клімату як передумови організації інвестиційної діяльності підприємства АПК в Україні, надано характеристику фінансово-економічного стану в контексті забезпечення інвестиційної привабливості підприємства АПК, оцінено ефективність управління інвестиційним потенціалом підприємства АПК.

У третьому розділі обґрунтовано вибір стратегічних напрямів розвитку інвестиційної діяльності підприємства АПК, ідентифіковано пріоритети управління ресурсним забезпеченням інвестиційної діяльності підприємства АПК, здійснено моделювання процесів підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємства АПК.

За результатами дослідження розроблені теоретико-методичні основи управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК, проведено аналіз та розроблено положення управління інвестиційною діяльністю ТОВ «Діброва».

Одержані результати можуть бути використані при формуванні системи управління інвестиційною діяльністю ТОВ «Діброва».

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2023 рік.

Кваліфікаційна робота містить 114 сторінок, 24 таблиці, 5 рисунків, список використаних джерел нараховує 74 найменування.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість, інвестиційних розвиток, інвестиційний потенціал, управління, підприємство АПК.

SUMMARY

Neborak Yu. V. Management of the investment activity of the agricultural industry enterprise (on the example of Dibrova LLC, Lviv): Qualification work for the second (master's) level of higher education at the OPP «Economics of the Enterprise» in the specialty 051 - «Economics» / Central Ukrainian National Technical University university. Kropyvnytskyi, 2024. 114 p.

The purpose of the qualification work is to substantiate the theoretical-methodical and applied principles of improving the management of the investment activity of an agro-industrial complex enterprise (on the example of Dibrova LLC, Lviv).

The tasks of the work are to provide substantive and theoretical characteristics of the enterprise's investment activity; to determine the conceptual provisions of management of the investment activities of the agro-industrial complex enterprise; to substantiate the methodological principles of analyzing the investment activity of an agro-industrial complex enterprise; to analyze the investment climate as a prerequisite for the organization of the investment activity of the agribusiness enterprise in Ukraine; provide a description of the financial and economic condition in the context of ensuring the investment attractiveness of the agricultural industry enterprise; to assess the efficiency of management of the investment potential of the agribusiness enterprise; justify the choice of strategic directions for the development of the investment activity of the agro-industrial complex enterprise; to identify the priorities of management of resource provision of the investment activity of the agro-industrial complex enterprise; carry out modeling of the processes of increasing the efficiency of the investment activity of the agro-industrial complex enterprise.

The subject of the study is the theoretical and methodological basis of building and improving the management system of the investment activity of the agribusiness enterprise.

The object of the research is the processes of investment activity of the agribusiness enterprise.

In the first section of the work, a content-theoretical description of the investment activity of the enterprise is provided, the conceptual provisions of managing the investment activity of the agricultural industry enterprise are defined, and the methodological principles of analyzing the investment activity of the agricultural industry enterprise are substantiated. In the second section of the paper, an analysis of the investment climate as a prerequisite for the organization of the investment activity of an agro-industrial complex enterprise in Ukraine was carried out, a description of the financial and economic situation in the context of ensuring the investment attractiveness of an agro-industrial complex enterprise was provided, and the effectiveness of managing the investment potential of an agro-industrial complex enterprise was evaluated. In the third section, the choice of strategic directions for the development of the investment activity of the agribusiness enterprise is substantiated, the priorities of resource management of the investment activity of the agribusiness enterprise are identified, and the processes of improving the efficiency of the investment activity of the agribusiness enterprise are modeled.

Based on the results of the research, the theoretical and methodological foundations of the management of the investment activity of the agro-industrial complex enterprise were developed, the analysis was carried out and the regulation of the management of the investment activity of Dibrova LLC was developed.

The obtained results can be used in the formation of the investment activity management system of Dibrova LLC.

Year of qualification work: 2023.

The qualification work contains 114 pages, 24 tables, 5 figures, the list of used sources includes 74 names

Keywords: investment activity, investment attractiveness, investment development, investment potential, management, agribusiness enterprise.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА АПК	6
1.1. Змістовно-теоретична характеристика інвестиційної діяльності підприємства	6
1.2. Концептуальні положення управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК	17
1.3. Методичні засади аналізування інвестиційної діяльності підприємства АПК	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ТОВ «ДІБРОВА»	36
2.1. Інвестиційний клімат як передумова організації інвестиційної діяльності підприємства АПК в Україні	36
2.2. Характеристика фінансово-економічного стану в контексті забезпечення інвестиційної привабливості підприємства АПК	46
2.3. Оцінювання ефективності управління інвестиційним потенціалом підприємства АПК	57
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ТОВ «ДІБРОВА»	68
3.1. Вибір стратегічних напрямів розвитку інвестиційної діяльності підприємства АПК	68
3.2. Пріоритети управління ресурсним забезпеченням інвестиційної діяльності підприємства АПК	77
3.3. Моделювання процесів підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємства АПК	89
ВИСНОВКИ	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	102
ДОДАТКИ	109

ВСТУП

Розвиток підприємств АПК залежить від обсягів, напрямів та ефективності інвестиційної діяльності. Інвестиції є важливим елементом економічного розвитку, який дозволяє підприємствам АПК збільшувати виробничі та переробні потужності, обсяги реалізації продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Водночас, інвестиційна політика українських підприємств АПК наразі не є дієвим драйвером економічного розвитку, що призводить до неефективної діяльності через недоінвестування, цінові розриви та інші чинники. Все це обумовлює визначення теоретико-методичних та прикладних засад удосконалення системи управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК, що обумовлює актуальність виконання кваліфікаційної роботи.

Фундаментальний економіко-теоретичний аналіз інвестиційного процесу висвітлено у працях Дж. Кейнса, І. Фішера, У. Шарпа, А. Пересади та інших. Стан інвестиційного клімату України вивчали вчені Т. Васильців, М. Гарасимчук, М. Дем'яненко, В. Зайченко, О. Євтушевська, Г. Мазур, М. Петруня, Н. Шалигіна та інші. Питання вирішення проблеми ефективності залучення інвестицій в АПК України привертає увагу таких вітчизняних вчених як Л. Бровко, С. Буткевич, М. Кісіль, І. Лукінов, І. Сталєв, В. Просяник, В. Юрчишин, О. Шпичак та інші. Вчені розглядали вихід підприємств АПК з кризової ситуації, розвиток конкурентоспроможного виробництва. Однак, питання стосовно налагодження та адаптації до глобалізаційних змін системи управління інвестиційною діяльністю підприємств АПК так і залишаються невирішеними.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є процеси інвестиційної діяльності підприємства АПК.

Предметом кваліфікаційної роботи є теоретико-методичні основи побудови та покращення системи управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних та прикладних засад удосконалення управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК.

Для досягнення мети кваліфікаційної роботи було вирішено наступні **завдання**: надання змістовно-теоретичної характеристики інвестиційної діяльності підприємства; визначення концептуальних положень управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК; обґрунтування методичних засад аналізування інвестиційної діяльності підприємства АПК; аналізування інвестиційного клімату як передумови організації інвестиційної діяльності підприємства АПК в Україні; надання характеристики фінансово-економічного стану в контексті забезпечення інвестиційної привабливості підприємства АПК; оцінювання ефективності управління інвестиційним потенціалом підприємства АПК; обґрунтування вибору стратегічних напрямів розвитку інвестиційної діяльності підприємства АПК; ідентифікація пріоритетів управління ресурсним забезпеченням інвестиційної діяльності підприємства АПК; моделювання процесів підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємства АПК.

Теоретичною і методичною основою кваліфікаційної роботи є набір загальнонаукових методів логічного, функціонального, структурного, порівняльного аналізу, індуктивного та дедуктивного пізнання.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання теоретико-методичних і прикладних засад управління інвестиційною діяльністю у підприємствах АПК, а також у системі державного регулювання інвестиційної діяльності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні підходів і прикладних рекомендацій щодо: обґрунтування прогресивних підходів до побудови системи управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК у відповідності до існуючих концептуальних положень та викликів сучасності; вибору стратегічних орієнтирів розвитку інвестиційної діяльності підприємства АПК з прицілом на проєктування фінансово-економічних заходів; моделювання

процесів підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємства АПК дотримуючись економіко-математичної та економетричної методик.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. У вступі висвітлено актуальність теми, мету дослідження та основні його завдання, а також об'єкт, предмет і елементи наукової новизни.

У першому розділі кваліфікаційної роботи «Теоретико-методичні основи управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК» надано змістовно-теоретичну характеристику інвестиційної діяльності підприємства, визначено концептуальні положення управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК, обґрунтовано методичні засади аналізування інвестиційної діяльності підприємства АПК.

У другому розділі кваліфікаційної роботи «Аналіз управління інвестиційною діяльністю ТОВ «Діброва» проведено аналіз інвестиційного клімату як передумови організації інвестиційної діяльності підприємства АПК в Україні, надано характеристику фінансово-економічного стану в контексті забезпечення інвестиційної привабливості підприємства АПК, оцінено ефективність управління інвестиційним потенціалом підприємства АПК.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи «Удосконалення системи управління інвестиційною діяльністю ТОВ «Діброва» обґрунтовано вибір стратегічних напрямів розвитку інвестиційної діяльності підприємства АПК, ідентифіковано пріоритети управління ресурсним забезпеченням інвестиційної діяльності підприємства АПК, здійснено моделювання процесів підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємства АПК.

Висновки мають узагальнений характер, який відображає результати кваліфікаційної роботи.

Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 114 сторінок, у тому числі 92 сторінки основного тексту. Кваліфікаційна робота містить 24 таблиці, 5 рисунків, а також два додатки. Список використаних джерел нараховує 74 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА АПК

1.1. Змістовно-теоретична характеристика інвестиційної діяльності підприємства

Відомо, що економіці будь-якої країни потрібне фінансове забезпечення, а інвестиції є один із найважливіших напрямів економічного розвитку. Основний чинник їхнього збільшення – розширення інвестиційної діяльності підприємств. І провідну роль його формуванні грає державна регуляторна політика, спрямована на створення оптимальних умов інвесторів.

Потенційний інвестор перед прийняттям рішення в першу чергу вивчає передумови здійснення інвестиційної діяльності підприємства, яка є комплексною категорією, що заслуговує на окреме дослідження, зважаючи на теоретичне та практичне значення. Часто під інвестиційною діяльністю підприємства розуміють сукупність фінансових, організаційно-економічних і інших факторів, що притаманні підприємству, і обумовлюють їх інвестиційну активність на ринку. Тобто інвестиційна діяльність – це сукупність факторів, які враховують потенційні інвестори при прийнятті рішення щодо інвестування.

Більше того, інвестиційна діяльність – це важливий та визначальний результат при прийнятті іноземними чи вітчизняними інвесторами рішення щодо інвестування. Загалом це комплексне поняття і включає в себе економічні, правові, адміністративні та інші аспекти. Також варто враховувати й умови для діяльності іноземного інвестора, ідентифікуючи заходи, що вживаються з метою залучення іноземного капіталу. Позитивні результати інвестиційної діяльності передбачають привабливі умови для залучення інвестицій.

Традиційно, під інвестиційною діяльністю, розуміється певна сукупність результатів, що роблять вплив на процес реалізації інвестиційних ідей і безпосередньо, на економічну ефективність інвестування. Інвестиційна діяльність в економічному аспекті полягає в тому, що в умовах високої динаміки ринкових відносин інвестиції є не тільки джерелом прибутку для підприємства, але і несе в собі покращення економічного клімату країни в цілому.

На думку С. Коваленко інвестиційна діяльність – це узагальнена характеристика сукупності економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що зумовлює привабливість і доцільність інвестування в ту або іншу господарську систему [1, с. 366].

І. Крупка визначає інвестиційну діяльність як комплекс заходів, спрямованих на забезпечення захисту прав, інтересів і майна суб'єктів інвестування [2, с. 88].

Є. Ланченко зазначає, що інвестиційна діяльність – це сукупність економічних, фінансово-кредитних та інших процесів, що забезпечують та сприяють роботі вітчизняних та закордонних інвесторів [3, с. 71].

Натомість А. Гончаров під інвестиційною діяльністю розуміє сукупність операцій, що забезпечують і сприяють розширення меж розвитку суб'єктів бізнесу у середовищі залучення інвестиційного капіталу [4, с. 21]. Таким чином, інвестиційна діяльність є комплексною категорією, яка характеризує ступінь привабливості об'єкта для потенційних інвесторів.

Т. Кубах під інвестиційною діяльністю розуміє ступінь сприятливості ситуації, що складається в тій чи іншій країні (галузі, регіоні, підприємстві), стосовно інвестицій, що могли б бути зроблені в країну (галузь, регіон, підприємство) [5].

О. Удалих зазначає, що інвестиційна діяльність – це узагальнена характеристика сукупності передумов, що визначають привабливість об'єкта для інвестування [6, с. 203]. Якщо обсяги інвестиційної діяльності збільшуються, то інвестор має мінімальний ризик втратити дохід та капітал.

Тому акцентується увагу на ряду чинників, які характеризують інвестиційну діяльність.

Загалом прийнято надавати характеристики інвестиційній діяльності як сукупність об'єктивних та суб'єктивних дій, які сприяють або гальмують процес інвестування економічної системи. Тобто це усі економічні, фінансові та соціально-політичні умови у країні, які впливають на те, чи готові фізичні особи, банки та установи позичати гроші та купувати частку (інвестувати) у підприємств, що працюють на території цієї країни.

Вважаємо, що під поняттям «інвестиційна діяльність» можна розуміти сукупність системи об'єктивних чи суб'єктивних факторів, притаманних певному середовищу, що визначають його привабливість для інвестора. Водночас, щоб дати оцінку інвестиційній діяльності, притримуємося думки, що необхідно охарактеризувати п'ять найбільш важливих складових: політичну ситуацію, правове середовище, макроекономічні чинники, податкове оточення, регуляторний вплив (рис. 1.1).

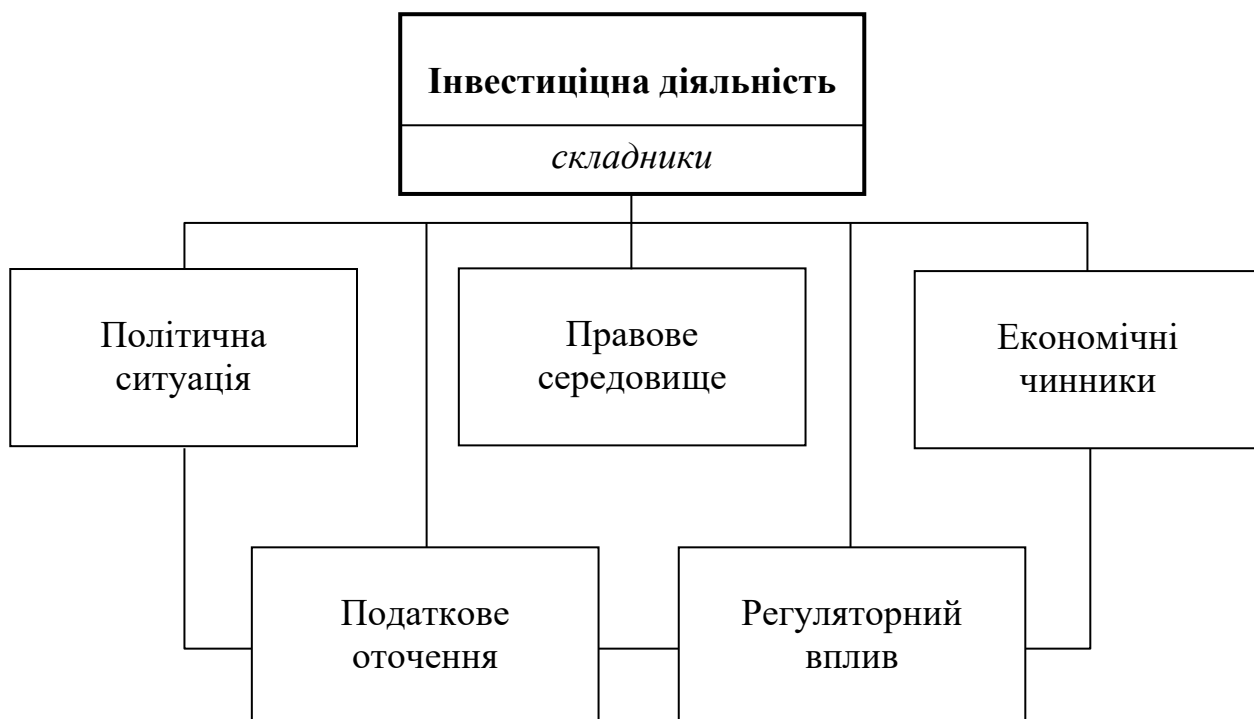

Рис. 1.1. Параметричні роздуми про сутність поняття «інвестиційна діяльність»

Щодо політичної ситуації варто відмітити, що характеризується такими параметрами, як стабільність політичної системи, наявність (відсутність) конфліктів між політичними опонентами, частотність зміни урядів, кількість політичних скандалів, ступінь довіри до влади. Натомість правове середовище характеризується наявністю стабільного законодавства, конституційних законів, кодексів, законів, що захищають права власності та права інвесторів, їх несуперечливістю, простотою та чіткістю, що передбачає наявність прямої дії і механізмів виконання, а також ефективністю судової системи [7, с. 189-190].

Якщо стосовно економічних чинників, то вони характеризуються динамікою грошово-кредитної сфери, банківської системи та інших складових інфраструктури економіки, експортно-імпортних операцій, рівнем інфляції, стабільністю національної валюти, станом внутрішнього ринку та його довгостроковим потенціалом, рівнем ресурсної забезпеченості та інвестування, показниками фінансової стабільності, наявністю вільних трудових ресурсів, рівнем їхньої професійної кваліфікації та вартості та іншим.

Податкове оточення характеризується розподілом податкового тиску, рівнем податкового навантаження, наявністю податкових стимулів до інвестування.

Характеристики регуляторного впливу стосуються прозорості та послідовності державної політики, здатності досягати поставлених стратегічних цілей і дотримуватися поточних зобов'язань, рівнем впливу на інвесторів з боку органів державної влади різного рівня у вигляді вимог щодо реєстрації, ліцензування, сертифікації підприємницької діяльності тощо.

Досить велика кількість вчених-економістів розглядали поняття «інвестиційна діяльність». Спираючись на визначення поняття різними науковцями, можна зробити висновок, що інвестиційна діяльність – це сукупність дій, які у своїй взаємодії забезпечують, впливають та зумовлюють привабливість і доцільність інвестування вітчизняних та іноземних інвесторів в ту або іншу господарську систему (економіку країни, регіону, галузі).

На думку Б. Карпінського поняття інвестиційна діяльність включає комплекс елементів, які бере до уваги інвестор, приймаючи рішення про здійснення інвестицій [8, с. 140]. Таким чином, категорія інвестиційної діяльності дає змогу скласти уяву про ту систему орієнтирів і цінностей, у рамках якої діють інвестори, у тому числі й іноземні. А це, в свою чергу, дозволяє виробити оптимальну лінію поведінки держави щодо іноземних інвестицій.

Сутність поняття «інвестиційна діяльність підприємства» полягає у синергетичному поєднанні двох невід'ємних у контексті тлумачення цього поняття складових, а саме: «інвестиції» та «діяльність» підприємства.

За умови сучасної нестабільної економіки важливою проблемою є визначення ефективності інвестиційних витрат, взаємозв'язку капітальних вкладень і структурних зрушень в економіці, визначення пріоритетів у галузевій структурі інвестицій.

Якщо аналізувати одну зі складових поняття «інвестиційна діяльність підприємства», а саме термін «інвестиції», то можна сказати, що: «інвестиції – це довгострокові вкладення підприємством капіталу з ціллю отримання прибутку, тобто грошові кошти, цінні папери, інше майно, у тому числі майнові права, інші права, що мають грошову оцінку, вкладаються у об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з ціллю отримання прибутку чи досягнення іншого корисного ефекту».

Іншою невід'ємною складовою трактування поняття «інвестиційна діяльність підприємства» є саме термін «діяльність», що означає напрямів реалізації інтересів та задоволення потреб.

Отже, виходячи із вищевикладеного, пропонуємо поняття «інвестиційна діяльність підприємства» розглядати як комплексну характеристику середовища функціонування підприємства, що проявляється на якісному рівні сукупністю дій, які характеризують доцільність і надійність, визначають схильність до інвестування, забезпечуючи ефективність вкладень капіталу інвесторами (власниками та працівниками підприємства, зацікавленими

особами: державними органами, недержавними інституціями, іноземними інвесторами).

Варто відмітити, що інвестиційна діяльність сприяє діловій активності підприємства, аспекти чого показано на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Концептуальний базис вивчення поняття «інвестиційна діяльність підприємства»

Відмічено лише окремі інституційні аспекти змісту поняття «інвестиційна діяльність підприємства», але необхідно врахувати й інші, зокрема:

- наявність загальних умов капіталовкладень, якісне валютне регулювання, стабілізація національної валюти, забезпечення інвестиційного рейтингу держави чи регіону на світовій арені;
- наявність гарантій, наданих державою інвесторам-нерезидентам;
- податкові пільги, режим іноземного інвестування, умови реєстрації іноземних інвестицій і спільних підприємств, наявність вільних економічних зон;
- стабільна робота фінансових і кредитних установ;

- стабільна політична ситуація;
- відсутність корупції і бюрократії;
- сприятливий стан інвестиційного ринку (функціонування фондових бірж, наявність інфраструктури тендерів);
- рівень розвитку продуктивних сил;
- інвестиційна активність населення (виконання державної програми приватизації, зміна структури форм власності, мотивація дій індивідуальних інвесторів) та інші.

Н. Рагуліна наголошує, що інвестиційну діяльність підприємства доречно розглядати з позицій наявності потенціалу, використання якого дозволяє отримувати додатковий прибуток та покращити становище на ринку [9]. В свою чергу, інвестиційна діяльність визначає інвестиційний потенціал, інвестиційні ризики та інвестиційну активність підприємства.

Так, під інвестиційним потенціалом підприємства слід розуміти об'єктивні можливості економічного, техніко-технологічного, фінансового характеру.

До інвестиційного ризику підприємства належать внутрішні та зовнішні чинники, що перешкоджають реалізації інвестиційного потенціалу. Структурно зазвичай включають політичну, правову, законодавчу, економічну та соціальну складову.

Щодо інвестиційної активності підприємства це є інтенсивність залучення інвестицій у власну діяльність з боку керівників чи працівників та зовнішніх, у тому числі, іноземних інвесторів.

При дослідженні питання інвестиційної діяльності підприємства, доцільно звернути увагу на таке поняття, як інвестиційна привабливість. Інвестиційна привабливість підприємства обумовлена станом інвестиційної діяльності. При цьому, варто поєднувати інвестиційну привабливість підприємства на різних рівнях інвестиційних відносин – країни, регіону, галузі (табл. А.1 Додатку А).

Загалом, інвестиційна привабливість підприємства – це інтегральний показник, що об'єднує комплекс формалізованих та неформалізованих критеріїв і характеризує доцільність вкладання капіталу в потенційний об'єкт інвестування.

При дослідженні теоретичного аспекту інвестиційної діяльності підприємства, не можна залишити без уваги таку категорію, як конкурентоспроможність. Причому конкурентоспроможність підприємства доцільно розглядати на різних рівнях конкуренції – країни, регіону, галузі, продукції (табл. А.1 Додатку А). Априорі не можливо говорити про конкурентоспроможну економіку, без наявності підприємств які випускають конкурентоспроможну продукцію.

І. Городняк, А. Терендій відмічають, що на сучасному етапі при різноманітні складних кризових економічних процесів і взаємовідносин між підприємствами, фінансовими інститутами, країнами на внутрішньому і зовнішньому ринках гострою проблемою є ефективне інвестування капіталу з метою його збільшення і це потребує існування привабливого стимулюючого середовища [10, с. 4-6]. Дійсно переміщення капіталу суттєво впливає на економіку як країни, що його вивозить, так і країни, яка його приймає. З одного боку, експорт капіталу є прибутковою справою, адже до країни-експортера надходить частина світової доданої вартості.

Однак, якщо вивіз капіталу з країни значно перевищує його приплив, може виникнути дефіцит інвестиційних ресурсів. В умовах вступу світової економіки у стадію глобалізації виробництва, переміщення інвестиційних ресурсів відбувається відповідно до принципу господарської доцільності. Приплив іноземних інвестицій стає одним із ключових критеріїв статусу країни, успішності її входження у світове господарство.

І. Іващук притримується думки, що іноземний інвестор який має великий вибір країн, куди має можливість помістити свій капітал, обирає найбільш сприятливі та вигідні умови. Дає їм повну оцінку, в першу чергу, звертаючи увагу на стабільність цих умов та як довго вони збережуться [11, с.

73-74]. Втім, якщо довгострокові перспективи для іноземного інвестора сприятливі, може не звернути уваги на тимчасові негаразди. Але якщо стабільності немає і вона не передбачається в найближчому майбутньому, то ніякі заходи залучення не привернуть іноземного інвестора.

Натомість С. Коваленко важливу роль відводить політичній ситуації в країні. Але окрім політичної стабільності також важливими є загальний стан економіки і державна політика економічного розвитку. Параметром в цьому питанні є постійне зростання ВВП, постійне зростання, (навіть якщо не дуже велике) виробництва. Саме це вважається вдалою перспективою для розвитку фінансового ринку [12, с. 367-368]. Водночас необхідно врахувати, що інвестора не обходить також й рівень життя населення, ступінь зростання заробітної плати, рівень цін на місцеві матеріали і сировина.

Варто відмітити, що серйозним фактором для занепокоєння погіршення інвестиційної діяльності підприємства можуть бути інфляція та інфляційні очікування. Також важливим пунктом є довіра інвестора до проведеної економічної політики керівництва підприємства, спираючись на розсудливість і уникаючи недешевих експериментів.

Кожен інвестор має своє суб'єктивне судження про необхідність налагодження інвестиційної діяльності. Тому, за допомогою маркетингових досліджень визначається перелік найбільш привабливих умов інвестиційного клімату для потенційних інвесторів. Потім ринок інвесторів сегментується за різноманітними ознаками та складається профіль кожного сегменту. Необхідно зіставити очікування та побажання інвесторів з можливостями суб'єктів управління. У результаті зіставлення будуть визначені умови формування інвестиційного клімату, які доцільно покращити.

Низка науковців наголошують, що найважливішим етапом є вибір факторів, за допомогою яких планується найбільш швидко та з найменшими витратами провести організацію інвестиційної діяльності [13, с. 101-102]. Отже, з метою створення додаткових дієвих стимулів для розширення інвестиційної діяльності, вирішення питань макроекономічної стабілізації, поліпшення

інвестиційного клімату, слід забезпечити стабілізоване управління інвестиційною діяльністю підприємства.

Виходом кризового періоду є обґрунтування раціональної інвестиційної діяльності підприємства, в якій пріоритет матимуть система регулювання й реформування структури власності на основі приватизації, концепція технічного переоснащення виробництва із залученням коштів інвесторів та інші заходи. Така концепція забезпечить покращити результати інвестиційної діяльності підприємства за наявності певних економічних передумов, якими є:

- залучення іноземних інвестицій з урахуванням мети й завдань структурної трансформації підприємницької діяльності;
- ефективне використання інвестицій;
- обґрунтування вибору пріоритетних секторів матеріального виробництва, які визначають конкурентні позиції підприємства на ринку;
- створення динамічного експортного потенціалу, що може швидко адаптуватися до кон'юнктури зовнішнього ринкового середовища.

Як наголошує Г. Фролова, наявність економічних передумов підвищення інвестиційної активності підприємства має стати реальною основою для обґрунтованого визначення мети залучення підприємством інвестицій у різні сфери економічної діяльності [14, с. 67-68]. Дійсно інвестиційна діяльність підприємств безпосередньо впливає на основні показники соціально-економічного розвитку країни. Позитивні результати інвестиційної діяльності підприємств стають передумовою вирішення соціальних проблем, забезпечують високий рівень зайнятості населення, дозволяють оновлювати виробництво, проведення модернізації й нарощування основних засобів підприємств, впровадження новітніх технологій тощо.

Враховуючи, що інвестиції виступають дієвим важелем здійснення структурної перебудови економіки, розв'язання соціальних і економічних проблем, то ключовими завданнями державного управління є державні гарантії інвесторам на довгострокові проєкти, надання державних пільг на розвиток окремих галузей економіки країни, покращення інвестиційного клімату,

активізація інвестиційної активності, накопичення інвестиційних ресурсів та їх концентрація на пріоритетних напрямках розвитку економіки. Все це є необхідною передумовою ефективного налагодження та розвитку інвестиційної діяльності підприємства.

Крім того, роль інвестиційної діяльності підприємства визначається селективністю інвестицій, що у свою чергу пов'язана з тим, що ринок капіталу практично завжди складається на користь продуцента – потреби у вільних фінансових ресурсах перевищують можливості їхнього накопичення. Капітал, як правило, спрямовується в зони високої прибутковості, сталої ліквідності та безпеки. У цьому інвестори передусім враховують ступінь можливих інвестиційних ризиків як можливість недосягнення чи неповного досягнення цілей вкладення.

Загалом на результати інвестиційної діяльності підприємства чинять вплив низка різноманітних факторів, однак вирішальне значення серед них мають насамперед стабільність, наявність чи відсутність внутрішніх ресурсів, а також рівень та динаміка ключових макроекономічних показників.

Як відомо зі світової практики, завдяки залученим інвестиціям створюються нові підприємства, з'являються нові робочі місця, модернізується обладнання на діючих підприємствах, запроваджуються інновації, розвивається інфраструктура. Одним зі стратегічних завдань кожної країни є саме підтримання інвестиційної діяльності підприємств, й Україна – не виняток.

Згідно узагальнених міркувань стосовно сутності інвестиційної діяльності вдається ґрунтовно підходити до вивчення аспектів функціонування підприємств АПК з позицій їх спеціалізації в системі міжнародного поділу праці, забезпечення національної економічної (продовольчої) безпеки та повоєнної відбудови, що стало предметом досліджень наступного підрозділу роботи.

1.2. Концептуальні положення управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК

Сучасну економіку неможливо уявити без інвестицій, які поширені як у промислово розвинутих країнах, так і в країнах, що розвиваються. Інвестиції є основою розвитку підприємств, окремих галузей та економіки країни в цілому. Від уміння інвестувати залежить розквіт чи занепад власного виробництва, можливості вирішення соціальних й екологічних проблем, сучасний рівень і потенційний динамізм фізичного, фінансового та людського капіталів. Без надійних основ інвестиційної діяльності, якими б професійно володіли спеціалісти відповідного профілю, марно сподіватися на сталий розвиток вітчизняного виробництва, науково-технічний і соціальний прогрес, а з ними і на належне місце у світовому господарстві [15, с. 108].

На сучасному етапі економіка України, включаючи її АПК, перебуває у стані глибокої кризи. Негативний вплив мають структурні, міжгалузеві диспропорції, що накопичилися у народному господарстві впродовж кількох десятиліть й призвели до гострого дефіциту товарів виробничого і невиробничого призначення, і особливо енергоносіїв. Криза посилюється розбалансованістю фінансово-кредитної системи, невідповідністю сформованих управлінських структур потребам економічного розвитку [10, с. 7-9]. Також тут не йдеться про теперішній військовий стан, через який АПК зазнав критичних втрат, а особливо погіршилась інвестиційна діяльність підприємств у галузі.

За умов надзвичайно високої монополізації економіки, галузі переробної промисловості та АПК були дуже чутливими до різких змін соціально-економічної ситуації в Україні. Економічна криза багатосторонньо впливає на розвиток інвестиційної діяльності, перш за все у АПК. З одного боку, необхідність здійснення структурної перебудови потребує великих капітальних вкладень у такі ключові виробництва, як машинобудування для переробних галузей АПК, випуск таропакувальних засобів і матеріалів, включаючи

необхідне устаткування, біотехнології в агропромисловому виробництві. Економічний підйом цих господарських ділянок призвів б до значної позитивної ланцюгової реакції в усьому АПК. Але вітчизняна промисловість не може забезпечити належний рівень розвитку відзначених галузей тільки завдяки традиційному використанню власних ресурсів. Цілий ряд засобів виробництва взагалі не випускається в Україні. Наприклад, нове обладнання для переробки молока виробляється тільки в декількох країнах і декількома великими корпораціями. Тому проблема імпорту товарів виробничого призначення й іноземних інвестицій для розвитку АПК є надзвичайно актуальною для України сьогодні [16, с. 16-17].

Загалом постійно створюються і функціонують суб'єкти господарювання різних організаційно-правових форм. Протягом останніх років частка суб'єктів господарювання у сільському господарстві складала понад 4,0 % від загальної кількості суб'єктів, до того ж левову частку з них становлять саме підприємства [1, с. 366]. Основними формами господарювання в АПК є сільськогосподарські та агропромислові підприємства, агрофірми, різні форми об'єднань і кооперації, на жаль, законодавчо не закріплено ні трактування цих економічних категорій, ані їх особливості функціонування чи специфіка діяльності. На тлі яких, існує дефініція поглядів щодо визначень «агропромислове підприємство» та «агрофірма», а трактування поняття «підприємства АПК», хоч і активно використовується у наукових роботах, але взагалі не відображено. Щодо визначення поняття «агропромислове підприємство» існує певна неузгодженість наукових тверджень (табл. А.2 Додатку 2).

Активізація процесу інвестування вбачається одним із найважливіших шляхів виходу з економічної кризи, здійснення необхідних структурних зрушень у народному господарстві, пришвидшення темпів технічного прогресу, покращання якісних показників інвестиційної діяльності підприємств галузі. Для зміни моделі аграрного виробництва на виготовлення продукції з вищою доданою вартістю, його переозброєння, стабільної господарської діяльності та покращання якості продукції потрібні інвестиції. Надходження інвестицій у

АПК залежить від інвестиційної активності підприємств галузі, на формування якого впливають такі чинники, як відповідність рівня розвитку галузей в АПК наявність власних ресурсів, державні пільги для інвесторів, страхування ризиків; технічний рівень організації виробництва та ін. Все це визначає взаємозв'язку елементів управління інвестиційною діяльністю підприємств АПК (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Складові системи управління інвестиційною діяльністю підприємств АПК

Відомо, що інвестиційна діяльність підприємств АПК відбувається в умовах значних викликів. Відповідно у системі управління інвестиційною діяльністю підприємств АПК необхідно врахувати, що серед основних викликів, які сьогодні стоять перед АПК України, можна назвати недостатні темпи техніко-технологічного оновлення агропромислового виробництва, ріст рівня зношеності техніки та використання застарілих технологій через постійне здорожчання і збільшення долі невідновлюваних природних ресурсів у структурі собівартості виробництва сільськогосподарської продукції, високу залежність виробництва від природно-кліматичних умов, обмежений доступ до фінансових ресурсів, яскраво виражену сезонність виробництва. З огляду на проблемний стан та великий нерозкритий потенціал, ситуація в АПК потребує якісних перетворень, які забезпечать підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва на внутрішньому та зовнішньому ринках та, як результат, й продовольчу та частково економічну, екологічну та енергетичну безпеку, розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та створить соціально-економічні умови сільського розвитку [17, с. 18-19].

В Україні інвестиційна діяльність підприємств АПК історично давало поштовх для розвитку секторів економіки, які доводять кінцевий продукт до споживачів сільськогосподарського та харчопромислового машинобудування, виробництва мінеральних добрив, комбікормів, системи матеріально-технічного обслуговування сільського господарства, меліорації, сільського будівництва, харчової промисловості, холодильного, складського, спеціалізованого транспортного господарства, підприємств та організацій торгівлі, громадського харчування тощо, відповідних галузей науки та підготовки кадрів [18, с. 11-12].

Варто відмітити, що для ефективного розвитку інвестиційної діяльності підприємств АПК в Україні необхідне формування як активно функціонуючого фінансового ринку, так і інтегрованої системи взаємозв'язків із міжнародними фінансовими потоками, підвищення рівня інвестиційної забезпеченості

сільськогосподарських підприємств. Структура та обсяги інвестиційної діяльності на рівні підприємств є головними чинниками, що зумовлюють інвестиційний розвиток країни [19, с. 29-31].

Менш ризикованими є інвестиційні вкладення в інтегроване сільське господарство, що містить, окрім сільськогосподарського виробництва, переробку і торгівлю кінцевим продуктом, оскільки за наявності тісних взаємозв'язків в єдиному технологічному ланцюгу досягається найвища ефективність агропромислового виробництва.

Таким чином, для налагодження інвестиційної діяльності підприємствами АПК особливе значення має розвиток інтеграційних процесів. Створення аграрно-промислових підприємств, характерною особливістю яких є замкнуте коло виробничого процесу, що органічно поєднує виробництво, переробку, зберігання і реалізацію готового продукту, значно прискорює вкладення капіталу для примноження прибутку, отримання вищих показників господарської діяльності та досягнення соціально-економічного ефекту в аграрній сфері. Та на практиці підприємства АПК України рухаються по колу: високий ступінь морального і фізичного зносу основних засобів зумовлює суттєві витрати на їх утримання та ремонт, що, своєю чергою, негативно впливає на рівень прибутку і, як наслідок, на можливості фінансування інвестиційних проєктів.

Практика і досвід ринкових перетворень дозволяють зробити висновок, що запуск інвестиційної діяльності, що створює основу для стійкого зростання вітчизняного виробництва, може і повинен початися з галузей орієнтованих на кінцевий споживчий попит, і в першу чергу, як це не парадоксально, з сільськогосподарського виробництва, з тієї галузі, яка відчуває найбільший спад.

Особливе значення для стимулювання інвестиційної діяльності підприємств АПК зумовлено, по-перше, низькою капіталоемністю і найменшими термінами окупності капітальних вкладень; по-друге, для продукції цієї галузі характерний масовий і стійкий попит на внутрішньому

ринку. Крім того, АПК має сильні міжгалузеві зв'язки, внаслідок чого інвестиції в його розвиток створюють найбільший кумулятивний ефект, стимулюючи попит на продукцію суміжних галузей і формуючи в них власний інвестиційний потенціал.

Дефіцит бюджетних асигнувань у загальному обсязі інвестицій в АПК породив масове банкрутство агропромислових товаровиробників. Так, розвиток різноманітних форм власності, необхідність активізації товарно-грошових відносин, демократизація інвестиційної діяльності вимагають вироблення нових, адекватних ринковим умовам підходів до інвестування та обслуговування АПК. В даний час в результаті аграрних перетворень радикально змінилися відносини інвесторів і сільськогосподарських товаровиробників [20, с. 120-121].

Проведені дослідження показують, що інвестиційна діяльність підприємств АПК не повною мірою відповідають вимогам ринкової трансформації: недостатньо відпрацьований механізм інвестування; відсутня державна підтримка сільського господарства, забезпечує ефективне функціонування аграрного виробництва: збиткова діяльність сільськогосподарських підприємств не дозволяє забезпечувати повернення отриманих інвестицій.

Серед головних причин низької віддачі використовуваних підприємства інвестиційних коштів слід назвати такі: недостатній розвиток ефективних механізмів державного регулювання; витрати в господарському управлінні; недооцінка ролі внутрішньогосподарських відносин та маркетингу для підвищення результативності виробництва [9].

Крім цього, велике значення на налагодження інвестиційної діяльності підприємств АПК відіграє зміцнення вітчизняної банківської системи, тобто створення ефективних джерел акумулювання заощаджень і перетворення їх в інвестиції. Активізація інвестиційної діяльності є не тільки основною умовою виведення сільського господарства з глибокої кризи, але й стає найважливішим визначальним фактором подальшого його розвитку.

Інвестицій гостро потребують практично підприємства всіх сфер і галузей АПК, чи то сільське господарство, переробна промисловість, фондovиробничі галузі або житлова сфера села. Тому створення передумов для масового припливу інвестицій в АПК має стати найважливішим елементом стратегії державної аграрної політики на сучасному етапі. Очевидно, що проблема продовольчої безпеки є досить важливою для національної економічної системи. Сезонність надходження сільськогосподарської продукції і, відповідно, доходів від її реалізації вимагає виділення галузям АПК на пільгових умовах короткострокових і довгострокових кредитів [21, с. 146-148].

В якості основної форми державної підтримки інвестиційної діяльності підприємств АПК повинні одержати широке поширення регіональні цільові програми, що стимулюють товарне виробництво тих видів продукції, які необхідні для насичення продовольчого ринку і досить конкурентоспроможні.

Зважаючи на обмежені можливості інвестиційного забезпечення АПК необхідно вишукувати нові способи вирішення даної проблеми. Один з них – відтворення в країні сільськогосподарської кредитної кооперації. В Україні кредитна кооперація має тривалу історію, а не виникає як щось абсолютно нове в інвестиційній системі обслуговування сільськогосподарських виробників і сільського населення. Як показує історико-економічний аналіз, в періоди фінансово-економічних криз в Україні саме вона грала ключову роль в системі антикризових заходів фінансового оздоровлення аграрної економіки.

Для підвищення стійкості фінансового становища товаровиробників слід застосовувати забезпечену державою заставу сільськогосподарської продукції, укладення форвардних, ф'ючерсних контрактів. Важливою умовою руху товарів від виробників до споживачів є створення ефективної ринкової інфраструктури. Значні перспективи також встановлення довготривалих продовольчих зв'язків між виробничими і регіонами, що споживають продукцію. Їх дієвою формою може стати залучення коштів.

Значний внесок в системі управління інвестиційною діяльністю підприємств АПК носять чинники, накопичені в процесі багаторічної

господарської діяльності: інфраструктурна освоєність території, інноваційний потенціал та інтелектуальний потенціал населення [22, с. 29-32]. Відзначається стійка тенденція зростання обсягу інвестицій в основний капітал за рахунок усіх джерел фінансування. Інвестиції в АПК є недостатніми. Інвестиційна непривабливість підприємств АПК виходить з наступних об'єктивних причин.

По-перше, занадто великий ризик природних аномалій, які можуть повністю або частково ліквідувати всі правильні кроки в реалізації тих чи інших інновацій.

По-друге, в АПК немає коротких періодів повернення вкладених коштів і дивідендів.

По-третє, дивіденди, як правило, не порівняти з тими, які отримують у всіх несільськогосподарських галузях.

Для збереження своїх позицій та зростання рівня інвестиційно-інноваційної привабливості, підприємства АПК мають постійно розвиватися, розширювати сфери діяльності та асортимент продукції, освоювати нові технології, підтримувати та оновлювати арсенал основних засобів, реалізовувати інноваційні проекти, підвищувати ефективність діяльності та ринкову вартість. В цих умовах, крім державної підтримки, у агроформувань періодично виникає потреба в додаткових джерелах фінансування, одним з яких є залучення зовнішніх інвестицій, що забезпечить підприємства АПК конкурентними перевагами та виступить дієвим засобом зростання їх привабливості.

Класифікуючи чинники, що впливають на інвестиційний клімат, у тому числі в АПК, досить часто спостерігається їх поділ на групи: позитивні та негативні; об'єктивні та суб'єктивні; чинники, що впливають на усіх інвесторів і такі, що впливають виключно на іноземних інвесторів; чинники, що заважають, і такі, що сприяють залученню інвестицій та інші [23, с. 16-19].

Ключові чинники впливу на управління інвестиційною діяльністю підприємств АПК узагальнено в табл. 1.1.

**Ключові чинники впливу на управління інвестиційною діяльністю
підприємства АПК**

Рівні	Позитивні	Негативні
1	2	3
Макро	– вигідне геополітичне розміщення; – задовільні природнокліматичні умови; – високий рівень кваліфікації персоналу; – покращення екологічної ситуації завдяки впровадженню інноваційних технологій	– наростаючий рівень бюджетного дефіциту та державного боргу; – недосконалість податкового законодавства; – низький рівень державного фінансування інноваційного розвитку; – нерозвиненість фінансового ринку; – неготовність до масштабного інвестування в інноваційну сферу; – складність залучення сторонніх фінансових ресурсів; – недосконалість інструментів правового регулювання інноваційної діяльності; – низька престижність новаторської діяльності у суспільстві; – відсутність системи стимулів за інноваційну діяльність
Мезо	– низький рівень конкуренції в галузі; – висока соціальна значимість галузі; – наявність власної сировинної бази; – зміцнення експортного потенціалу на світових ринках; – великий потенціал внутрішнього споживання продукції	– занепад основних бюджетонаповнюючих галузей; – скорочення виробництва у традиційних галузях АПК; – низька продуктивність галузей АПК; – низька врожайність сільськогосподарських культур; – несприятлива цінова ситуація на ринку сільськогосподарської продукції; – низький рівень науково-технічного й технологічного потенціалу; – низький рівень взаємодії і кооперації під час розроблення технологічних інновацій;

1	2	3
Мікро	– низький рівень заробітної плати; – низька енергозалежність й енергомісткість підприємств АПК; – зростання споживчого попиту на продукцію; – підвищення якості продукції	– використання у виробничих процесах морально та фізично застарілих технологій; – відсутність впровадження інноваційних елементів та розробок; – катастрофічний брак інвестиційних ресурсів; – висока вартість нововведень; – брак власних коштів; – тривалий термін окупності нововведень; – високий рівень економічного ризику

У підсумку, по-перше, інвестиції є основою розвитку підприємств. По-друге, стан інвестиційної діяльності в АПК в багатьох країнах, у тому числі України, є недостатньо розвинутим, хоча й надаючи поодинокі позитивні сигнали, поки ще перебуває на досить низькому рівні. Через низку як економічних, так і геополітичних причин інвестиційний клімат України поки що не сприяє пошуків інвесторів. По-третє, з метою трансляції Україною позитивних сигналів для потенційних інвесторів необхідно: стабілізувати економічний та політичний стан у країні, вдосконалювати законодавство; сприяти підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва для акумуляції власних фінансових накопичень з їх наступною трансформацією в інвестиції; розглянути необхідність створення державного спеціалізованого банку для стимуляції державою кредитного ринку. По-четверте, фінансові інвестиції слугуватимуть джерелом ресурсів економічного зростання підприємств АПК. Комплексне розв'язання цих та інших питань сприятиме більш раціональному використанню залучених коштів, контролю над їх рухом і своєчасному поверненню.

1.3. Методичні засади аналізування інвестиційної діяльності підприємства АПК

Для прийняття інвесторами рішення щодо вкладання капіталу виникає необхідність в об'єктивному оцінюванні інвестиційно-інноваційної привабливості підприємств АПК на основі узагальнення сукупності чинників, що на неї впливають. Розраховуючи рівень інвестиційно-інноваційної привабливості підприємств АПК, здебільшого використовують інтегральні коефіцієнти, що містять в собі певний набір характерних показників. Причому склад показників, що використовуються під час аналізу впливу зовнішнього середовища на інвестиційно-інноваційну привабливість підприємства може відрізнятися залежно від повноти інформації, цілей інвестора, методики розрахунку тощо [24, с. 120-121].

З метою більш оптимального підбору чинників зовнішнього середовища під час формування інтегрального коефіцієнта інвестиційно-інноваційної привабливості підприємств АПК, визначення рівня та характеру їх впливу на результат розрахунку, значну чисельність чинників зовнішнього середовища поділяють за певними критеріями.

Методичні засади оцінювання впливу чинників на діяльність та розвиток національних підприємств, у тому числі АПК, у інвестиційному середовищі вибудовуються виходячи із процедур використання низки показників і вбачаємо виділити показники інтегрального походження: чисті дисконтовані грошові потоки; чиста теперішня вартість; коефіцієнт вигоди – витрати; внутрішня норма дохідності; період окупності; еквівалентний ануїтет; ефективність витрат.

Відомим і найчастіше застосовуваним у практиці прийняття інвестиційних рішень є показник чистої теперішньої вартості (*net present value* – *NPV*), що також відомий як «чиста приведена цінність», «чиста дисконтована вартість» або «дисконтовані вигоди». Цей показник відображає приріст цінності підприємства АПК в результаті реалізації проєкту, оскільки він являє

собою різницю між сумою грошових надходжень (грошових потоків – припливів), які виникають при реалізації проєкту і приводяться (дисконтуються) до їх теперішньої вартості, та сумою дисконтованих вартостей усіх витрат (грошових потоків – відпливів), необхідних для здійснення цього проєкту. Багато аналітиків вважають чисту теперішню вартість найкращим критерієм для більшості інвестиційних проєктів АПК. Щоб розрахувати цей показник, скористаємося такими формулами (1.1), (1.2), (1.3):

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{B_t - C_t}{(1+i)^t}, \quad (1.1)$$

де B_t – повні вигоди за рік t ;

C_t – повні витрати за рік t ;

t – відповідний рік проєкту (1, 2, 3, ... n);

n – строк служби проєкту, глибина горизонту в роках;

i – ставка дисконту (процентна).

$$NPV = \frac{B_1 - C_1}{(1+i)^1} + \frac{B_2 - C_2}{(1+i)^2} + \dots + \frac{B_n - C_n}{(1+i)^n}, \quad (1.2)$$

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{B_t}{(1+i)^t} - \sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1+i)^t}. \quad (1.3)$$

У випадках, коли проєкт передбачає значні первісні вкладення коштів I_0 , розрахунок NPV можна провести за формулою (1.4):

$$NPV = \frac{CF_1}{(1+i)^1} + \frac{CF_2}{(1+i)^2} + \dots + \frac{CF_n}{(1+i)^n} - I_0 = -I_0 + \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+i)^t}, \quad (1.4)$$

де CF_t (*cash flow*) – грошовий потік у кінці періоду t .

Критерій відбору за чистою теперішньою вартістю означає, що інвестицій проєкт схвалюється у випадку її додатного значення, тобто внаслідок реалізації проєкту цінність підприємства зросте. При виборі із взаємовиключних проєктів перевага надається тому, в кого більш високі значення чистої поточної вартості.

Іншим загальним критерієм, що значно рідше використовується в практиці оцінювання впливу інвестиційних чинників на діяльність та розвиток національних підприємств, є коефіцієнт вигоди – витрати (*benefit cost* – B/C).

Показник визначається як сума дисконтованих вигід, поділена на суму дисконтованих затрат, і обчислюється за формулою (1.5):

$$B / C = \frac{\sum_{t=1}^n B_t / (1+i)^t}{\sum_{t=1}^n C_t / (1+i)^t}. \quad (1.5)$$

Критерій відбору проєктів за допомогою коефіцієнта вигоди – витрати полягає в тому, що при значенні коефіцієнта, який перевищує чи дорівнює одиниці, реалізація проєкту визнається доцільною. Проте, незважаючи на популярність оцінки інвестиційних проєктів в АПК за допомогою даного показника, він має досить суттєві недоліки. По-перше, неприйнятний для ранжування за перевагами незалежних проєктів і абсолютно не підходить для відбору взаємовиключних проєктів. Оскільки порівнюється відносний розмір вигід стосовно витрат, необхідно пам'ятати, що цей показник не відображає фактичну величину чистих вигід від проєкту [25, с. 26-37].

Найбільш прийнятними умовами застосування коефіцієнта вигоди – витрати є наявність жорстких обмежень щодо капіталу. За наявності таких обмежень щодо бюджету проєкту їх ранжування відбувається відповідно до найбільшого значення коефіцієнта до того часу, поки бюджет не буде вичерпано. Методика розрахунку бюджету в умовах обмеженості капіталу має такий вигляд (формула (1.6)):

$$B / C = \frac{\sum_{t=1}^n (B_t - O_t) / (1+i)^t}{\sum_{t=1}^n K / (1+i)^t}, \quad (1.6)$$

де O – виробничі та експлуатаційні витрати;

K – капітальні витрати.

При дефіциті ресурсів коефіцієнт вигоди – витрати видозмінюється і розраховується за формулою (1.7):

$$B / C = \frac{\sum_{t=1}^n (B_t - C_t) / (1+i)^t}{\sum_{t=1}^n R_t / (1+i)^t}, \quad (1.7)$$

де R_t – вартість дефіцитного ресурсу.

Даний показник, порівнюючи величину чистих вигід з вартістю дефіцитних ресурсів, дозволяє відібрати інвестиційні проєкти, для яких унікальні ресурси мають серйозне значення. До дефіцитних ресурсів часто відносять іноземну валюту, яка для багатьох країн є стимулюючим чинником розвитку. У даному разі розрахунок коефіцієнта дорівнює відношенню чистих дисконтованих витрат до іноземної валюти.

Наступним інтегральним показником, який найчастіше використовується в міжнародній практиці оцінювання впливу інвестиційних чинників на діяльність та розвиток національних підприємств, є внутрішня норма дохідності (*internal rate of return* – *IRR*). Дуже часто в літературі цей критерій має назви «внутрішній коефіцієнт окупності інвестицій», «внутрішня норма дисконту». Даний показник відображає норму дисконту, за якої чиста теперішня вартість (*NPV*) дорівнює нулю.

Для розрахунку величини внутрішньої норми дохідності проєкту можна скористатися формулою (1.8):

$$\sum_{t=1}^n \frac{B_t - C_t}{(1 + IRR)^t} = 0. \quad (1.8)$$

Іноді у практиці розрахунків *IRR* застосовують формулу (1.9):

$$IRR = i_1 + \frac{NPV_1 \times (i_2 - i_1)}{NPV_1 - (NPV_2)}, \quad (1.9)$$

де i_1 – ставка дисконту, при якій значення *NPV* додатне;

i_2 – ставка дисконту, при якій проєкт стає збитковим і *NPV* стає від'ємним;

NPV_1 – значення чистої поточної вартості при i_1 ;

NPV_2 – значення чистої поточної вартості при i_2 .

У проєктному аналізі цей показник дає аналітикам еталон для порівняння альтернативної вартості капіталу (дійсну ставку дисконту, прийнятну для проєкту) зі значенням внутрішньої норми дохідності.

Економічно природа внутрішньої норми дохідності являє собою максимальний процент за кредит, який можна виплатити за строк, що дорівнює життєвому циклу проєкту, за умови, що весь проєкт реалізується лише за рахунок цього кредиту. Це дає змогу використовувати *IRR* для визначення доцільності залучення кредитних ресурсів: якщо процент кредиту нижчий за *IRR*, то використання цих ресурсів є доцільним для проєкту.

Незважаючи на таку обґрунтовану критику *IRR*, цей критерій прийняття рішення так міцно укорінився у фінансовому аналізі. Очевидна причина полягає в тому, що *IRR* дає вимірювач, який можна порівняти з існуючими ринковими ставками для капіталовкладень. Більшість приватних інвесторів зважають на *IRR* як на показник того, яким буде їх дохід на капітал, і приймають рішення про інвестиції залежно від *IRR*. У підсумку, незважаючи на те, що слід бути обережним з *IRR*, все ж цей показник продовжуватиме залишатися популярним завдяки своїй схожості із доходом на капітал у приватному чи державному секторі.

Сучасний аналіз впливу чинників на діяльність та розвиток підприємств АПК наголошує на сукупному застосуванні показників *NPV* та *IRR*. Процес розрахунку показника внутрішньої норми дохідності ґрунтується на пошуку величини процентної ставки методом інтеграції послідовних наближень. При цьому спочатку за допомогою експертно вибраної величини коефіцієнта дисконтування визначається чиста теперішня вартість. Якщо при цьому *NPV* виявляється додатним, розрахунок повторюється з використанням більшої величини коефіцієнта дисконтування, поки не вдасться дібрати такий коефіцієнт дисконтування, при якому *NPV* дорівнює нулю.

Досить поширеним у оцінюванні впливу чинників на діяльність та розвиток підприємств АПК є показник строку окупності (*pay back* – *PB*), який демонструє, за який період проєкт покриє витрати. У інвестиційних проєктах, що служать понад рік, строк окупності завжди припускає дисконтування на підставі цінності грошей за часом. Відбір за критерієм строку окупності означає, що схвалюються інвестиційні проєкти з найкращим строком окупності

або проекти, що вкладаються в максимально допустимий строк окупності. Термін встановлюється в роках, місяцях і навіть днях. Оскільки цей критерій безпосередньо пов'язаний із покриттям інвестиційних витрат за найкоротший час, не сприяє проектам, що приносять великі вигоди у більш пізні строки. Проте показник застосовується у фінансовому аналізі, оскільки інвестор зацікавлений в одержанні швидкої віддачі на інвестиції. Таку короткозорість добре видно в аналізі, оскільки суспільство не стільки турбується про покриття витрат, скільки про вибір проекту, що приносить найбільші вигоди суспільству.

Для вирішення подібного типу завдань можна скористатися критерієм еквівалентного ануїтету (*equivalent annuity* – EA), або середньорічної чистої теперішньої вартості, який розраховується за формулою (1.10):

$$EA = \frac{NPV}{A_1}, \quad (1.10)$$

де NPV – чиста теперішня вартість за проектом;

A_1 – теперішня вартість ануїтету при заданих ставці дисконту і строку життєвого циклу проекту.

Відбір проектів за допомогою даного показника здійснюється за найбільш високою величиною еквівалентного ануїтету, оскільки передбачається нескінченне реінвестування, поки строки життя всіх проектів не закінчаться одночасно.

Слід пам'ятати, що головними умовами використання даного критерію є, по-перше, можливість відтворення інвестицій за рахунок реінвестування грошових надходжень від проекту для досягнення одночасного вибуття основних засобів за проектами, по-друге, припущення нескінченного реінвестування грошових надходжень, що забезпечує діяльність підприємства АПК [26, с. 10-20].

Іноді в оцінювання впливу чинників на діяльність та розвиток підприємств АПК інвестиційні витрати можна досить легко визначити і кількісно продемонструвати, тоді як виразити вигоди у грошових одиницях набагато складніше. У цьому випадку такі критерії, як чиста теперішня вартість

і коефіцієнт вигоди – витрати, можуть бути обчислені лише дуже приблизно і виявитися неточними.

Критерій прийняття рішення, що оцінює інвестиційну діяльність підприємства АПК лише за самими витратами, називається ефективністю витрат і застосовується, коли існує два чи більше альтернативних (тобто конкуруючих чи взаємовиключних) підходів для одержання одного й того самого результату. У підсумку, вигоди від альтернативних підходів аналітик визначає як рівні і для відбору проєкту не треба проводити численних розрахунків. В аналізі ефективності витрат правило прийняття рішення полягає у виборі проєкту, що має найменші витрати і дає однаково бажаний результат.

Іншим показником, що застосовується для оцінювання впливу чинників на інвестиційну діяльність та розвиток національних підприємств АПК є рентабельність інвестицій (*profitability index* – *PI*) – показник, що відображає міру зростання цінності суб'єкта господарювання в розрахунку на 1 гр. од. інвестицій. Розрахунок цього показника проводиться за формулою (1.11):

$$PI = \frac{\sum_{t=1}^n CF_t}{(1+i)^t} / I_0 \quad (1.11)$$

Даний показник оцінює грошові надходження в t -му році, одержані завдяки інвестиціям (CF_t) з величиною первісних інвестицій I_0 .

Аналіз чутливості надає можливість судити про наслідки невід'ємної невизначеності в інвестиційній діяльності підприємств АПК. Зміни можуть відбуватися у фінансових оцінних даних про капітал, тривалість будівництва, вартість сировини та інших витрат, пов'язаних із реалізацією проєкту, вартістю збуту, коефіцієнтом завантаження і ціною на продукцію, оскільки вони не можуть бути передбачені заздалегідь [14, с. 67-72].

Проведення аналізу чутливості інвестиційних процесів передбачає розрахунок базової моделі на основі припустимих значень вхідних змінних, для якої визначається величина чистої теперішньої вартості (*NPV*). Ця величина є

основою порівняння з припустимими можливими інвестиційними змінами, які необхідно проаналізувати.

Алгоритм проведення аналізу чутливості впливу чинників на діяльність та розвиток національних підприємств АПК передбачає:

- визначення критичних змінних, що впливають на величину чистої теперішньої вартості (NPV);
- оцінювання впливу зміни однієї змінної проєкту (при незмінності всіх інших) на величину чистої теперішньої вартості;
- розрахунок впливу зміни змінної, що досліджується, на величину відхилення одержаної NPV від базової (оцінювання еластичності, чутливості до зміни чистої теперішньої вартості від зміни змінної проєкту);
- визначення межового (критичного) значення змінної і можливого припустимого її відхилення від базового сценарію проєкту;
- розрахунок показника чутливості і критичного значення для кожної змінної проєкту і ранжування їх за спаданням (чим вища чутливість NPV , тим важливіша змінна для значення показника).

Основна проблема проведення подібного аналізу полягає у неможливості з однаковою мірою достовірності подати всі значення змінних, що існують у проєкті, оскільки деякі з них ледве підлягають прогнозу, а для інших немає сенсу давати точний прогноз, оскільки вже укладено договір про поставки певного збуту продукції за фіксованою ціною, що дозволяє спрогнозувати ці показники безпомилково [27, с. 57-81].

У підсумку, суть даного методу полягає у вимірюванні чутливості основних результуючих показників інвестиційної діяльності підприємства АПК (NPV або IRR) до зміни тієї чи іншої змінної величини.

Як показник чутливості інвестиційної діяльності підприємства АПК до зміни тих чи інших змінних використовують показник еластичності чистої теперішньої вартості (NPV), який обчислюють за формулою (1.12):

$$\text{Еластичність } NPV = \frac{\text{Процентна зміна } NPV}{\text{Процентна зміна змінної}}. \quad (1.12)$$

Перевага цього показника в тому, що величина його не залежить від вибору одиниці вимірювання різних змінних. Чим більша еластичність, тим вищою є міра залежності NPV або внутрішньої норми дохідності (тобто її чутливість) від аналізованої змінної проєкту.

Відомо, що існує зворотна залежність між витратами на реалізацію інвестиційного проєкту і показниками ефективності. Це означає, що збільшення витрат на заробітну плату призведе до зменшення чистої теперішньої вартості. Таким чином, чисельник у формулі буде від'ємним, а знаменник – додатним, що дасть у результаті від'ємний коефіцієнт еластичності. Навпаки, у випадку зменшення заробітної плати чисельник буде додатним, а знаменник від'ємним, що знову дасть нам від'ємний коефіцієнт.

Розрахунок еластичності внутрішньої норми рентабельності і чистої теперішньої вартості можна виконати за формулами (1.13) та (1.14):

$$E_{IRR}^i = \frac{(IRR_1 - IRR_2)}{(IRR_1 + IRR_2)/2} \bigg/ \frac{(F_1^i - F_2^i)}{(F_1^i + F_2^i)/2}, \quad (1.13)$$

$$E_{NPV}^i = \frac{(NPV_1 - NPV_2)}{(NPV_1 + NPV_2)/2} \bigg/ \frac{(F_1^i - F_2^i)}{(F_1^i + F_2^i)/2}, \quad (1.14)$$

де E_{IRR}^i – еластичність внутрішньої норми дохідності за i -м чинником;

E_{NPV}^i – еластичність чистої теперішньої вартості за i -м чинником;

F_1^i – первісне значення i -го чинника;

F_2^i – кінцеве значення i -го чинника.

Очевидно, що найбільш небезпечними для інвестиційної діяльності підприємства АПК є чинники, в яких найбільше значення коефіцієнта еластичності. Незначна зміна цих змінних може призвести до серйозних неприпустимих проєктних результатів.

У підсумку методичні засади оцінювання впливу чинників на діяльність та розвиток підприємств передбачають використання низки показників, з яких високе практичне значення відведено з нахилом на інвестиційну діяльність у сфері АПК.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА АПК

2.1. Інвестиційний клімат як передумова організації інвестиційної діяльності підприємств АПК в Україні

Комплексний розвиток на європейському рівні є сучасною ознакою прогресивних змін у АПК та відносно нових напрямів досліджень у вітчизняній аграрній науці. Європейські орієнтири надають аграрному сектору відповідні вектори розвитку та відкривають нові можливості для відродження АПК, створюючи додаткові порівняльні переваги на агропродовольчому ринку в умовах глобалізації економіки. Важливим кроком у поглибленні торговельних відносин між Україною та ЄС є Угода про зони вільної торгівлі, яка сприяє наближенню вітчизняного АПК до європейських стандартів та застосуванню його до спільної аграрної політики [22, с. 29-30; 28, с. 3-9].

Ведучи мову про особливості функціонування інвестиційного простору АПК України в ринкових умовах, варто звернути увагу на динаміку кількості суб'єктів господарювання аграрного профілю (рис. Б.1 додатку Б). Безперечно при збільшенні кількості підприємства можна стверджувати про активізацію інвестиційного клімату в країні, зокрема в АПК і навпаки – зменшення характеризуватиме погіршення та його не сформованість. Проаналізувавши кількість підприємств АПК України у 2017-2022 рр., було виявлено, що кількість підприємств у 2022 р. в порівнянні з 2017 р. зменшилась на 26253 суб'єкта господарювання або 34,3 % [29].

АПК України у превоєнному періоді характеризувався стабільністю пропри високі ставки банківських кредитів, низький рівень довіри до більшості українських компаній на іноземних фондових ринках, нерозвиненість національного фондового ринку (табл. 2.1).

**Показники, що характеризують частку АПК в економіці України
у 2017-2021 рр. (складено за [29])**

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Частка сільськогосподарських угідь (землі сільськогосподарського призначення) у загальній площі земель країни, %	71,66	71,65	71,67	71,65	71,65
Частка аграрного сектору в загальному обсязі ВВП, %	10,82	10,85	9,70	9,85	10,63
Обсяг експорту, млрд дол. США	43,26	47,34	50,05	49,32	68,24
Частка експорту сільськогосподарської сировини у загальному обсязі товарного експорту, %	41,15	39,29	44,10	39,81	41,01
Обсяг імпорту, млрд дол. США	49,61	57,19	60,8	54,04	73,30
Частка імпорту сільськогосподарської сировини у загальному обсязі товарного імпорту, %	9,47	9,61	9,38	10,51	11,01
Коефіцієнт покриття імпорту експортом	0,87	0,83	0,82	0,91	0,93
Зайняте населення у сільському господарстві, тис. осіб	2860,7	2937,6	3010,4	2721,2	1446,3

Варто відмітити, що максимального рівня частка аграрного сектору у ВВП сягала у 2018 р. і становила 10,85 %, мінімального у 2019 р. – 9,70 %, таким чином, вона варіюється на рівні 9-11 %, подібні коливання є свідченням необхідності пошуку резервів подальшого розвитку.

Про інвестиційний потенціал АПК свідчать й інші показники. Так упродовж 2017-2021 рр. частка експорту сільськогосподарської сировини у загальному обсязі товарного експорту стабільно перевищує 39,0 % і у 2021 р. становила 41,0 %. Також АПК охоплює значну кількість зайнятого населення, яке на початку 2022 р. складало 1,4 млн осіб.

Сьогодні за рахунок інвестиційних ресурсів вирішуються питання забезпечення безперервності виробництва, фінансового оздоровлення підприємства, технічного переоснащення, що в подальшому матиме вплив на розвиток суміжних галузей при інвестуванні в АПК, зокрема в переробну промисловість.

Специфічним засобом виробництва у АПК, окрім трудових та матеріально-технічних, є земля, яка є обмеженим ресурсом і потребує раціонального використання.

Впровадження ринкового обігу сільськогосподарських земель мало б вирішити проблему припливу в АПК іноземних інвестицій, але економічні та правові реалії такі, що реформування земельних відносин на даному етапі є безальтернативним і потребує непростих рішень. Інвестиція у вигляді окремої земельної ділянки пов'язана з низкою форс-мажорів (військові дії, кліматичні ризики; поріг входу в інвестицію; необхідність вирішення юридичних та організаційних питань, пов'язаних з придбанням землі; низька ліквідність) [30; 31, с. 104-110].

Інвестиційна діяльність, як один із об'єктів управління виробництвом сільськогосподарської продукції, повинна передбачати поліпшення якості і зниження ресурсоємності, збільшення обсягів виробництва тощо [32, с. 5001-5003]. В контексті вивчення інвестиційного клімату АПК варто звернути увагу на загальні показники діяльності підприємств галузі, зокрема на ціновій політиці. З табл. 2.2 можна зробити висновки, що нестабільність економіки у 2017-2021 рр. позначилася і на змінах цін на основні види сільськогосподарської сировини – індекси цін в Україні знизилися на 11,5 %.

Так, серед господарств АПК України усіх категорій індекси цін зменшилися наступним чином – на продукцію рослинництва на 13,9 %, тваринництва – на 2,6 %. При цьому у розрізі видів підприємств АПК зниження індексів відбулося наступним чином: продукція рослинницьких підприємств втратила у цінах 6,5 %, а тваринницький комплекс – 0,9 %.

Індекси цін агропродовольчої продукції в Україні у 2017-2021 рр.

(складено за [29])

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Індекс споживчих цін, %	113,7	109,8	104,1	105,0	110,0
Індекс цін сільськогосподарської продукції, %	111,8	104,4	86,6	153,6	116,7
Індекс цін на матеріально-технічні ресурси промислового походження, %	124,60	115,9	98,40	93,7	149,1
Індекс цін агропродовольчої продукції на світовому ринку, %	98,0	95,9	95,1	98,1	125,7

В особистих господарствах населення України, відповідно, зниження склало 7,8 та 4,5 % відповідно. Такі тенденції не дозволяють стверджувати про стабільність інвестиційного середовища та сформованість привабливих умов для налагодження інвестиційної діяльності [33, с. 1079-1081]. Тут також не йдеться про інвестиції в сучасні технології, які скоріше призвело б до ще вищого зростання цін.

Безперечно, що основні показники оцінювання інвестиційного клімату АПК України визначають загальні обсяги капітальних вкладень. Так динаміку капітальних інвестицій у АПК України представлено у табл. 2.3.

Варто відмітити, що різкий спад інвестицій у АПК України негативно позначився на обсягах випуску аграрної продукції у 2020 р. Враховуючи недобір врожаю і необхідність виконання експортних зобов'язань у 2021 р., помітно перебої із самозабезпеченням внутрішнього ринку окремими видами продовольства, кормами та деякими іншими продуктами.

Негативно, що зменшується частка інвестицій в АПК, зокрема на початку 2022 р. показник зменшився рівня 2019 р. Такі структурні зміни очевидно не дозволяють стверджувати про позитивні передумови покращення інвестиційного клімату в АПК України в подальших роках, при цьому, що може абстрагуватися від широкомасштабного військового вторгнення в нашу країну.

**Показники оцінювання капітальних інвестицій в економіку та АПК
України у 2017-2021 рр. (складено за [29])**

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Капітальні інвестиції в економіку, млн грн	448461,5	578726,4	623980	419800	528802
Темп зростання інвестицій в економіку, %	124,1	129,0	107,80	67,28	125,97
Капітальні інвестиції в сільське господарство, млн грн	63400,7	65059,4	58555,4	50189,4	49127,4
Частка інвестицій у сільське господарство, %	14,14	11,24	9,38	11,95	9,29
Темп зростання інвестицій в сільське господарство, %	104,4	102,60	90,00	85,71	97,88

Інвестиційна діяльність в Україні протягом останніх років забезпечується в основному за рахунок власних коштів підприємств та організацій (освоєно в середньому 65,0 % їх обсягу). Сектор кредитних послуг, як і іноземні інвестори, не проявляють великої зацікавленості до інвестиційних проєктів у сільськогосподарське виробництво (на рівні 11,0 % та 5,0 % відповідно) через несприятливий інвестиційний клімат.

Держава, як правило, здійснює інвестування на незначному рівні (5,0 %), а також не створена відповідна регулююча підтримка та не сформовано відповідний інвестиційний клімат для залучення інвестицій [34, с. 706-707]. Відмітимо структуру капітальних інвестицій АПК в Україні за джерелами фінансування представлено в табл. 2.4.

Упродовж 2017-2021 рр. пряма державна фінансова підтримка суб'єктів господарювання АПК в Україні скоротилася більше, ніж удвічі і в середньому становила менше 1,0 %. В умовах обмеженості власних фінансових ресурсів та інвестиційної кризи в Україні іноземний капітал у формі прямих і портфельних інвестицій є одним із джерел фінансування, яке дає можливість покривати тимчасові потреби вітчизняного АПК у фінансових ресурсах [35, с. 7-11].

**Структура капітальних інвестицій в АПК України за джерелами
фінансування у 2017-2021 рр., у % до підсумку (складено за [29])**

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство					
Використано капітальних інвестицій, всього	100	100	100	100	100
- коштів державного бюджету	0,27	0,18	0,42	0,28	0,31
- коштів місцевих бюджетів	0,09	0,12	0,18	0,09	0,07
- власних коштів підприємств та організацій	88,99	86,8	89,64	90,65	92,45
- кредитів банків та інших позик	10,04	12,7	8,51	8,61	7,11
- з них кредитів іноземних банків	0,04	0,09	1,22	0,3	0,01
- коштів вітчизняних інвестиційних компаній, фондів тощо	0,17	0,15	-	0,07	0,05
- коштів іноземних інвесторів	0,01	0,01	-	-	-
- коштів населення на будівництво власних квартир	-	-	-	-	-
- інших джерел фінансування	0,03	0,04	0,03	-	-
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг					
Використано капітальних інвестицій, всього	100	100	100	100	100
- коштів державного бюджету	0,21	0,19	0,31	-	-
- коштів місцевих бюджетів	0,11	0,09	0,13	0,01	0,05
- власних коштів підприємств та організацій	85,67	86,79	89,85	90,82	88,53
- кредитів банків та інших позик	14,01	12,92	8,58	8,84	11,14
- з них кредитів іноземних банків	-	-	1,13	0,31	0,28
- коштів вітчизняних інвестиційних компаній, фондів тощо	-	-	-	-	-
- коштів іноземних інвесторів	-	0,01	-	-	-
- коштів населення на будівництво власних квартир	-	-	-	-	-
- інших джерел фінансування	-	-	-	0,02	-

Власні кошти підприємств та організацій АПК залишаються основним джерелом фінансування капітальних інвестицій і на початку 2022 р.: їх частка у загальній структурі фінансування капітальних інвестицій в аграрний сектор становить 92,45 %, водночас в національній економіці – 68,93 %.

В досліджуваному секторі частка цього джерела у фінансуванні інвестицій, порівняно з попереднім роком, майже не змінилася (зменшилася на 0,19 в. п.), а в національній економіці – зросла (з 66,53 % в 2020 р. до 67,73 % або на 1,2 в. п.).

Водночас на другому місці серед джерел фінансування капітальних інвестицій АПК в Україні на початку 2022 р. знаходяться кредити банків (та інші позики) – 7,11 %, що менше відносно 2020 р. на 1,5 в. п. (в національній економіці за рахунок кредитів банків фінансується 7,54 %, що на 5,02 в. п. менше від попереднього року).

Частки інших джерел інвестицій в АПК України на початку 2022 р. незначні: кошти державного бюджету – 0,28 %, кошти місцевих бюджетів – 0,09, кредити іноземних банків – 0,3, кошти вітчизняних інвестиційних компаній, фондів – 0,06. Водночас в національній економіці зазначені частки відповідно становлять: 8,70 %, 10,38, 2,88 та 1,01, а також кошти іноземних інвесторів – 0,41, інші джерела фінансування – 1,42 [29].

Однією з передумов залучення інвестиційних ресурсів є їх ефективне використання. Тобто вони покликані забезпечити безперервність й динамічне зростання темпів оновлення основних засобів, рівня рентабельності та повернення кредитних ресурсів.

Як видно з табл. 2.5, на початку 2022 р. показник інвестицій в АПК становив 68,0 млрд грн, збільшився на 2,9 % проти 2018 року. Відповідно збільшувалися і показники оцінки діяльності підприємств АПК: зростала урожайність зернових на 13,7 % (з 47,4 ц/га до 53,9 ц/га); обсяги виготовлення продукції рослинництва: зернових на 22,7 %, соняшнику – на 15,5 %, овочевих – на 5,3 % та тваринництва (м'ясо) – на 4,2 %. При цьому, середньомісячна заробітна плата зросла на 41,4 %. Також зменшилися лише обсяги виробництва молока на 13,9 %.

Якщо в абсолютному вираженні інвестиції в АПК протягом останніх п'яти років зростали (крім 2021 р.), то темпи зростання інвестицій протягом 2017-2021 рр. (окрім 2021 р.) років зменшувалися. Це ж саме можна і сказати

про темпи зростання показників урожайності, обсягів виробництва продукції тваринництва та рослинництва.

Таблиця 2.5

Показники оцінювання інвестиційного потенціалу підприємств АПК

України у 2017-2021 рр. (складено за [29])

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Капітальні інвестиції в сільське господарство, млн грн	63400,7	65059,4	58555,4	50189,4	49127,4
Урожайність зернових, ц/га	47,4	49,1	42,5	53,9	45,8
Обсяги виробництва продукції рослинництва, млн т					
- зернових, зернобобових	70,1	75,1	64,9	86,1	53,9
- соняшнику	14,2	15,4	12,9	16,4	11,3
- овочевих	9,4	9,7	9,7	9,9	7,5
Обсяги виробництва продукції тваринництва, млн т					
- м'яса	2,4	2,5	2,5	2,5	2,2
- молока	10,1	9,7	9,3	8,7	7,8
Середньомісячна заробітна плата, тис. грн	8,7	9,2	10,3	12,3	14,8

Ситуація, що склалася, є наслідком недофінансування АПК. Це ще раз дає нам підстави говорити про те, що лише чітке визначення пріоритетних напрямів та форм адаптації державної політики щодо інвестиційної діяльності в умовах воєнного часу, що дасть змогу кількісно та якісно вирішити питання активізації потоків інвестування, мобілізації людських, фінансових та матеріальних ресурсів для забезпечення в подальшому продовольчої безпеки не лише України, а й світу.

Як вже наголошувалося найбільший приріст капітальних інвестицій в АПК України спостерігався в 2018 р, зокрема порівняно із 2018 р інвестиції збільшились на 20,3 млрд грн. Протягом наступних років спостерігалось збільшення інвестицій в АПК, аж до 2020 р. В 2021 р спостерігається скорочення капітальних інвестицій в АПК України на – 22,7 млрд грн в порівнянні з попереднім роком.

Разом з тим, даних про капітальні інвестиції з початку війни не оприлюднено, тому не можна оцінити її вплив на обсяги інвестицій в АПК України. Привабливість окремих галузей АПК для інвесторів залежить від їх потенційної прибутковості [38, с. 3-9]. Так, сукупні доходи від прямих інвестицій складаються із дивідендів та процентів власників інвестиційного капіталу, а також частини реінвестованого доходу (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Доходи від прямих інвестицій в АПК України у 2019-2021 рр.,

млн дол. США (складено за [29])

Показники	Доходи від прямих інвестицій			
	Всього доходів	Дивіденди	Реінвестовані доходи	Проценти
2019 р.				
У сільському господарстві України, млн дол. США	284,0	256,3	-44,1	71,7
Всього в економіці України, млн дол. США	6883,9	2915,0	3250,1	718,7
Частка сільського господарства у загальних доходах від прямих інвестицій, %	4,1	8,8	-	10,0
2020 р.				
У сільському господарстві України, млн дол. США	367,7	140,2	194,3	33,1
Всього в економіці України, млн дол. США	3859,0	3579,2	-488,0	767,7
Частка сільського господарства у загальних доходах від прямих інвестицій, %	9,5	3,9	-	4,3
2021 р.				
У сільському господарстві України, млн дол. США	401,0	274,2	109,2	19,6
Всього в економіці України, млн дол. США	7081,9	3015,2	3750,5	316,2
Частка сільського господарства у загальних доходах від прямих інвестицій, %	15,3	5,1	-	10,2
Приріст в економіці України звітного до базисного, млн дол. США	-3024,9	664,2	-3738,1	49,0

Так, частка сукупних доходів від прямих інвестицій у сільському господарстві у відношенні до сукупних доходів від прямих інвестицій в економіці країни становила 4,1% у 2019 р. та зросла до 9,5 % у 2020 р і продовжилась така тенденція у 2021 р. (абсолютний приріст складав 83,7 млн дол. США), що відбулося виключно за рахунок реінвестування доходів від інвестиційної діяльності.

Якщо у 2019 р. 44,1 млн дол. США, отриманих у вигляді доходів від інвестиційної діяльності у сільському господарстві, не повернулися у національну економіку, то у 2021 р. 109,2 млн дол. США були реінвестовані в економіку України, що є позитивною тенденцією на фоні загального від'ємного сальдо реінвестування доходів в економіці країни.

В процесі формування інвестиційних тенденцій АПК одним із ключових факторів впливу на господарські процеси є забезпечення підприємств людським капіталом. У табл. Б.1 додатку Б представлено основні характеристики формування людського капіталу АПК. Так, впродовж досліджуваного періоду чисельність постійного населення України скоротилася на 858,1 тис. осіб або 2,0 %. У той самий час кількість сільського населення в Україні в період з 2017 по 2021 рр. скоротилася на 412,5 тис. осіб або 3,0 % від кількості сільського населення базисного року, таким чином, частка сільського населення на початку 2022 р. становила 30,1 % від загальної кількості населення країни, знизившись на 1,0 в.п. порівняно з 2017 р.

Загалом АПК є системоутворюючою сферою національної економіки України, яка не тільки забезпечує продовольчу безпеку країни, а й у вирішальній мірі визначає її національну безпеку, стійкість всього соціально-економічного розвитку суспільства і стабільність суспільно-політичної ситуації в країні. З огляду на це забезпечення прискореного сталого розвитку АПК є одним з найважливіших державних пріоритетів соціально-економічного розвитку України. Разом з тим практика свідчить про наявний дисбаланс між величиною вкладень в АПК і віддачею від них, між виробничими і фінансово-економічними показниками розвитку комплексу.

2.2. Характеристика фінансово-економічного стану в контексті забезпечення інвестиційної привабливості підприємства АПК

У сучасному світі з його винятково складною та заплутаною системою економічних взаємозв'язків проблема вкладення власних заощаджень стає для кожного з нас все гострішою. Нам все частіше доводиться приймати серйозні та зважені рішення щодо накопичення й інвестування, оскільки заощадження накопичуються в усе більшою частини населення, а в умовах ринкової економіки, що розвивається, для зберігання та збільшення заощаджень доводиться відмовлятися від старих способів накопичення та переходити до принципово відмінних від них способів вкладення коштів, що об'єднуються загальною назвою - інвестування.

Обмеженість вільних фінансових ресурсів, які можна використовувати для інвестування, наявність альтернативних варіантів обумовлюють необхідність глибокої аналітичної проробки проєктів як на стадії прийняття рішень про вкладення коштів у той чи інший проєкт, так та на стадії оцінки ефективності його впровадження.

Найістотнішим фактором інвестиційної діяльності є наявність фінансових ресурсів. Це перша умова формування інвестиційних планів та водночас основне обмеження. З оцінювання обсягів наявних ресурсів починається інвестиційне планування, та за цими ресурсами перевіряється реальність вже розробленої інвестиційної стратегії].

Першим етапом нашого дослідження є аналіз основних показників виробничої діяльності ТОВ «Діброва» (табл. 2.7). За проведеними розрахунками можна спостерігати, що чистий дохід від реалізації продукції ТОВ «Діброва» протягом 2018-2022 рр. зростав та склав у 2018 році 8680 тис. грн, а у 2022 році - 15900 тис. грн (відбулося зростання на 7220 тис. грн).

Таблиця 2.7

Основні показники господарської діяльності ТОВ «Діброва» за 2018-2022 рр.

Показники	Роки				Відхилення								
	2018	2019	2020	2021	абсолютне, ±					відносне, %			
					2022	2019-2018	2020-2019	2021-2020	2022-2021	2019 до 2018	2020 до 2019	2021 до 2020	2022 до 2021
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	8680	11028	11704	12911	15900	+2348	+676	+1207	+2989	127,1	106,1	110,3	123,2
Середньооблікова чисельність, осіб	71	39	39	47	46	-32	0	+8	-1	91,4	100	102,4	99,7
Продуктивність праці, тис. грн / осіб	23,39	32,53	34,53	37,21	45,95	+9,14	+2	+2,68	+8,74	139,1	106,1	107,8	123,5
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	6009	7752	9074	10074	12917	+1743	+1322	+1000	+2843	129	117,1	111	128,2
Чистий прибуток, тис. грн	273	889	39	53	96	+616	-850	+14	+43	325,6	4,4	135,9	181,1
Витрати на 1 грн реалізованої продукції	0,69	07	0,77	0,78	0,81	+0,01	+0,07	+0,01	+0,03	101,4	110	101,3	103,8

Ріст обсягу в реалізації продукції можна пояснити зростанням продуктивності праці, незважаючи на зменшення чисельності працюючих. У 2019 році порівняно з 2018 вона підвищилася на 39,1 %; у 2020 році порівняно з 2019 роком на 6,2%, у 2021 році порівняно з 2020 - на 7,8%; у 2022 році порівняно з 2021 роком - на 23,5% [37].

Через дефіцит грошових коштів у 2020 році неможливо було забезпечити на достатньому рівні ділову активність, оновлення основних засобів. Тому ТОВ «Діброва» розробило програму технічного переозброєння господарської на 2021-2022 рр., створення нових його видів, впровадження прогресивних технологій, що дало змогу підвищити обсяги реалізації продукції та продуктивність праці працівників.

Збільшення обсягу чистого доходу від реалізації продукції відбулося також за рахунок зростання реалізації новоосвоєних видів продукції. Робота по освоєнню ведеться на ТОВ «Діброва» постійно з метою більш повного задоволення потреб бурових та видобувних підприємств в інструменті запчастинах та іншій продукції.

Поряд із ростом чистого доходу від реалізації продукції зросла та собівартість продукції. У 2019 році порівняно з 2018 роком - на 29 % (1743 тис. грн), у 2020 році порівняно з 2019 р. - на 17 % (1322 тис. грн), У 2021 році порівняно з 2020 роком - на 11 % (1000 тис. грн), у 2022 році порівняно 2021 роком на 28 % (2843 тис. грн).

Збільшення собівартості за 2018-2022 рр. можна пояснити ростом цін на матеріали, збільшенням амортизаційних відрахувань, витрат на ремонт основних засобів та у зв'язку з проведенням ремонту дизельного цеху.

У 2022 році порівняно з 2021 роком зросла фондівдача на 29,8%, тобто на 1 гривню основних засобів припадало 3,88 грн реалізованої продукції. Це свідчить про ефективну роботу підприємства.

Що стосується прибутку ТОВ «Діброва», то протягом 2018 - 2022 рр. відбувалися характерні тенденції як до його зростання (у 2019 році прибуток

був максимальний та склав 889 тис. грн, порівняно з 2018 роком зріс на 325,6%) так та до спадання (у 2020 році прибуток був мінімальний та становив 39 тис. грн, що порівняно з 2019 роком менше на 95,6 %).

Відповідно рентабельність ТОВ «Діброва» у 2018 році становила 3,2%, у 2019 році - 8,1 % (збільшення на 4,9 %), а у 2020 році - 0,3 %.

Протягом 2021 -2022 рр. поступове незначне зростання прибутку ТОВ «Діброва» від 53 тис. грн у 2021 році до 96 тис. грн у 2022 році.

Рентабельність ТОВ «Діброва» у 2022 році (0,4 %) зросла лише на 0,2 % склала 0,6 %. Великі обсяги прибутку у 2018 та 2019 роках пояснюються тим, що ТОВ «Діброва» продавала свою продукцію організаціям за ринковими цінами, в яких був закладений певний процент прибутку [37].

Починаючи з 2020 року до 2022 ТОВ «Діброва» реалізовувало продукцію за трансфертними цінами, в яких прибуток не передбачався. Незначні розміри прибутку були тільки за рахунок реалізації частини продукції стороннім організаціям.

Для більш детального аналізу розрахуємо вплив окремих факторів які спричиняють зміну (зменшення чи збільшення) обсягу виробництва методом абсолютних різниць.

1. Вплив продуктивності праці та середньооблікової чисельності працівників на обсяг реалізованої продукції (B) за 2021-2022 рр..

Послідовність розрахунку:

а) вплив середньооблікової чисельності (формула (2.1)):

$$\Delta B_{\text{ч}} = (C_{2022} - C_{2021}) \times \text{ПП}_{2022}, \quad (2.1)$$

де, C_{2022} - середньооблікова чисельність працівників за 2022 рік, ос.

$$\Delta B_{\text{ч}} = (346 - 347) \times 45,95 - 1 \times 45,95 = -45,95 \text{ (тис. грн)}$$

Отже, при скороченні середньооблікової чисельності працівників на 1 особу обсяг реалізованої продукції зменшився на 45,95 тис. грн.

б) вплив продуктивності праці (формула (2.2)):

$$\Delta B_{\text{пп}} = (\text{ПП}_{2022} - \text{ПП}_{2021}) \times C_{2022}, \quad (2.2)$$

де, $ПП_{2022}$ - продуктивність праці за 2022 рік, грн/осіб;

$ПП_{2021}$ - продуктивність праці за 2021 рік, грн/осіб;

$Ч_{2021}$ - середньооблікова чисельність працівників за 2021 рік, ос.

$$\Delta B_{nm} = (45,95 - 37,21) \times 47 = 3032,78 \text{ (тис. грн)}$$

Отже, при збільшенні продуктивності праці на 8,74 тис. грн/осіб обсяг реалізованої продукції зріс на 3032,78 тис. грн.

в) баланс впливу факторів (формула (2.3)):

$$\Delta B = \Delta B_{ПП} + \Delta B_{Ч}, \quad (2.3)$$

$$\Delta B = 3032,7 + (-45,95) = 2989 \text{ (тис. грн)}.$$

За проведеними розрахунками можна сказати, що негативний вплив на обсяг реалізованої продукції (тобто його зменшення на 49,95 грн) має скорочення чисельності працівників, а позитивний вплив має збільшення продуктивності праці.

2. Вплив фондівддачі та середньорічної вартості основних засобів на зміну обсягу реалізованої продукції за 2022-2021 рр. Послідовність розрахунку:

а) вплив середньорічної вартості основних засобів (2.4):

$$\Delta BOЗ = (OЗ_{2022} \times OЗ_{2021}) \times \Phi B_{2022}, \quad (2.4)$$

де, $OЗ_{2022}$ - середньорічна вартість основних засобів за 2022 рік.

$$\Delta BOЗ = (4096 - 4323) \times 3,881 = -227 \times 3,881 = -880,76 \text{ (тис. грн)}$$

Отже, при зменшенні середньорічної вартості основних засобів на 227 тис. грн обсяг реалізованої продукції знизився на 880,76 тис. грн.

б) вплив фондівддачі (формула (2.5)):

$$\Delta B\phiв = (\Phi B_{2022} - \Phi B_{2021}) \times OЗ_{2021}, \quad (2.5)$$

де, ΦB_{2022} - фондівддача за 2022 рік;

ΦB_{2021} - фондівддача за 2021 рік;

$OЗ_{2021}$ - середньорічна вартість основних засобів за 2021 рік.

$$\Delta B\phiв = (3,881 - 2,987) \times 4323 - 0,894 \times 4323 = 3864,76 \text{ (тис. грн)}$$

Отже, при зростанні фондівддачі на 0,894 обсяг реалізованої продукції зріс на 3864,76 тис. грн.

в) баланс факторів впливу (формула (2.6)):

$$\Delta B = \Delta B_{\Phi B} + \Delta B_{\Phi B}, \quad (2.6)$$

$$\Delta B = 3864,76 + (-880,76) = 2989 \text{ (тис. грн)}$$

З вище проведених розрахунків випливає, що зменшення середньорічної вартості основних засобів на 227 тис. грн негативно впливає обсяг реалізованої продукції, а збільшення фондівіддачі – позитивно.

Підприємству необхідно більшу увагу звертати на фактори, які спричинили скорочення випуску продукції (у нашому випадку це середньооблікова чисельність та середньорічна вартість основних засобів) та використовувати їх як резерви у майбутньому. Протягом господарської діяльності ТОВ «Діброва» розширюватиме номенклатуру та асортимент товарів, що пропонується замовникам, розширюватиме сферу послуг по доставці товарів як в межах України так та за її межами.

З наведеної таблиці 2.8 видно, що ТОВ «Діброва» вкладало кошти в реальні інвестиції маючи на меті розширити господарську потужність та в результаті отримати таку конкурентну перевагу як широка номенклатура та асортимент, якого не мають конкуренти та зменшити частку робіт зробленими іншими організаціями для зменшення собівартості витрат через зменшення витрат на запаси, транспортування тощо.

В основному вкладались кошти у ТОВ «Діброва» в основні засоби: в 2021 році - 1284,4 тис. грн, а в 2022 році - 2128,5 тис. грн. Також були порівняно незначні вкладення в нематеріальні активи 11,2 тис. грн або 0,9 % від загальної структури (99,1 % - основні засоби) в 2021 році та 11,2 тис. грн в 2022 році (в загальній структурі інвестицій – 0,5 %).

Порівняно з 2021 роком відбулось збільшення інвестицій в основні засоби на 832,9 тис. грн, що та призвело до зменшення частки інвестицій в нематеріальні активи з 0,9 % до 0,5 %.

Обсяги та структура інвестиційних вкладень ТОВ «Діброва»**в 2022 р., тис. грн**

Показники	На початок 2022 р.		На кінець 2022 р.		Відхилення	
	сума, тис. грн	структура, %	сума, тис. грн	структура, %	сума, тис. грн	структура %
Реальні інвестиції, у т. ч.:	1295,6	100,0	2128,5	100,0	832,9	0,0
основні засоби	1284,4	99,1	2117,3	99,5	832,9	0,3
незавершене будівництво	-	-	-	-	-	-
нематеріальні активи	11,2	0,9	11,2	0,5	0	-0,3
Фінансові інвестиції, у т. ч.:	-	-	-	-	-	-
довгострокові	-	-	-	-	-	-
поточні	-	-	-	-	-	-
інші	-	-	-	-	-	-
Усього	1295,6	100,0	2128,5	100,0	832,9	X

З наведеної таблиці 2.8 видно, що структура інвестиційних вкладень буде змінювати свої тенденції, ТОВ «Діброва» розширюватиме свої конкурентні переваги шляхом купівлі нематеріальних активів: ліцензій та патентів.

В 2022 році обсяг інвестицій ТОВ «Діброва» знизиться на 1122,5 тис. грн. Зокрема, відбудеться зменшення інвестування основних засобів на 1173,6 тис. грн та збільшення фінансування нематеріальних активів на 51,1 тис. грн. Відповідно відбудуться зміни в структурі інвестиційних вкладень: частка основних засобів зменшилась на 5,7 % (з 99,5 % в 2022 році - 93,8 % в 2021 році), відповідно зросла частка нематеріальних активів на 5,7 % (з 0,5 % в 2022 році до 6,2 % в 2021 році). Все підтверджує важливість подальшого залучення ТОВ «Діброва» інвестиційних ресурсів, що дозволить забезпечити йому достатній рівень розвитку.

Успіх інвестиційної діяльності підприємства, а, отже, та його інвестиційна привабливість залежить від показників забезпеченості підприємства засобами та відповідними джерелами їх формування. Склад та

структура джерел фінансових коштів ТОВ «Діброва» за 2018-2022 рр. наведена в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

**Склад та структура джерел коштів інвестиційного забезпечення розвитку
ТОВ «Діброва» за 2018-2022 рр.**

Джерела коштів	Обсяги, тис. грн					Частки, %				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
I. Власний капітал										
зареєстрований (пайовий) капітал	19	19	19	19	19	0,3	0,2	0,19	0,18	0,19
додатковий капітал	3745	3745	3745	3745	3745	50	43,9	38,1	35,9	36,2
нерозподілений прибуток	2708	3639	5758	5782	5782	36,2	42,7	58,5	55,5	55,9
Всього по розділу 1	6472	7403	9522	9546	9546	86,5	86,8	96,8	91,7	92,3
IV. Залучені кошти										
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	36	37	11	419	415	0,5	0,4	0,1	4	4
Поточні зобов'язання:										
- з одержаних авансів	9	11	3	-	-	0,1	0,1	0,03	-	-
- з бюджетом	95	105	44	131	118	1,3	1,2	0,5	1,3	1,1
- зі страховою діяльністю	18	20	72	100	69	0,2	0,2	0,7	0,96	0,67
- з оплати праці	76	83	177	206	171	1	0,9	1,8	1,98	1,7
- із внутрішніх розрахунків	749	838	3	1	-	10	9,8	0,03	0,01	-
інші поточні зобов'язання	28	-	6	7	24	0,4		0,06	0,07	0,2
Усього по розділу IV	1011	1094	316	864	797	13,5	13,2	3,2	8,3	7,7
Баланс	7483	8526	9838	10410	10343	100	100	100	100	100

З таблиці 2.9 видно, що зменшення вартості майна підприємства за 2022 рік на 67 тис. грн (0,6 %) обумовлено зменшенням суми залучених коштів 67

тис. грн. Разом з тим власні кошти у 2022 році порівняно з 2021 роком не змінилися, що зумовлено стабільним прибутком у цих роках. Зменшення залучених коштів відбулося за рахунок зменшення кредиторської заборгованості по всіх статтях, крім інших зобов'язань, які зросли на 17 тис. грн (майже в 3,5 рази).

В структурі власних коштів питому вагу займає додатковий капітал та нерозподілений прибуток (36,2 % та 55,9 % відповідно) у 2022 році.

Доля додаткового капіталу ТОВ «Діброва» зросла на 0,3 %, а нерозподіленого прибутку - на 0,4 %. Розмір статутного фонду за даний період не змінився та становив 19 тис. грн.

Короткострокові кредити ТОВ «Діброва» не залучала. Це пояснюється досить високою обліковою ставкою НБУ та жорсткими умовами кредитування.

Більшу частину обсягу кредиторської заборгованості ТОВ «Діброва» у 2022 році складає заборгованість перед постачальниками, яка являє собою комерційний кредит, по якому непотрібне забезпечення та який майже безкоштовний. Проте у 2022 році порівняно з 2021 роком кредиторська заборгованість ТОВ «Діброва» зменшилася на 4,0 млн грн (1 %), але порівняно з іншими роками (2018, 2019, 2020) вона значно збільшилася.

Збільшення згаданої заборгованості свідчить про фінансові ускладнення на підприємстві (скорочення суми прибутку). Про це свідчить та зростання заборгованості ТОВ «Діброва»:

- працівникам з оплати праці у 2020 році - 44 тис. грн, у 2021 та 2022 роках - 206 тис. грн та 171 тис. грн відповідно;
- по розрахунках: з бюджетом від 95 тис. грн у 2018 році до 118 тис. грн у 2022 році (збільшення на 24,0 %).

Аналіз активів ТОВ «Діброва» дозволяє дати загальну оцінку зміни всього майна. Оцінка сукупних активів в свою чергу дозволяє зробити висновок про те, в які активи вкладені знову залучені ресурси або які активи зменшилися за рахунок зменшення фінансових ресурсів чи навпаки.

Дослідження балансу ТОВ «Діброва» протягом 2018-2022 рр. проведемо на основі таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Склад та структура активу балансу ТОВ «Діброва» за 2018-2022рр.

Розміщення майна	Обсяги, тис. грн					Частки, %				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
I Необоротні активи										
Нематеріальні активи	58	0	63	333	232	0,78	-	0,6	3,2	2,4
Незавершене капітальні інвестиції	200	108	244	188	124	2,7	1,3	2,5	1,8	1,2
Основні засоби	3570	4289	4312	4455	4191	47,7	50,3	43,8	42,8	40,5
Довгострокові інвестиції	-	-	92	75	42	-	-	0,9	0,7	0,4
Відстрочені податкові активи	-	-	272	367	404	-	-	2,8	3,5	3,9
Всього по розділу I	3828	4397	4983	5418	4993	51,2	51,6	50,7	52,1	48,3
II Оборотні активи										
Запаси	1893	1908	2593	1853	2879	25,3	22,4	26,4	17,8	27,1
Незавершене виробництво	207	317	457	590	330	2,8	3,7	4,7	5,7	3,2
Готова продукція	403	536	841	819	737	5,4	6,3	8,6	7,9	7,1
Дебіторська заборгованість за продукцію	772	493	16	13		10,3	5,8	0,2	0,1	
Дебіторська заборгованість по розрахунках:										
- з бюджетом	70	27	7	1	123	0,9	0,3	0,07	0,01	1,2
- за виданими авансами	127	165	163	243	-	1,7	1,9	1,7	2,3	-
- із внутрішніх розрахунків	160	585	631	1360	1181	2,1	6,9	6,4	13,1	11,4
Інша поточна дебіторська заборгованість	1	5	39	49	33	0,01	0,06	0,4	0,5	0,3

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Гроші кошти та їх еквіваленти	22	62	89	58	59	0,3	0,7	0,9	0,6	0,57
Інші оборотні активи	-	29	16	6	6	-	0,3	0,2	0,06	0,06
Всього по розділу II	3655	4127	4852	4992	5348	48,8	48,4	49,3	47,9	51,7
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	-	2	3	-	2	-	0,02	0,03		0,02
Баланс	7483	8526	9838	10410	10343	100	100	100	100	100

Загальна вартість майна підприємства у 2022 році зменшилася на 67 тис. грн (0,6 %) порівняно з 2021 роком. В складі майна частка необоротних активів зменшилася на 3,8 %. Це спричинено зменшенням питомої ваги основних засобів ТОВ «Діброва» на 2,3 %, розміру незавершеного будівництва на 34,0 % (64 тис. грн), довгострокових інвестицій на 33 тис. грн (44 %).

Оборотні ж активи за 2022 рік порівняно з 2021 роком ТОВ «Діброва» збільшилися на 356 тис. грн (7,0 %). Це відбулося, в основному, через зростання виробничих запасів на 1,03 млн грн або на 55,4 %, а також за рахунок дебіторської заборгованості по розрахунках з бюджетом на 122 тис. грн.

Виробничі запаси збільшилися та становлять значну суму. Варто подумати про продаж частини виробничих запасів для збільшення грошових коштів, тим паче, що грошові кошти та їх еквіваленти у 2022 році зросли лише на 1 тис. грн, тоді як у 2019 році порівняно з 2018 роком - на 40 тис. грн; у 2020 році порівняно з 2019 роком на 27 тис. грн; у 2021 році порівняно з 2020 роком - на 31 тис. грн.

Так, аналізуючи таблиці 2.10, слід звернути увагу на збільшення суми дебіторської заборгованості з бюджетом, яка у 2022 році порівняно з іншими періодами була максимальною та склала 123 тис. грн (75,7 %), а також збільшення заборгованості по внутрішніх розрахунках. Дані зміни свідчать про

погіршення розрахункової дисципліни в бік зниження платоспроможності підприємства.

Розподіл коштів між основним та оборотним капіталом ТОВ «Діброва» у 2022 році склав 48,3 % та 51,7 %. Це пояснюється тим, що основний капітал зменшився на 425 тис. грн (7,8 %), а оборотний зріс на 365 тис. грн (7,0 %). Тобто відбувся перерозподіл коштів у бік зниження менш мобільної частини - основних коштів. У 2022 році та в інших періодах (2018-2021 рр.) основний капітал повністю покривався власними джерелами. Отже структура фінансових ресурсів підприємства за 2022 рік в основному (порівняно з 2021 роком) була задовільною (пов'язано з перевищенням власного капіталу в структурі пасиву).

2.3. Оцінювання ефективності управління інвестиційним потенціалом підприємства АПК

Аналіз ефективності управління інвестиційним потенціалом ТОВ «Діброва» слід розпочинати з аналізу платоспроможності та ліквідності підприємства. За проведеними розрахунками коефіцієнт абсолютної ліквідності ТОВ «Діброва» дуже малий: у 2018 році він склав 0,02, а у 2022 році зріс лише на 0,05 та був рівний 0,07, що є менше від нормативного значення на 0,13 (75 %). Значення показника абсолютної ліквідності свідчить про те, що лише 7 короткострокової заборгованості ТОВ «Діброва» можна погасити негайно.

Коефіцієнт миттєвої ліквідності протягом досліджуваного періоду мав тенденцію до зростання та перевищував рекомендовану величину. У 2022 році він становив 1,7. Найбільше його значення було у 2020 році (2,7). Це можна пояснити тим, що зростала загальна сума дебіторської заборгованості.

Оскільки цей коефіцієнт має вирішальне значення для банків, так як характеризує ступінь надійності підприємства при поверненні кредитів, то тенденції до його збільшення свідчать на користь підприємству.

Високими є також показники загальної ліквідності, які мають тенденцію до збільшення від 3,6 у 2018 році до 6,7 у 2022 році.

Загальний коефіцієнт ліквідності підприємства залишався протягом всього періоду на високому рівні, тобто у 2022 році на кожну гривню короткострокових зобов'язань припадало 6,70 гривень поточних активів, у 2022 році цей показник був більшим на загальний коефіцієнт ліквідності підприємства залишався протягом всього періоду 15,5 % порівняно з 2021 роком.

Також відбулося перевищення обсягу дебіторської заборгованості над кредиторською ТОВ «Діброва», що свідчить про відсутність проблем у підприємства при реалізації продукції та розрахунках з постачальниками.

Коефіцієнт співвідношення ТОВ «Діброва» протягом досліджуваного періоду знижувався від 0,89 у 2018 році до 0,59 у 2022 році.

Наступним важливим показником, що характеризує фінансову стійкість підприємства є показник автономії, який характеризує наскільки підприємство незалежне від позикового капіталу. Показники автономії занесені до таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Динаміка показників автономії ТОВ «Діброва» за 2018-2022 рр.

Показники	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Власний капітал, тис. грн	6472	7403	9522	9546	9546
Загальна сума джерел коштів, тис. грн	7483	8526	9838	10410	10343
Коефіцієнт автономії	0,86	0,87	0,98	0,92	0,92
Темпи росту коефіцієнта автономії (у відповідності до попереднього року)	-	101,2	112,6	93,8	100,0

Отже, частка власних коштів ТОВ «Діброва» у загальній сумі джерел коштів висока та у 2018 році склала 0,86, у 2019 році зросла на 1,2 % та

становила 0,87, у 2020 році порівняно з 2019 роком зросла на 12,6 % (0,98), у 2021 та 2022 роках спостерігається незначне зменшення порівняно з попередніми роками.

Отримані дані свідчать про високий ступінь незалежності підприємства від зовнішнього (середовища) фінансування.

Наступний показник, який заслуговує уваги, є коефіцієнт фінансової стійкості та коефіцієнт співвідношення власних та залучених коштів (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Динаміка коефіцієнту фінансової стійкості та коефіцієнту співвідношення залучених та власних коштів ТОВ «Діброва» за 2018-2022 рр.

Показники	Роки					Абсолютне відхилення, ±			
	2018	2019	2020	2021	2022	2019-2018	2020-2019	2021-2020	2022-2021
Власний капітал, тис. грн	6472	7403	9522	9546	9546	+931	+2119	+24	0
Позичені кошти, тис. грн	1011	1090	316	864	797	+79	-774	+548	-67
Коефіцієнт співвідношення позичених та власних коштів	0,16	0,15	0,03	0,09	0,08	-0,01	-0,12	+0,06	-0,01
Коефіцієнт фінансової стійкості	6,4	6,8	30,1	11,1	11,9	+0,4	+23,3	-19	+0,8

Показник фінансової стійкості протягом 2018 - 2022 рр. ТОВ «Діброва» зростає. Максимальне його значення було у 2020 році. Це пояснюється тим, що сума позичених коштів була найменшою та становила 316 тис. грн, що порівняно з 2019 роком менше на 778 тис. грн.

У 2021 році цей показник зменшився та відповідно зросла сума позичених коштів порівняно з 2020 роком на 548 тис. грн, у 2022 році коефіцієнт фінансової стійкості зріс на 0,8.

У 2020 році на кожну гривню вкладених в активи власних коштів припадало 3 копійки позикових коштів; у 2021 році - 9 копійок, у 2022 - 8 копійок. Тобто у 2022 році зменшився рівень фінансової залежності підприємства від позикових коштів порівняно з 2021 роком.

Отже, за проведеним нами аналізом потенціалу ТОВ «Діброва» можна зробити такі висновки: основними складовими елементами потенціалу підприємства є організаційний, виробничий, трудовий та фінансовий потенціал; підприємство ефективно використовує свій потенціал, про що свідчать показники: рентабельності, продуктивності праці, фондівіддачі, а також показники фінансового стану підприємства.

Ресурси ТОВ «Діброва» включають в себе такі складові: трудові, фінансові, матеріальні, які відіграють основну роль у її функціонуванні. Для прибуткової інвестиційної діяльності підприємства необхідно протягом всього його життєвого циклу аналізувати та оцінюючи всі наявні ресурси, ефективно управляти ними та використовувати, постійно шукати шляхи підвищення використання ресурсів.

Варто відмітити, що трудові ресурси ТОВ «Діброва» бази виробничого обслуговування відіграють провідну роль у розв'язання науково-технічних, організаційних та економічних завдань господарювання. Ступінь забезпеченості підприємства робочою силою та раціональне її використання значною мірою визначають організаційно-технічний рівень виробництва, характеризують ступінь використання техніки та технології, предметів праці, створюють умови високої конкурентоспроможності та фінансової стабільності. Вихідним елементом для оцінки та прийняття рішень у зміні кадрового потенціалу є аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами та ефективності їх використання.

Виходячи із проведених досліджень в попередньому розділі шляхами підвищення ефективності використання трудових ресурсів ТОВ «Діброва» при вирішенні завдань інвестиційної діяльності можуть стати:

- зниження плинності кадрів за рахунок удосконалення системи оплати праці, створення гнучкої системи стимулювання праці працівників (використання винагород за виконані завдання, а також покарань за невиконання чи неналежне виконання роботи);

- зменшення витрат на оплату праці працівників через врахування випереджуючих темпів росту продуктивності праці порівняно із середньою заробітною платою працівника.

Внутрішні фактори треба розглядати з двох позицій: ті, що характеризують рівень прогресивності застосування конструкторських рішень (удосконалення конструкції, скорочення кількості деталей, вироблення їх з легких та дешевих матеріалів); ті, що відображають прогресивність технологічного використання матеріалів, куплених виробів, відходів.

Зовнішні фактори включають: зміну ринкових цін на сировину, матеріали, паливо, енергію; невиконання постачальниками зобов'язань за строками, розмірами та номенклатурою поставок, а також якістю сировини, яку постачають та витрачають [27, с. 108-110].

Фінансові ресурси є не менш важливішими. Вони мають першорядне значення з усіх видів, оскільки це єдиний вид ресурсів ТОВ «Діброва», який трансформується безпосередньо із мінімальними витратами часу у будь-який інший вигляд.

Наголосимо, що однією з найголовніших складових інвестиційної політики ТОВ «Діброва» є політика максимізації прибутку та забезпечення достатнього рівня рентабельності. Так, тенденція до зниження прибутку та рентабельності може бути та певною віхою в оцінюванні ефективності діяльності підприємства як чинник забезпечення розвитку на основі інвестиційних ресурсів. Тому показники рентабельності характеризують здатність підприємства генерувати необхідний прибуток в процесі своєї інвестиційної діяльності та визначають загальну ефективність залучення інвестиційних ресурсів [40, с. 32-33].

Відповідно у табл. 2.13 наведено окремі показники рентабельності ТОВ «Діброва» протягом 2018-2022 рр.

Таблиця 2.13

**Показники ефективності діяльності ТОВ «Діброва» як чинник
забезпечення розвитку на основі інвестиційних ресурсів у 2018-2022 рр.**

Показники	Роки					Абсолютне відхилення, ±	
	2018	2019	2020	2021	2022	2022 / 2018	2022 / 2021
Показники рентабельності за чистим прибутком							
Рентабельність інвестицій	0,5	0,2	0,2	0,2	0,4	-0,1	0,2
Рентабельність сукупних активів	2,4	0,5	0,6	0,8	2,3	-0,1	1,4
Рентабельність власного капіталу	3,4	0,7	0,8	1,1	3,2	-0,2	1,9
Рентабельність основних засобів	3,2	0,7	0,8	0,9	3,0	-0,2	1,6
Рентабельність оборотних активів	13,1	1,9	2,0	3,5	12,8	-0,3	8,2
Рентабельність реалізованої продукції	0,4	1,0	1,1	0,9	0,2	-0,2	0,2
Рентабельність поточних витрат	3,3	1,1	0,6	1,0	2,8	-0,5	1,7
Рентабельність реалізації продукції	1,5	0,3	0,5	0,7	1,3	-0,2	0,8
Показники рентабельності за іншими видами прибутку							
Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності	2,6	0,8	1,1	0,7	2,3	-0,3	1,4
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	0,9	-3,5	-0,8	-0,9	-0,1	-1,0	1,5
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	0,7	0,7	1,0	1,1	0,2	-0,5	-1,0

Так, рентабельність ТОВ «Діброва» за 2018-2022 рр. в більшості напрямках оцінювання зменшувалась. Очевидно, що основною причиною такої тенденції є зменшення чистого прибутку ТОВ «Діброва». Проте, необхідно відзначити, що керівництво ТОВ «Діброва» одночасно зменшило обсяг інвестиційного потенціалу та це вплинуло на ділову активність підприємства та здатність проводити активну політику залучення інвестиційних ресурсів.

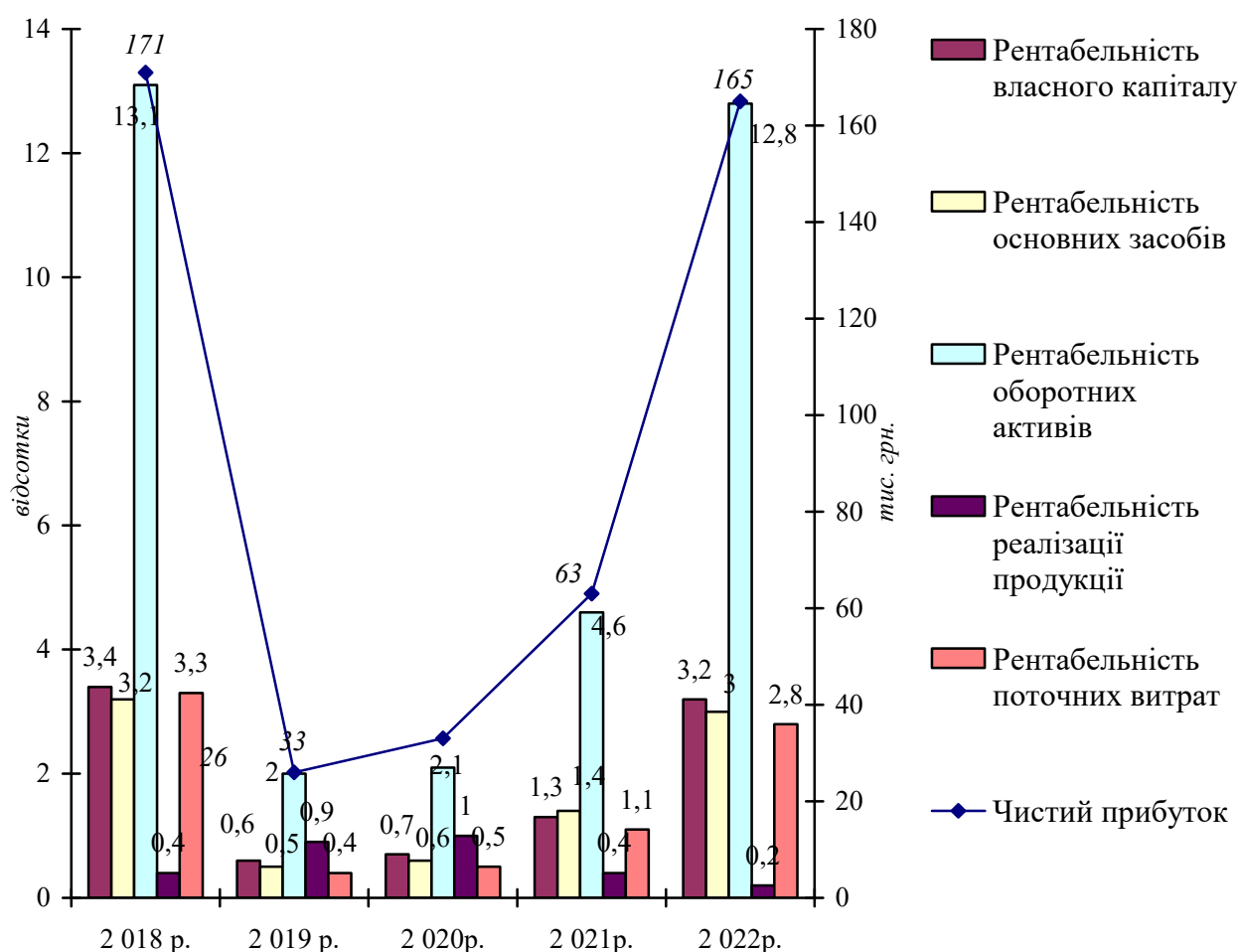
Високі темпи зростання характерні таким показникам ТОВ «Діброва», як рентабельності власного капіталу, рентабельності основних засобів. Така тенденція відповідає визначеним показникам, оскільки обсяг власного капіталу та основних засобів збільшувався повільніше, ніж сума чистого прибутку підприємства.

Разом з тим, існує негативна тенденція до зростання рентабельності реалізації продукції ТОВ «Діброва», що в стратегічному періоді не дозволить підвищити ефективність інвестиційної діяльності загалом. У такому разі, керівництву ТОВ «Діброва» необхідно особливо звернути увагу на визначення резервів підвищення рентабельності реалізованої продукції. Так, на нашу думку, важливим є впровадження сучасних технологій продажу продукції у роздрібній мережі стратегічної зони господарювання підприємства. Такі дії дозволять ТОВ «Діброва» забезпечити більшу доступність власної продукції потенційним споживачам та одночасно зменшити рівень операційних витрат.

Для формування загальних висновків про господарсько-фінансову діяльність ТОВ «Діброва» за 2018-2022 рр. наведено рис. 2.1, на якому зображено гістограму обсягу накопиченого чистого прибутку та рівня рентабельності інвестиційних вкладень].

Загалом існує твердження, що рентабельність інвестиційної діяльності ТОВ «Діброва» прямолінійно залежить від обсягу накопиченого прибутку. При зростанні чистого прибутку в кілька разів відбувається й аналогічна тенденція у напрямках ефективного використання окремих складових інвестиційного потенціалу підприємства. В окремих випадках при зростанні операційних

витрат, ефективність використання прибутку зменшувалась, адже витрати на господарські операції перевищувати можливий розмір отриманого прибутку підприємством. У підсумку такі тенденції підтверджують важливість для ТОВ «Діброва» залучення інвестиційних ресурсів для використання в операційному періоді для посилення конкурентних позицій та стратегічному періоді, що дозволить досягнути необхідного рівня економічної безпеки.

**Рис. 2.1. Показники рентабельності та чистий прибуток
ТОВ «Діброва» у 2018-2022 рр.**

У процесі прийняття інвестиційних рішень щодо реалізації окремих з альтернативних проєктів вирішальну роль відіграє оцінка їхньої ефективності. З метою отримання результатів такої оцінки за кожним з проєктів, що розглядаються, має бути проведено відповідний фінансовий аналіз. У процесі

такого аналізу зіставляють між собою ефект та витрати за кожним проєктом, що розглядається, з урахуванням рівня інвестиційних ризиків за ними.

Результати діяльності ТОВ «Діброва» характеризує вигідність та ефективність залучення інвестиційних ресурсів за критеріями прибутковості та вимірюються рівнем рентабельності. Порівняємо рівні рентабельності діяльності ТОВ «Діброва» 2022 р. з 2022 р. (після введення в діяльність інвестиційного проєкту) за допомогою табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Показники аналіз рентабельності ТОВ «Діброва» до початку та після введення інвестиційного проєкту

Показники	Роки	
	2022	2022
Прибуток, тис. грн	93,0	146,8
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	19318,6	33608,4
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	219,4	178,6
Середньорічний залишок оборотних активів, тис. грн	809,9	1703,2
Середньорічна вартість капіталу, тис. грн	1099,3	1704,7
Коефіцієнт фондомісткості продукції, грн	1,05	1,21
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	4,3	5,1
Прибуток на 1 грн реалізованої продукції, грн	0,031	0,038
Рентабельності капіталу, %	6,4	7,1

Отримані результати засвідчують, що відбудеться очікується зміна рівня рентабельності капіталу ТОВ «Діброва» на 6,4 %. Дана зміна буде спричинена введення в дію інвестиційного проєкту на модернізацію та покращення експлуатаційних можливостей виробничого устаткування та обладнання в 2022 р. Зросте прибуток на 1 грн ревізованої продукції з 0,03 грн в 2022 р. до 0,04 грн в 2022 р., що в абсолютному значенні дорівнює 0,01 грн.

Очікується покращення оборотності оборотних коштів ТОВ «Діброва» з 4,3 в 2022 р. до 5,1 в 2022 р., або на 0,8 в. п., збільшення фондомісткості продукції з 1,05 в 2022 р. до 1,21 в 2022 р., або в 0,16 рази. Такі тенденції відбуваються завдяки збільшенню прибутку та обсягу реалізації продукції підприємства ТОВ «Діброва» в 2,0 рази, що було причинено зростанням господарських потужностей підприємства та покращенням їх використання через інвестиційні вкладення 2022 р.

Розраховані та проаналізовані дані свідчать про майбутню ефективність інвестиційної діяльності підприємства після реалізації інвестиційного проєкту, що є ще одним доказом в користь прийняття до впровадження інвестиційного проєкту. Важливе в подальшому збільшувати обсяги залучення інвестиційного ресурсу. Витрати, які понесе ТОВ «Діброва» в повній мірі відшкодуються та принесуть додатковий прибуток (збільшиться в 2,0 рази), збільшить рівень рентабельності капіталу до 7,1 %.

Однак та за досягнутого оновлення основних засобів не знижується актуальність технічного переоснащення та модернізації ТОВ «Діброва». Характерним насамперед є низький рівень списання основних засобів, а відповідно й оновлення підприємницької діяльності.

Якщо в 2018-2022 рр. коефіцієнт уведення основних засобів ТОВ «Діброва» становив 1,07, а коефіцієнт ліквідації – 2,09, то у 2022-2022 рр. це співвідношення змінилося відповідно до 1,05 та 1,21. У підсумку можна стверджувати, що в певний період інвестування ТОВ «Діброва» набуло, головним чином, екзогенного характеру (за рахунок залучених коштів інвестуються переважно нові об'єкти) та це зумовлює продовження середнього терміну експлуатації робочого капіталу.

Можливості залучення повного обсягу необхідних для реалізації інвестиційних проєктів ТОВ «Діброва» фінансових коштів є однією з головних передумов прийняття відповідних рішень. Загалом фінансування інвестиційних проєктів підприємств дістало в останні десятиліття широку міжнародну практику та призвело до створення досить розвиненої мережі організацій,

спеціалізованих саме на такому фінансуванні. Ця практика, відома під назвою «проектне фінансування», створила умови ефективного розвитку підприємств за рахунок інтенсивної інвестиційної діяльності та реалізації капіталомістких інвестиційних проєктів.

За проведеними дослідженнями можна стверджували, що ТОВ «Діброва» має стійке фінансове становище. Підприємство має достатньо високу частку власних коштів в загальній сумі джерел їх формування та досить високий рівень незалежності від зовнішнього фінансування.

Для покращення розвитку та залучення інвестиційних ресурсів ТОВ «Діброва» слід вжити такі заходи:

- приділяти значну увагу збуту продукції, якому буде сприяти створена маркетингова служба;
- розробити гнучку систему знижок та кредитування для оптових покупців;
- проводити ефективну політику по управлінні дебіторською заборгованістю;
- для поповнення власного капіталу, перш за все, оцінити вартість його залучення з різних джерел, в першу чергу звертати увагу на внутрішні джерела залучення тощо.

Отже, від раціонального використання ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових) ТОВ «Діброва» визначається ефективність залучення інвестиційних ресурсів. Шляхи підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів підприємства можуть бути різними та залежать від мети його діяльності, але основними з них є: покращення умов оплати праці працівників, використання новітньої техніки та технології у виробництві продукції, зниження матеріаломісткості продукції, підвищення рентабельності власного капіталу. Відповідні стратегічні пріоритети розвитку ТОВ «Діброва» в контексті залучення інвестиційних ресурсів стало предметом дослідження у наступному розділі роботи.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ТОВ «ДІБРОВА»

3.1. Вибір стратегічних напрямів розвитку інвестиційної діяльності підприємства АПК

Відомо, що основою економічного зростання будь-якої країни є інвестиції, без яких неможлива реконструкція, технологічна перебудова, будівництво виробничих і соціальних об'єктів. Створення державою умов для залучення внутрішніх інвестицій має значний вплив на збільшення обсягів внутрішніх інвестицій, але не менш важливу роль у цьому питанні відіграють інвестиційні можливості самих підприємств, оскільки вони безпосередньо залежать від ефективності діяльності організації. Окрім амортизації та нерозподіленого прибутку, тобто використання капіталу, накопиченого на попередніх етапах розвитку, ця роль проявляється у впровадженні механізмів залучення інвестиційних ресурсів.

Як свідчить світовий і вітчизняний досвід, ефективне реформування економіки можливе лише на основі активізації інвестиційної діяльності, істотного збільшення обсягу інвестицій, а також консолідації всіх джерел інвестування [41, с. 207-208]. Тільки тоді можлива модернізація виробництва, впровадження нових технологій на основі сучасних наукових досліджень.

Інвестиційне відродження АПК потребує залучення у виробництво таких обсягів інвестицій, які б забезпечували потребу в необхідних видах матеріально технічних ресурсів і створювали умови для ефективної діяльності підприємств усіх форм господарювання [42, с. 43-48]. Проте війна спричинила руйнівні процеси не тільки в матеріально-технічному забезпеченні, але й призвела до різкого скорочення трудових ресурсів, погіршення їхнього вікового складу, деградації земельних ресурсів, спаду сільськогосподарського виробництва.

За оцінками світової організації з питань продовольства ФАО, Україна має аграрний потенціал і можливості для значного розширення експорту сільськогосподарської продукції та подолання продовольчої кризи. Інвестиційне відродження аграрної економіки потребує мобілізації власних джерел фінансування, створення сприятливих умов для залучення капіталу, розширення масштабів довгострокового кредитування, посилення державної інвестиційної підтримки, а також залучення коштів інвесторів з інших галузей економіки які заінтересовані у розвитку АПК [43, с. 110-115]. Отже, для активізації інвестиційної діяльності життєво необхідним є формування якісно нової аграрної політики, спрямованої на зростання інвестиційної привабливості АПК.

Системне дослідження фінансового забезпечення АПК передбачає врахування специфіки сільськогосподарського виробництва (вплив дії природних чинників на результати господарювання, сезонність виробництва, тривалість виробничого циклу, дефіцит вільних коштів, висока капіталомісткість, т.д.), що обумовлює певні особливості кредитування та фінансування галузі. Джерелами формування фінансових ресурсів можуть бути як власні, так і залучені кошти. Формування власних джерел фінансування здійснюється за рахунок нерозподіленого прибутку, амортизаційних відрахувань, ліквідації чи продажу частини майна і т.д.

Для стимулювання залучення інвестицій в АПК доречним є розроблення стратегії розвитку інвестиційної діяльності з врахуванням факторів інвестиційного середовища. Однією з складових даної стратегії є розробка програми залучення інвестицій в АПК України. Головною метою програми є створення ефективної системи залучення інвестиційних ресурсів та спрямування їх на реалізацію пріоритетних напрямів розвитку аграрного сектора економіки.

Для підприємств АПК у багатьох випадках пропозиції щодо залучення додаткових грошових потоків розглядаються в контексті антикризових заходів як один з етапів стабілізаційної програми. Це переважно ґрунтується на

припущенні, що антикризове управління включає будь-які збитки (в тому числі й майбутні), які можуть бути використані для відновлення платоспроможності підприємства на даний момент часу. У такому випадку основним критерієм у короткостроковому аспекті є максимізація та економія коштів, тоді як довгостроковий аспект втрачає своє значення [44, с. 19-25]. Вважаємо такий підхід недоцільним при залученні інвестиційних ресурсів для стратегічного розвитку підприємства АПК, зокрема ТОВ «Діброва».

У цьому випадку основним критерієм має бути доцільність заходів, що вживаються для збільшення грошових потоків, з точки зору довгострокової перспективи, а рівень можливих втрат від мобілізаційних заходів слід порівнювати з довгостроковими вигодами від використання вивільнених коштів як інвестиційних ресурсів [45, с.89-96].

Питання вибору стратегічних напрямів розвитку інвестиційної діяльності підприємства АПК потребує комплексного підходу, а механізм формування інвестиційних фондів за рахунок мобілізації нерозподіленого прибутку має охоплювати різні аспекти господарської діяльності та враховувати конвертованість ресурсів.

В цілому, механізм залучення інвестиційних ресурсів для ТОВ «Діброва» за рахунок мобілізації нерозподіленого прибутку повинен базуватися на таких основних принципах: комплексність, доцільність з точки зору довгострокових перспектив та оподаткування.

З метою виявлення перспективних напрямів розвитку ТОВ «Діброва» варто використати метод аналізу силових полів. Аналіз силових полів – це інструмент в теорії менеджменту для визначення того, як змінити конкретну ситуацію. У стабільній ситуації сили, що протидіють змінам, і сили, що діють на них, вважаються збалансованими. Якщо сили змінюються, рівновага порушується. Щоб проілюструвати це графічно, проводять вертикальну лінію, по обидва боки якої стрілками позначають сили, що діють у напрямку бажаної зміни (зазвичай зліва від лінії, спрямовані праворуч), і сили, що протидіють їй (справа від лінії, спрямовані праворуч-ліворуч).

Основна мета побудови «силового поля» - сформувати таку комбінацію, в якій рушійні сили переважатимуть сили, що протидіють позитивним змінам. Аналіз силового поля враховує потреби, цілі, ідеали та проблеми окремих стейкхолдерів, а також організаційні характеристики [46, с. 74-80; 45, с. 89-96].

Аналіз силового поля перспектив розвитку ТОВ «Діброва» базується на попередніх результатах оцінки діяльності підприємства. Він дозволяє виділити основні сили (позитивні та негативні), що впливають на стан ресурсного забезпечення підприємства (рис. 3.1). Таким чином, результати аналізу силового поля майбутньої діяльності ТОВ «Діброва» дозволили виявити його сильні та слабкі сторони. Водночас він також показав наявність у підприємства АПК широкого спектру можливостей для подолання загроз, пов'язаних з послабленням його самофінансування ресурсного забезпечення.

5	4	3	2	1
Розвиток вертикальної та горизонтальної інтеграції бізнесу				
←			Спротив кардинальним змінам	
Високий потенціал розвитку підприємства			→	
←			Обмежено наявність власних джерел фінансування	
Розширення ресурсної бази мережі агропромислових об'єктів			→	
←			Низький рівень іміджу агропромислових об'єктів	
Орієнтація на якість та доступність інвестиційних ресурсів			→	
←				
Рушійні сили			Сили протидії	

Рис. 3.1. *Force field* аналіз вибору потенційної стратегії розвитку ТОВ «Діброва»

Таким чином, за результатами аналізу силового поля можна сформулювати перелік стратегічних та управлінських дій, спрямованих на

підвищення прибутковості підприємства та вдосконалення механізмів його управління шляхом інтеграції в інвестиційний простір.

Пошук резервів удосконалення системи управління розвитком інвестиційної діяльності ТОВ «Діброва» повинен базуватися на виборі відповідної стратегії розвитку. Однак, перш ніж це зробити, необхідно визначити, яка стратегія підходить для даного підприємства АПК, враховуючи його фінансовий стан та матеріально-технічне забезпечення.

Алгоритм формування стратегії розвитку інвестиційної діяльності підприємства АПК базується на залежності між рівнем фінансового забезпечення підприємства та сприятливістю і адаптивністю інвестиційного простору. При виборі стратегічних альтернатив підприємствам необхідно враховувати такі зони залежності [46, с. 74-80; 47, с. 24-28].

Таким чином інвестиційна безпека ТОВ «Діброва» знаходиться на середньому рівні. Відповідно до цієї ситуації слід обрати стратегію з можливих варіантів (табл. 3.1).

Таблиця 7

**Стратегічні альтернативи розвитку інвестиційної діяльності
ТОВ «Діброва»**

Рівень забезпечення розвитку інвестиційної діяльності	Рівень стійкості інвестиційної конвергентності			
	Стійкий	Умовно стійкий		Нестійкий
		зростаючий	спадаючий	
Високий	Стратегія генератора коштів	Концентрації зусиль	Збереження результативності	Стратегія стабілізації
Середній	Стратегія зростання		Захисна стратегія	Стратегія активізації
Низький	Стратегія використання резервів	Стратегія прориву		Стратегія зовнішньої підтримки

Враховуючи середній рівень інвестиційної безпеки ТОВ «Діброва», слід обрати наступні стратегії. Довгострокова реалізація обраної стратегії дозволить підняти підприємство із середнього рівня до лідируючих позицій. Тому

ефективним кроком на сучасному етапі розвитку ТОВ «Діброва» є залучення інвестицій.

Визначення загальної потреби в інвестиційних ресурсах зазвичай здійснюється в наступному порядку. Спочатку визначається необхідний обсяг коштів для істотного фінансування, потім визначається необхідний обсяг інвестиційних ресурсів для фінансового інвестування, і, нарешті, підсумовуються всі необхідні інвестиційні ресурси для істотного інвестування в розвиток підприємства АПК, щоб розрахувати загальний обсяг необхідних інвестиційних ресурсів (формула (3.1)) [48, с. 1079-1110; 49, с. 14-28; 50, с. 369-371]:

$$IP_3 = IPP + IP\Phi + P, \quad (3.1)$$

де, IP_3 – загальний обсяг необхідних інвестиційних ресурсів в плановому періоді;

IPP – потреба в інвестиційних ресурсах для реалізації реального інвестування в плановому періоді;

$IP\Phi$ – потреба в інвестиційних ресурсах для реалізації фінансового інвестування в плановому періоді (передбачений обсяг приросту портфелю фінансових інвестицій);

P – обсяг резервного капіталу, який визначається у розмірі 10,0 % від загальної потреби в інвестиційних ресурсах для реального та фінансового інвестування.

Але для кожного напрямку інвестування існує своя методика визначення інвестиційних ресурсів. Тому на основі джерела [51, с. 134-137; 52, с. 98-103; 53, с. 55-62] наведемо методику розрахунку необхідної кількості інвестиційні ресурсів для здійснення розвитку ТОВ «Діброва». Метод співвідношення різних форм інвестування. Для кожного з періодів потреба в інвестиційних ресурсах визначається за формулою (3.2):

$$PI\Phi = PIP \times CI\Phi / CIR, \quad (3.2)$$

де $PI\Phi$ – потреба в інвестиційних ресурсах для здійснення фінансових інвестицій;

ПІР – потреба в інвестиційних ресурсах для здійснення реальних інвестицій;

ЧІФ – частка фінансових інвестицій у прогнозованому періоді;

ЧІР – частка реальних інвестицій у прогнозованому періоді.

Розрахунок необхідної кількості інвестиційних ресурсів ТОВ «Діброва» наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Розрахунки необхідного обсягу інвестиційних ресурсів для забезпечення розвитку ТОВ «Діброва»

Показники	Розрахунки
<i>ІРз</i> - загальний обсяг необхідних інвестиційних ресурсів в плановому періоді, тис. грн	$ІРз = 4181 + 2125 + 1505 = 7811$
потреба в інвестиційних ресурсах для реалізації реального інвестування в плановому періоді, тис. грн	4181
потреба в інвестиційних ресурсах для реалізації фінансового інвестування в плановому періоді, тис. грн	2125
обсяг резервного капіталу, тис. грн	1505
<i>ПІФ</i> – потреба в інвестиційних ресурсах для здійснення розвитку підприємства, тис. грн	$ПІФ = (1505 \times 2125) / 4181 = 1767,2$
потреба в інвестиційних ресурсах для здійснення реальних інвестицій, тис. грн	$1267 \times 1,3 = 2297,1$
обсяг фінансових інвестицій у прогнозованому періоді, тис. грн	$2297 \times 0,85 = 1952,5$
обсяг реальних інвестицій у прогнозованому періоді, тис. грн	$2297,1 + 1952,5 = 4249,6$

Отже, за результатами розрахунків у табл. 3.2 слідує те, що в плановому періоді загальний обсяг інвестицій ТОВ «Діброва» буде 6,8 млн грн. Відповідно планується розподілити на фінансове інвестування 85,0 % від загального обсягу інвестиційних ресурсів. Решту інвестиційних ресурсів ТОВ «Діброва» планується витратити на придбання основних засобів 4,2 млн грн. Відповідно

ринок інвестиційної діяльності був оцінений у розмірі 10,0 % від загальної суми інвестиційних ресурсів та в плановому періоді становить – 0,3 млн грн. Загальний обсяг інвестиційних ресурсів, необхідний для реалізації інноваційних заходів ТОВ «Діброва» складає 0,3 млн грн.

У сучасних деструктивних умовах, в яких опинилася Україна як країна, що зазнала широкомасштабного вторгнення військ РФ на свою суверенну територію, і у зв'язку із цим, опинилася у гострій соціально-економічній кризі, нагальним постає питання забезпечення населення країни життєво важливими ресурсами, такими як продовольство. На основі означеного, головним завданням державного управління України вбачається розробка та реалізація державної політики щодо формування сприятливого інвестиційного клімату у пріоритетних галузях економіки, однією з яких є АПК, що забезпечує продовольчу безпеку країни.

Сучасна державна політика України реалізується у складних воєнно-політичних та соціально-економічних умовах, що зумовлює необхідність шляхом удосконалення механізму формування інвестиційного клімату в АПК України зміцнювати економічну безпеку сукупність галузей, що, функціонуючи у тісному взаємозв'язку, здійснюють виробництво сільськогосподарської продукції, її промислову переробку та реалізацію споживачеві [54, с. 91-97].

В умовах високого попиту на інвестиційні ресурси необхідність розробки науково-обґрунтованого новітнього механізму формування інвестиційного клімату є першочерговим завданням. Під механізмом управління інвестиційною діяльністю підприємства АПК виступає спосіб розв'язання суперечностей явища чи процесу у державному управлінні, послідовна реалізація дій, що базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних форм і методів управління.

У багатоаспектному процесі розробки та впровадження механізму управління інвестиційною діяльністю ТОВ «Діброва» необхідно керуватися всебічним підходом, який враховує всі вищезазначені принципи та чинники державного регулювання інвестиційної діяльності. Тут повинен бути

застосований науковий підхід до методів аналізу даних та можливості швидкого прийняття рішень у разі виникнення позапланових ризикових ситуацій.

Вважаємо, що об'єкти впливу механізму управління інвестиційною діяльністю в АПК можна розглядати на мікро- та макроекономічних рівнях. Об'єктом впливу механізму на мікроекономічному рівні можуть бути окремі підприємства галузі або малі території замкнутого виробничого циклу, також у цій ролі можуть виступати окремі сектори галузі (наприклад, переробний сектор, сектор обслуговування та ремонту техніки тощо, що включає у себе низку великих і малих підприємств).

Відповідно до представлених вище мети, завдань, об'єктів та суб'єктів можна сформулювати інструменти управління інвестиційною діяльністю в АПК України, які у свою чергу логічно будуть розташовані на макро- та мікроекономічних рівнях [55, с. 139-142]. Вважаємо, що ще одними, надзвичайно важливими елементами вибору стратегічних напрямів розвитку інвестиційної діяльності ТОВ «Діброва» є моніторинг та оцінка. Їх безпосереднє призначення – це збір усієї інформації про поточний стан функціонування підприємства АПК, а також про всі інвестиційні процеси, що відбуваються, з подальшим аналізом і формуванням висновків про відповідність отриманих результатів очікуванню.

Також важливим критерієм є актуальність та своєчасність одержуваної інформації для оперативного прийняття рішень щодо коригування дій розширення інвестиційних відносин підприємства АПК або усунення негативних чинників, що раптово виникли або були невраховані при попередньому плануванні інвестиційної діяльності.

3.2. Пріоритети управління ресурсним забезпеченням інвестиційної діяльності підприємства АПК

Сучасна ситуація в АПК країни не дозволяє розраховувати на його швидку стабілізацію і перехід до стійкого зростання за рахунок внутрішніх ресурсів. У цих умовах державне регулювання в АПК має бути невід'ємною частиною сучасної аграрної політики. При цьому слід враховувати, що заходи загальної економічної політики недостатні для розширення складних питань ринкових відносин в АПК. Необхідно формувати аграрну політику за рахунок використання форм, методів і механізмів державного регулювання. Це визначить роль і місце держави в забезпеченні стійкого розвитку агропромислового виробництва.

Практично всі існуючі програми і концепції аграрної політики однозначно декларують, що економічний механізм функціонування в АПК формуватиметься за участю держави. Така постановка питання пояснюється неспроможністю саморегуляції сільськогосподарського виробництва і продовольчого ринку, недостатньою конкурентоспроможністю українських товаровиробників АПК в порівнянні із сільськогосподарськими товаровиробниками розвинених країн світу. Попри це політика державного регулювання інвестиційного розвитку агросектору в різних регіонах та країнах світу є мультиформатною, що враховує можливості використання різних засобів фінансового та нефінансового стимулювання сільськогосподарських виробників. Сучасні тенденції у розробці та імплементації програм інвестиційного сприяння перебувають також у значній залежності від тенденцій розвитку світових ринків продовольства та агросировини, міжнародного ринку капіталу, праці, енергоресурсів та технологій. При цьому першочергову роль відіграють процеси державного регулювання інвестицій в АПК для покращення економічної кон'юнктури економічного розвитку багатьох країн [56, с. 60-64; 57, с. 64-72; 58, с. 34-35].

Криза процесу відтворення вітчизняної економіки, в тому числі і підприємств АПК, зумовлює необхідність посилення впливу держави на створення сприятливого інвестиційного клімату, який би активізував і інвестиційну діяльність. Сьогодні увага приділяється лише окремим аспектам таких важелів державного регулювання, як бюджетна, грошово-кредитна, податкова, митна та валютна політики, але проблема активізації діяльності інвестиційної сфери економіки за допомогою цих засобів розглядається лише опосередковано. В той же час падіння обсягів інвестицій, що забезпечують відтворення економіки підприємств та темпи її зростання – одна з найболючіших проблем АПК України.

Отже, ситуація, яка склалася в АПК, вимагає визначення пріоритету активізації інвестиційної діяльності всією системою державного регулювання, оскільки вона є першоосновою структурної перебудови та економічного відродження вітчизняного АПК [59, с. 52-55]. У межах досліджуваної проблеми одним із таких пріоритетів має бути залучення і використання капіталу в аграрний сектор України, у зв'язку з чим на державу покладено низку найважливіших, взаємозалежних між собою функцій щодо управління цим процесом.

За таких обставин методологія формування оптимальної структури інвестиційних ресурсів ТОВ «Діброва», повинна відповідати наступним вимогам:

- формування структури капіталу, що використовується для фінансування інвестиційних проєктів, здійснюється в комплексі з оцінкою його ефективності;
- при формуванні структури інвестиційних ресурсів враховуються ризики як самого інвестиційного проєкту, так і джерела фінансування;
- при виборі джерел фінансування враховується зміна вартості грошей у часі;
- при оцінці ефективності враховуються додаткові грошові потоки, пов'язані з податками;

- існує можливість зміни джерел фінансування під час реалізації проєкту;

- на вибір структури інвестиційного капіталу впливає низка факторів (операційних, інвестиційних та фінансових);

- врахування можливість використання різних видів фінансових ресурсів, у тому числі короткострокових, як джерел інвестиційного капіталу.

З цього визначення випливає, що найбільш ризиковані проєкти повинні фінансуватися з менш ризикованих джерел. Критерієм такої оптимізації є досягнення максимального рівня ефективності інвестиційного проєкту при різних варіантах фінансування та заданих межах ризику.

У загальному вигляді пошук оптимальної структури інвестиційних ресурсів ТОВ «Діброва» в системі, що гарантує розвиток зовнішньоекономічних зв'язків, пропонується здійснювати шляхом розв'язання двокритеріальної задачі: максимізація ефективності при мінімізації ризику в структурі фінансування.

В економічній літературі існує декілька підходів до прийняття такого рішення. Перший підхід є еквівалентом обережного правила «максиміна» або критерію Вальда для пошуку оптимального балансу між дохідністю та ризиком, який максимізує мінімальну дохідність. Інший підхід до прийняття рішень - це правило «Максимум» або критерій Байєса, який максимізує максимальну прибутковість, але це тягне за собою високий ризик. Критерій Гурвіца є компромісним підходом до прийняття рішень щодо формування структури капіталу між крайнім оптимізмом Байєса та обережністю правила Вальда. Розгляд питань фінансування та інвестування традиційно базується на двох інструментах: середньозваженій граничній вартості капіталу (WACC), тобто вартості додаткового фінансування для реалізації проєкту, та скоригованій чистій теперішній вартості (APV) [60, с. 8-15; 61, с. 25-31].

Схема розрахунку скоригованої чистої теперішньої вартості APV полягає в розкладанні загального ефекту від проєкту з певними умовами фінансування на кілька компонентів: базову теперішню вартість (базову NPVb) та теперішню

вартість ефектів від фінансування (пов'язану з фінансуванням NPV_f). Цей підхід видається більш обґрунтованим для визначення структури джерел фінансування проєкту, і, як видається, є можливості для його вдосконалення.

Однак показник APV має той недолік, що може призвести до викривлених результатів, оскільки не може врахувати особливості схеми фінансування (короткострокове фінансування, довгострокове фінансування, відстрочення погашення основної суми боргу) або додаткові грошові потоки, пов'язані з податковим режимом (зокрема, ПДВ).

Крім того, через ефект податкового захисту метод APV явно заохочує компанії обирати позикові кошти замість більш дорогих власних як джерело інвестиційних ресурсів, що може порушити фінансову стійкість компанії і тому потребує додаткових обмежень [62, с.76-80].

Для вирішення цих проблем пропонуємо вдосконалену методику оцінки скоригованої чистої теперішньої вартості, яка включає розширення додаткових ефектів фінансування, раціональний підхід до вибору ставки дисконтування та додатковий коефіцієнт для врахування грошових потоків, пов'язаних з ПДВ.

Виходячи з вищезазначеного, для оцінки загальної ефективності проєкту пропонується наступний підхід (формула (3.3)):

$$APV = NPV_0 + NPV_f + NPV_{ПДВ}, \quad (3.3)$$

де NPV_0 - базова приведена вартість проєкту за умови фінансування тільки за рахунок власних коштів;

NPV_f - приведена вартість ефектів фінансування;

$NPV_{ПДВ}$ – приведена вартість ефекту, пов'язаного з податком на додану вартість.

При цьому, менеджмент ТОВ «Діброва» повинен враховувати наступні складові в ефекті від використання тих чи інших інвестиційних ресурсів:

– доходи, отримані від різних джерел фінансування (дивіденди, відсотки за кредитами, лізингові платежі);

– додаткові витрати, пов'язані із залученням конкретних джерел ресурсів, що визначаються їх специфікою;

– додаткові вигоди, що виникають у зв'язку з використанням конкретних джерел фінансування;

– податкові ефекти. Сюди відноситься ефект економії на податку на прибуток по всіх витратах, пов'язаних з фінансуванням, на відміну від традиційного податкового захисту APV для процентних платежів, а також додаткові податкові платежі від використання специфічних джерел фінансування;

– ефекти, пов'язані зі змінами у вартості грошей у часі, що виникають внаслідок різних схем фінансування та погашення.

Метод APV базується на принципі доданої вартості і дозволяє розрахувати загальний ефект від використання того чи іншого джерела фінансування як чисту теперішню вартість окремого, незалежно фінансованого проєкту на основі формули 3.1, тобто $NPV_f = E_f$.

При фінансуванні інвестиційних проєктів часто використовується не одне, а декілька різних джерел інвестиційних ресурсів, і в цьому випадку ефект від фінансування розраховується наступним чином (формула (3.4)):

$$NPV_{\phi} = \sum_{h=1}^H NPV_{\phi}^h, \quad (3.4)$$

де NPV_{ϕ}^h - чиста приведена вартість ефекту від фінансування по h -тому джерелу;

H - кількість використаних джерел фінансування.

Для порівняння грошових потоків за проєктом та грошових потоків фінансування в часі слід використовувати єдиний часовий масштаб і, відповідно, символ індексу.

Оскільки час першого надходження коштів для інвестиційного проєкту з певного джерела (нульовий рік проєкту фінансування) не обов'язково збігається з цим часом (нульовий рік інвестиційного проєкту), індекс часу k нового проєкту фінансування (індекс часу інвестиційного проєкту) повинен дорівнювати t (індекс періоду інвестиційного проєкту). У цьому випадку (формула (3.5)):

$$k' = t = k + \Delta t, \quad (3.5)$$

де k - індекс періоду проєкту фінансування;

Δt - лаг часу між початком освоєння інвестицій та першим надходженням коштів з певного джерела.

У зв'язку зі специфікою ПДВ, схема розрахунку $NPV_{\text{ПДВ}}$ має свої особливості. Так, ПДВ, сплачений при купівлі об'єкта інвестування, є, з одного боку, прямим відтоком грошових коштів для підприємства, а з іншого - податковим кредитом, який зменшує податкові зобов'язання, що виникають при реалізації продукції. ПДВ, включений в ціну продукції, є притоком коштів на підприємство, але сплачується до бюджету.

Крім того, деякі характеристики джерел фінансування пов'язані з ПДВ. Наприклад, певні витрати на фінансування та деякі лізингові платежі підлягають оподаткуванню ПДВ і повинні бути враховані при розрахунку загального ефекту проєкту. Таким чином, загальний ефект від врахування ПДВ складається з кількох елементів (формула (3.6)):

$$NPV_{\text{ПДВ}} = PV_{\text{ПДВб}} + PV_{\text{ПДВф}} + PV_{\text{ПДВбюджет}}, \quad (3.6)$$

де $PV_{\text{ПДВб}}$ - приведена вартість грошових потоків по ПДВ, обумовлених базовими грошовими потоками від проєкту, при цьому ПДВ у складі інвестиційних та поточних витрат розглядається як відтік коштів ($L^{\text{иб}}$), а ПДВ у складі ціни – як приплив коштів на підприємство ($L^{\text{вб}}$);

$PV_{\text{ПДВф}}$ – приведена вартість грошових потоків по ПДВ, обумовлених додатковими витратами по залученню фінансування ($L^{\text{иф}}$);

$PV_{\text{ПДВбюджет}}$ – наведена вартість грошових потоків по розрахунках з бюджетом, де як відтоки розглядаються відрахування до бюджету ($L^{\text{ибюд}}$), а як припливи – відшкодування ПДВ з бюджету ($L^{\text{вбюд}}$).

Запропонований підхід до розрахунку модифікованого показника чистої теперішньої вартості може бути використаний у практиці ТОВ «Діброва» як один із методів вирішення завдання абсолютної та порівняльної оцінки розвитку, а також при виборі джерел фінансування інвестиційних проєктів.

Для вирішення завдання формування оптимальної структури інвестиційних ресурсів підприємства АПК в системі забезпечення розвитку зовнішньоекономічних зв'язків необхідно визначити значення часток різних видів джерел фінансування, що забезпечують максимальну вартість функціонування, виходячи із запропонованих критеріїв (формула (3.7)):

$$APV=f(H_i, W_h, S_{fh}, Risk_{fh}, Risk_{ip}, t_h) \rightarrow max, \quad (3.7)$$

де f - функція, що враховує залежність критерію ефективності від низки показників;

H_i - проєктні значення різних факторів (наприклад, рівень цін, обсяг виробництва, рівень експлуатаційних витрат, період реалізації проєкту та ін.);

W_h - частка h -того джерела фінансування в структурі капіталу;

S_{fh} - витрати, пов'язані із залученням коштів з h -того джерела фінансування;

$Risk_{fh}$ - рівень ризику h -того джерела інвестиційних ресурсів;

$Risk_{ip}$ - рівень сукупного ризику інвестиційного проєкту;

t_h - термін залучення коштів з h -того джерела фінансування, років.

Виходячи з суті APV , сума NPV_b і PV_b є постійною для будь-якого варіанту структури капіталу інвестиційного проєкту, тому завдання полягає в тому, щоб максимізувати ефекти, пов'язані зі сформованою структурою капіталу NPV_f і деякими ефектами від обліку ПДВ (PV_f і PV_{budget}) [63, с. 8-11; 64, с. 53-59; 65, с. 75-80].

Основними умовами комплексу оптимізаційних задач, що формують структуру інвестиційних ресурсів ТОВ «Діброва», є наступні:

1) обсяг короткострокових фінансових ресурсів та фінансування за рахунок власних коштів у момент часу t дорівнює обсягу ліквідних активів $Q^{ob.a}$ у проєкті в цей же момент часу (формула (3.8)):

$$\sum_{t=0}^T \sum_{h \in H} P_t^{hk.p} = Q_t^{ob.a}, \quad (3.8)$$

де $P_t^{hk.p}$ - обсяг залучення коштів з h -того джерела у період часу t , $h \in (1, H)$, $t \in (0, T)$;

2) сума довгострокового та середньострокового фінансування в момент часу t , $P^{thd.c}$, дорівнює неліквідним активам проекту в той самий момент часу, $Q^{tn.a}$. (формула (3.9)):

$$\sum_{t=0}^T \sum_{h \in H} P_t^{hd.c} = Q_t^{n.a}, \quad (3.9)$$

3) сума коштів, залучених з кожного джерела в період t , обмежена заданою максимальною сумою коштів Q^{tmaxh} , яка може бути залучена з певного джерела, та мінімальною сумою коштів Q^{tminh} , необхідною відповідно до вимог інвестора та специфікацій джерела. (формула (3.10)):

$$Q_t^{\min h} \leq P_t^h \leq Q_t^{\max h}, \quad (3.10)$$

4) строк залучення коштів із джерела t_h , обмежений максимально можливим строком по цьому джерелу T_{maxh} та мінімальним T_{minh} (формула (3.11)):

$$T_{\min h} \leq t_h \leq T_{\max h}, \quad (3.11)$$

5) додаткові обмеження на використання позикових коштів необхідні для забезпечення фінансової стабільності та платоспроможності підприємств протягом усього періоду реалізації проекту; згідно з рекомендаціями ЄБРР, при фінансовій оцінці інвестиційних проектів слід враховувати такі обмеження: співвідношення борг/власний капітал, коефіцієнт погашення боргових зобов'язань (формула (3.12)):

$$Kt_{o/b} \geq K_n; Kt_{b/v} \leq K_n, \quad (3.12)$$

де $Kt_{o/b}$, $Kt_{b/v}$ – відповідно, коефіцієнт обслуговування боргу та співвідношення «борг/ власний капітал» підприємства в період часу t ;

K_n - нормативне або необхідне значення показників.

Згідно вимог ЄБРР, $Kt_{o/b}$ повинен бути не менше 1,5, а $Kt_{b/v}$, з урахуванням потенційного фінансування, не повинен перевищувати 2,33.

6) сформована структура фінансування повинна збалансувати загальний ризик інвестиційного проекту [66, с. 80-95; 67, с. 72-79].

Для забезпечення сталого розвитку підприємств АПК у процесі реалізації інвестиційних проєктів на основі системного підходу з урахуванням факторів ризику сума значень ризиків за всіма напрямками оцінки не повинна перевищувати середній рівень, тобто $0,4 \times 2 = 0,8$. З цього випливає наступне. (формули (3.13-3.17)):

$$\sum_{h \in H} Risk_{fh} \cdot W_h + Risk_{ip} \leq 0,8. \quad (3.13)$$

Звідси:

$$\sum_{h \in H} Risk_{fh} \cdot W_h \leq 0,8 - Risk_{ip}. \quad (3.14)$$

При цьому:

$$W_h = \frac{\sum_{h=1}^H \sum_{t=0}^T P_t^h}{\sum_{t=0}^T Q_t}, \quad (3.15)$$

$$\sum_{h \in H} W_h = 1, \quad (3.16)$$

$$W_h \geq 0. \quad (3.17)$$

Чим вищий загальний ризик інвестиційного проєкту, тим нижчий ризик структури капіталу такого проєкту, що забезпечує необхідну стабільність системи.

Раніше зазначалося, що на процес прийняття рішень щодо вибору варіантів фінансування, окрім факторів прибутковості, впливає низка факторів, кожен з яких є не менш важливим, ніж інші.

Деякі з цих факторів піддаються формалізації, наприклад, довгострокова фінансова стабільність підприємства АПК, цілісність об'єктів лізингу та обмеження на обсяг ресурсів, доступних з різних джерел фінансування, і розглядаються у вигляді обмежень в моделі оптимізації структури інвестиційного капіталу.

Інші фактори, пов'язані з джерелами фінансування, які не можуть бути формалізовані та оцінка яких є суб'єктивною, такі як потенційна втрата контролю, схильність конкретного джерела фінансування до зовнішніх впливів,

гнучкість зміни умов фінансування у разі необхідності, а також обов'язкові платежі для доступу до джерел фінансування, розглядаються в методиці враховуються при визначенні ризику джерела фінансування відповідно до [62, с. 150-152].

Операційні фактори, що впливають на вибір структури фінансування проєкту (зміна чистого прибутку компанії у зв'язку зі зміною прогнозних цін, обсягів продажів, основних складових витрат тощо), та фактори, безпосередньо пов'язані з розрахунком. У табл. 3.3 наведено грошові потоки для проєкту з розробки системи продажу сільськогосподарської продукції через мережу інтернет-торгівлі.

Таблиця 3.3

**Розрахунок основних грошових потоків по проєкту розвитку
ТОВ «Діброва» системи продажу сільськогосподарської продукції через
мережу інтернет-торгівлі**

Показники	Роки						Всього
	0	1	2	3	4	5	
Інвестиції, тис. грн	1001	х	х	х	х	х	1001
Приріст амортизаційних відрахувань, тис. грн	-	100,1	100,1	100,1	100,1	100,1	500,5
Додатковий чистий прибуток, тис. грн.		310,1	310,1	310,1	310,1	310,1	1550,5
Чистий грошовий потік, тис. грн		910,3	910,30	910,3	910,3	910,3	4551,5
Коефіцієнт дисконтування $1/(1+i)^t$ (ставка дисконту 30%)		0,769	0,592	0,455	0,350	0,269	-
Дисконтований грошовий потік, тис. грн		769,8	529,5	455,5	350,4	269,3	2374,5

З таблиці 3.4 бачимо, що індекс доходності інвестицій має значення 2,8. Це означає, що технічне проєкту розвитку ТОВ «Діброва» системи продажу сільськогосподарської продукції через мережу інтернет-торгівлі є ефективним.

Таблиця 3.4

Показники ефективності проєкту розвитку ТОВ «Діброва» системи продажу сільськогосподарської продукції через мережу інтернет-торгівлі

Показники	Значення
Капітальні вкладення, тис. грн	1010,8
Чистий приведений дохід, тис. грн	1610,3
Термін окупності недисконтований, років	1,2
Термін окупності дисконтований, років	2,4
Індекс доходності	2,1
Індекс прибутковості	0,55
Внутрішня норма рентабельності, %	76,9 %

Щодо нашого інвестиційного проєкту, то цей показник має значення 0,55. Отже, це означає, що з 1 грн капітальних вкладень ТОВ «Діброва» отримає 55 коп. прибутку. Оскільки термін окупності склав 1,2 роки, додатковий прибуток від реалізації продукції 600,3 тис. грн, нове обладнання дає змогу набути нових конкурентних переваг: використання більш сучасної техніки, покращення якості продукції, використання зекономлених коштів на рекламу та інновації. Таким чином, реалізація запропонованого заходу є доцільною та ефективною для ТОВ «Діброва».

Отже, основні показники діяльності в цілому покращуються, що є додатковим підтвердженням доцільності залучення інвестицій для проєкту розвитку ТОВ «Діброва» системи продажу сільськогосподарської продукції через мережу інтернет-торгівлі. Також варто врахувати ймовірні ризики при залучення приватних інвестицій (табл. 3.5).

Як бачимо, найбільшим ризиком є зростання витрат на створення інтернет-браузера, адже воно викличе зростання вартості готової продукції, що може негативним чином позначитись на величині споживчого попиту, хоча

він є стійким (проте ризики існують, та їх потрібно враховувати). У підсумку можливі збитки ТОВ «Діброва» складатимуть 215,4 тис. грн (табл. 3.6).

Таблиця 3.5

Ймовірність настання інвестиційних ризиків реалізації проєкту розвитку ТОВ «Діброва» системи продажу сільськогосподарської продукції через мережу інтернет-торгівлі

Ризики	Ймовірність настання (від 1 до 10)	Вплив (від 0 до 1)	Інтегральна оцінка
Зниження попиту на сільськогосподарської продукції	2	0,6	1,2
Зростання витрат на створення інтернет-браузера	5	0,3	1,5
Зростання транспортно-логістичних витрат на реалізацію сільськогосподарської продукції	4	0,1	0,4

Таблиця 3.6

Результати оцінювання можливих збитків від настання інвестиційних ризиків проєкту розвитку ТОВ «Діброва» системи продажу фармацевтичних товарів через мережу інтернет-торгівлі

Ризики	Ймовірність настання, %	Збитки, тис. грн	Інтегральна оцінка, тис. грн
Зниження попиту на сільськогосподарської продукції	20	172,3	340,5
Зростання витрат на створення інтернет-браузера	50	430,7	215,4
Зростання транспортно-логістичних витрат на реалізацію сільськогосподарської продукції	40	204,8	801,9

Ймовірність таких ТОВ «Діброва» втрат варто передбачити в інвестиційному проєкті, аби не втратити прибутки та забезпечити інвестору умови повернення коштів та отримання інвестиційного доходу.

В умовах нестабільності економічних відносин на сучаснім етапі розвитку в Україні успішне вирішення проблеми обґрунтування структури фінансування інвестицій можливо лише на підставі тісного взаємозв'язку з визначенням ризику та ефективності їх реалізації [68, с. 91-97]. Таким чином, сукупність вирішених проблем (системне врахування ризику при формуванні структури фінансування, можливість його врівноваження, механізм обґрунтування припустимого рівня ризику, врахування різних факторів, які впливають на вибір джерела фінансування, чіткий взаємозв'язок між структурою капіталу проєкту та його ефективністю, обґрунтування вибору ставки дисконтування, можливість використання коротко- та довгострокових джерел фінансування, удосконалення методики розрахунку показника ефективності *APIV*) у комплексі дозволяють вирішити задачу формування оптимальної структури у інвестиційних ресурсів підприємств АПК, що забезпечує його високу ефективність інвестиційної діяльності та безпеку реалізації управлінських заходів із залучення необхідного інвестування.

3.3. Моделювання процесів підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємства АПК

Одним з основних і проблемних факторів, які негативно впливають на інвестиційну активність, є фінансова нестійкість більшості сільськогосподарських організацій, що сталося через скорочення державного фінансування і некоректної адаптації сільськогосподарських підприємств до ринкових умов, а зовнішні інвестори не хочуть вкладати свої інвестиційні ресурси в цей сектор економіки через низьку ліквідність вкладень і великий

економічний ризик. Тому інвестиційна політика являє собою, скоріше, короткострокове кредитування, ніж повноцінну інвестиційну діяльність.

Безперечно трансформація національної агропродовольчої системи матиме український контекст. Зв'язок військових дій з продовольчою безпекою відрізняється залежно від зони конфлікту та тривалості бойових дій, але спільними рисами є порушення виробництва продовольства та продовольчих систем, обумовлених руйнуванням сільської інфраструктури, перешкоджанням посівній компанії, розграбуванням врожаю та худоби, виробкою лісів, наявністю замінованих полів, втратою активів та доходів, руйнуванням іригації, транспортних мереж та логістичних зв'язків, що прямо чи опосередковано впливає на інвестиційний клімат в АПК [69, с. 102-157].

Таким чином, щоб мінімізувати прояви світової продовольчої кризи, необхідно якомога швидше захистити та підтримати сільськогосподарське виробництво в Україні в умовах воєнного стану, використовуючи місце України у глобальних продовольчих системах. Яким вона зобов'язана своєму провідному становищу на світовому ринку головних видів сільськогосподарської продукції, а також розширенню співпраці з міжнародними та міжурядовими організаціями, особливо ФАО, у трансформації продовольчих систем. АПК має значний інвестиційний потенціал для пришвидшення відновлення національної економіки і для досягнення такого результату потребується прикласти багато зусиль як з боку органів влади, так і бізнесу та суспільства [70, с. 108-112; 71, с. 107-115; 72, с. 37-42].

Основною метою управління економічним захистом результатів інвестиційної діяльності ТОВ «Діброва» є забезпечення сталого розвитку та стабільного фінансово-економічного стану об'єкта інвестування за будь-яких економічних, політичних та соціальних змін у зовнішньому середовищі. Такий підхід визначає детермінанти формування та функціонування механізмів та інструментів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності. При цьому причини та каталізатори змін, що створюють виклики інвестиційній

безпеці ТОВ «Діброва», в переважній більшості знаходяться у зовнішньому середовищі. Серед внутрішніх загроз можна виділити: управлінські загрози (стратегічні та локальні); виробничі загрози; інноваційні загрози: техніко-технологічні; фінансові загрози: платіжні, інвестиційні, комерційні, природні та екологічні. Сутність процесу економічного захисту результатів інвестиційної діяльності підприємств АПК необхідно досліджувати через систему критеріїв та показників. Основним критерієм є здатність підтримувати або, принаймні, швидко відновлювати важливий рівень відтворення в умовах кризової ситуації. Останнє безпосередньо впливає на інвестиційну привабливість підприємств АПК як реципієнтів інвестицій.

Інвестиційна діяльність, зокрема здійснення реальних інвестицій, має безпосередній вплив на реалізацію конкретних проєктів і призводить до об'єктивного збільшення капіталу, а отже, і вартості бізнесу підприємств АПК, у тому числі і ТОВ «Діброва». Формалізація процесу формування та зростання ринкової вартості підприємств АПК створює методологічне підґрунтя для оцінки їх інвестиційної привабливості. При цьому запропонований підхід дозволяє врахувати результати аналізу галузевої та продуктової спеціалізації, розміру та масштабу виробництва, фінансово-економічної стійкості підприємства АПК, продуктової та ринкової орієнтації інвестиційного проєкту.

Найбільш раціональним підходом до довгострокового підтримання захищеного статусу результатів інвестиційної діяльності ТОВ «Діброва» є інтеграція організаційних, економічних та правових заходів їх економічного захисту. Критерієм раціональності такого поєднання є врахування результатів комплексної діагностики підприємства АПК. При цьому доцільно розрізняти два основні напрями такої інтеграції. Перший напрямок – це напрямок інтеграції, тобто коли підприємство АПК здатне підтримувати фінансування своєї інвестиційної діяльності протягом тривалого періоду часу до досягнення економічних результатів в результаті організаційно-правових заходів щодо захисту своїх інтересів. Другий напрямок - це зміна інтересів підприємства АПК на початку кризи з метою недопущення скорочення доходів або

послаблення його ринкових позицій. У цьому напрямі організаційно-правові заходи застосовуються лише тоді, коли кризове явище набуло кризових масштабів. Найважливішим фактором, що впливає на вибір цих напрямів, є ступінь розвитку економічного потенціалу підприємства АПК.

Концепція побудови та функціонування механізмів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності підприємств АПК дозволяє виділити їх структурну типологію. А саме: економічні, фінансові, організаційні, цінові та страхові. Так, синергетичний ефект може бути досягнутий при спільному функціонуванні цих механізмів, порядку та інтенсивності їх задіяння, мобілізації функціонального потенціалу засобів та інструментів. Слід також зазначити, що до організаційних механізмів слід віднести інститути залучення організаційно-управлінських та правових інструментів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності. Дія складових механізму економічного захисту опосередковується формуванням відповідних систем управління в менеджменті підприємств. При цьому слід чітко розрізняти механізми економічного захисту, системи економічного захисту та механізми управління економічним захистом результатів інвестиційної діяльності. Механізми захисту опосередковують свою дію через формування системи економічного захисту, тоді як система економічного захисту забезпечує функціональне та інструментальне середовище, в якому функціонують механізми управління.

Детальний аналіз інвестиційної діяльності ТОВ «Діброва» передбачає визначення факторів, що впливають на ефективність управління нею. Виділимо страхові, фінансові та інтеграційні інструменти та застосуємо інструменти управління ефективністю, їх функціональні складові та елементи, а саме елементи середовища, ресурсів, фінансів та кредиту, інтеграції, моніторингу, інформації, виробництва, технології та навичок, персоналу та збуту, для формування складових системи економічного захисту інвестиційної діяльності ТОВ «Діброва» пропонує структуру елементів.

Механізм кредитування ТОВ «Діброва» пов'язаний зі специфікою сільськогосподарської діяльності та необхідністю державного фінансування,

пріоритетними напрямками державної підтримки, отриманням пільгових кредитів та необхідністю прийняття правил, що регулюють відсоткові ставки за цими кредитами. Наразі нормативно-правове та методичне забезпечення фінансової діяльності не враховує специфіку виробництва та підприємств. Тому нормативно-правове забезпечення механізму фінансування не відповідає потребам підприємств АПК в отриманні кредитних ресурсів і потребує вдосконалення. При цьому механізм управління кредитними відносинами слід розглядати як сукупність інструментів, важелів та стимулів, які цілеспрямовано впливають на якісні та кількісні характеристики кредитних відносин.

Відомо, що показники ефективності діяльності включають розмір прибутку на гривню інвестованого капіталу, дохід на одного працівника та операційну маржу. На значення вищезазначених показників ефективності, ймовірно, впливають такі фактори, як сума інвестицій на одного працівника та середньомісячна заробітна плата.

З метою встановлення та оцінки впливу обраних факторних ознак на показники ефективності було проведено кореляційний аналіз інвестиційної діяльності ТОВ «Діброва» у 2020-2022 роках. У ході дослідження оцінювався ступінь лінійного зв'язку між факторами та результативними показниками. Для цього було використано два види статистичної оцінки, зокрема коефіцієнт парної кореляції r , який відображає тісноту лінійного зв'язку, та t -критерій Стюдента, призначений для перевірки значущості коефіцієнта кореляції.

Перевірка значущості здійснюється шляхом порівняння фактичного рівня критерію з критичним: якщо фактичне значення більше критичного, то зв'язок є значущим. При рівні значущості 0,05 критичне значення t -критерію Стюдента становить 2,07. Результати кореляційного аналізу представлені в таблиці 3.7.

Відтак, зі збільшенням інвестицій на душу населення розмір прибутку на вкладену гривню зменшується. Ця залежність спостерігається протягом трьох досліджуваних років у ТОВ «Діброва». Існує також значний зв'язок між

капітальними інвестиціями на гривню доходу та доходом на одного працівника. Про це свідчить високе значення коефіцієнта кореляції ($r = 0,89$).

Таблиця 3.7

Результати оцінювання впливу чинників на ефективність управління інвестиційною діяльністю ТОВ «Діброва» у 2020-2022 рр.

Результативні ознаки	Факторні ознаки							
	обсяг інвестицій на 1 особу		капітальні інвестиції, %		середньомісячна заробітна плата, грн		обсяг інвестицій на 1 грн доходу	
	r	t -критерій	r	t -критерій	r	t -критерій	r	t -критерій
2020 р.								
Прибуток на 1 грн інвестованих коштів	-0,64	-3,75	0,46	2,43	-0,52	-2,76	-0,37	-1,89
Розмір доходу на 1 працюючого, грн	1,06	12,89	-0,28	-1,38	0,76	4,89	1,02	10,94
Рентабельність операційної діяльності, %	0,15	0,72	0,67	3,92	0,07	0,33	0,21	0,99
2021 р.								
Прибуток на 1 грн інвестованих коштів	-0,67	-3,92	0,33	1,66	-0,43	-2,20	-0,37	-1,84
Розмір доходу на 1 працюючого, грн	1,05	12,37	-0,31	-1,58	0,94	7,88	1,01	10,05
Рентабельність операційної діяльності, %	-0,29	-1,45	0,81	5,34	-0,46	-2,40	-0,38	-1,96
2022 р.								
Прибуток на 1 грн інвестованих коштів	-0,61	-3,50	0,32	1,63	-0,45	-2,36	-0,32	-1,62
Розмір доходу на 1 працюючого, грн	1,08	15,69	-0,36	-1,79	0,97	8,38	1,00	9,84
Рентабельність операційної діяльності, %	-0,05	-0,24	0,38	1,96	-0,09	-0,43	-0,15	-0,75

Зокрема, зі збільшенням капітальних інвестицій зростає і розмір доходу на одного працівника. Подальший аналіз реальної інвестиційної діяльності ТОВ «Діброва» має бути зосереджений на дослідженні динаміки як обраних результативних показників, так і їх найважливіших чинників. З цією метою доцільно використати традиційні методи регресійного аналізу, за допомогою яких можна визначити характер динаміки фінансово-економічних показників та спрогнозувати їх розвиток на найближчу перспективу розвитку інвестиційної діяльності підприємства АПК.

Існує два способи прогнозування за допомогою методів регресійного аналізу: на основі побудованої моделі розвитку (регресії), результатом якої є рівняння тренду прогнозованого показника. У цьому випадку необхідно побудувати два типи регресійних моделей: рівняння залежності результату від факторів та рівняння тренду факторів.

Узагальнена методика прогнозування факторів та результатів інвестиційної діяльності підприємства АПК включає наступні етапи: побудова та перевірка трендів результативних показників; побудова та перевірка рівнянь регресії, що відображають зв'язок між результативними показниками та їх факторами; побудова та перевірка рівнянь трендів факторів, що на них впливають; побудова сценарних прогнозів показників інвестиційної діяльності на основі рівнянь регресії.

Валідність регресійної моделі управління інвестиційною діяльністю ТОВ «Діброва» пропонується перевірити шляхом оцінки значущості коефіцієнта детермінації за допомогою F-критерію Фішера (табл. 3.8). Крім точкових прогнозів, слід також побудувати інтервальні прогнози інвестиційної діяльності, що відображають оптимістичні та песимістичні варіанти розвитку ТОВ «Діброва». Порівнюючи результати прогнозів на основі трендів показників інвестиційної діяльності з результатами, отриманими за допомогою крос-кореляційної моделі, можна встановити, в якому напрямку слід спрямовувати процес управління інвестиційним розвитком.

**Регресійний аналіз динамічних рядів показників ефективності
інвестиційної діяльності ТОВ «Діброва»**

Типи трендів	Рівняння трендів	Коефіцієнти детермінації	Адекватність моделей
Прибуток у розрахунку на 1 грн інвестованих коштів			
Лінійний	$y = 1,02 \times 0,04t$	0,3616	3,15
Експоненціальний	$y = 1,22e^{0,033t}$	0,2742	2,16
Степеневий	$y = 1,33t^{0,220}$	0,1019	0,67
Логарифмічний	$y = 1,12 \times 0,08\ln(t)$	0,1570	1,09
Рівень рентабельності (економічного розвитку)			
Лінійний	$y = 8,11 \times 1,22t$	0,4438	4,32
Експоненціальний	$y = 9,11e^{0,11t}$	0,3691	3,26
Степеневий	$y = 15,23t^{0,08}$	0,1686	1,19
Логарифмічний	$y = 21,54 \times 2,11\ln(t)$	0,2213	1,64

Показники чистого економічного розвитку, тобто розмір прибутку підприємства на гривню інвестованого капіталу та рівень рентабельності операційної діяльності підприємства, є одними з найбільш придатних для прогнозування показників результативності інвестиційної діяльності.

Інший варіант – побудувати прогноз на основі моделі факторної залежності результативних показників, як описано вище, а потім використати рівняння тренду для факторних ознак. Однак, якщо кореляційний аналіз проводився на основі перехресної вибірки, то в регресійному аналізі для цілей прогнозування слід використовувати дані часових рядів. На першому етапі визначається рівняння регресії, яке найкраще описує залежність результативних показників інвестиційної діяльності від обраних факторних ознак, шляхом порівняння коефіцієнтів детермінації [73, с. 66-72; 74, с. 102-115].

З табл. 3.9 видно, що для всіх факторів найкращим є лінійний тренд, оскільки він характеризується максимальним значенням коефіцієнта детермінації. Враховуючи, що фактичне значення F-критерію Фішера для всіх рівнянь є більшим за значення, кожна з побудованих моделей є адекватною.

**Рівняння трендів чинників ефективності інвестиційної діяльності
ТОВ «Діброва»**

Факторні ознаки	Типи трендів	Рівняння трендів	Коефіцієнти детермінації	Фактичні значення F -критерія Фішера
Розмір капітальних інвестицій у розрахунку на одного працівника у сільському господарстві	Експоненціальний	$x_1 \times 9,33e^{0,11t}$	0,83	62,10
Частка капітальних інвестицій у доходів у сільському господарстві	Лінійний	$x_2 \times 11,25 \times 0,44t$	0,78	36,14
Розмір заробітної плати у сільському господарстві	Експоненціальний	$x_3 \times 825,1e^{0,22t}$	0,86	129,60

Основними факторами є обсяг капітальних інвестицій на одного працівника у сільському господарстві (x_1), частка капітальних інвестицій у доході у сільському господарстві (x_2) та розмір заробітної плати у сільському господарстві (x_3).

Серед показників ефективності інвестиційної діяльності ТОВ «Діброва», які є сприятливими для прогнозування, є показники чистого економічного розвитку, тобто розмір прибутку підприємства на 1 грн інвестованого капіталу та рівень рентабельності операційної діяльності підприємства. Тому прогнозування показників розвитку підприємств з урахуванням інвестиційних ресурсів доцільно здійснювати на основі однофакторної регресійної моделі.

Вважаємо, що вирішальним фактором підвищення прибутковості та рентабельності інвестиційної підприємств, у тому числі ТОВ «Діброва», є не ступінь концентрації капіталу чи збільшення інвестицій, а їх якісна структура, підвищення ефективності використання, спрямування коштів на реалізацію інноваційних моделей розвитку, використання сучасних технологій, обладнання та прогресивних форм організації праці і систем управління.

ВИСНОВКИ

1. Одним із визначальних факторів, що забезпечують надходження інвестиційних ресурсів є створення сприятливого інвестиційного клімату. Нині це набуває визначального характеру для виходу економіки з кризи та забезпечення конкурентоспроможного виробництва продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Характер інвестиційних процесів, їх інтенсивність та результативність, а також управління ними залежить від інвестиційного клімату, що сформувався в країні, тобто від стану правового, фінансового, соціально-економічного та суспільно-політичного середовища в її межах, яке зумовлює ту чи іншу ступінь привабливості для інвестицій. Таким чином інвестиційний клімат як комплекс економічних, політичних, соціальних, правових та інших заходів країни, що приймає інвестиції, спрямованих на забезпечення захисту прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності, а також на ефективне інвестування національної економіки.

2. До ключових чинників впливу на формування інвестиційного клімату в АПК варто віднести: організаційно-правові чинники (якість управління інвестиційною діяльністю на рівні органів виконавчої влади); політичні чинники (стабільна політична ситуація в країні); економічні чинники (динаміка росту ВВП, розмір боргів, рівень тіньової економіки); характеристики потенціалу країни (наявність трудових, земельних, енергетичних, науково-технічних ресурсів); соціально-культурні чинники (рівень забезпеченості населення, житлові умови, рівень охорони здоров'я); міжнародні відносини (міжнародний рейтинг країни, співпраця з міжнародними організаціями); стан інвестиційного ринку (функціонування фондових бірж); стан інвестора (режим інвестування, умови реєстрації інвестицій і спільних підприємств); стан фінансово-кредитної системи (інвестиційна діяльність банків, масштаби реалізації інвестиційних проєктів); рівень розвитку інвестиційної сфери (сформованість та удосконалення інвестиційної інфраструктури); інвестиційна активність населення (мотивація дій індивідуальних інвесторів).

3. Нині в країнах з розвинутою економікою існує ряд методів оцінювання ефективності інвестицій. Їх можна розділити на дві основні групи: методи оцінювання ефективності інвестиційних проєктів, що не враховують дисконтування і враховують дисконтування. Методичні засади оцінювання впливу чинників на діяльність та розвиток національних підприємств передбачають визначення інвестицій на основі дисконтування потоку надходжень, оцінювання загальної вартості інвестицій та їх доцільності, аналіз інвестиційної привабливості, аналіз беззбитковості інвестиційних проєктів, розроблення капітального бюджету, оцінювання ефективності інвестиційних проєктів, до реалізації яких залучаються іноземні інвестори, планування капітальних витрат, проведення неформальних процедур відбору й оцінювання інвестиційних проєктів, визначення організаційних аспектів управління інвестиційним процесом, оцінювання економічної ефективності інвестиційних проєктів (на прикладі підприємств).

4. В Україні розвиток значної кількості соціально-економічних систем пов'язується із АПК. Функціонування та розвиток АПК як складної соціально-економічної системи, спрямовано на забезпечення функціонування національної економіки як соціально-економічної системи більш високого порядку та пов'язується із забезпеченням умов функціонування соціуму. Так, максимального рівня частка аграрного сектору у ВВП сягала у 2018 р. і становила 10,85 %, мінімального у 2019 р. – 9,71 %, відповідно, вона варіюється на рівні 9-11 %, подібні коливання є свідченням необхідності пошуку резервів подальшого розвитку.

5. Чистий дохід від реалізації продукції ТОВ «Діброва» протягом 2018-2022 рр. зростав та склав у 2018 році 8680 тис. грн, а у 2022 році - 15900 тис. грн (відбулося зростання на 7220 тис. грн). Поряд із ростом чистого доходу від реалізації продукції зросла та собівартість продукції. У 2019 році порівняно з 2018 роком - на 29 % (1743 тис. грн), у 2020 році порівняно з 2019 р. - на 17 % (1322 тис. грн), У 2021 році порівняно з 2020 роком - на 11 % (1000 тис. грн), у 2022 році порівняно 2021 роком на 28 % (2843 тис. грн). В основному

вкладались кошти у ТОВ «Діброва» в основі засоби: в 2021 році - 1284,4 тис. грн, а в 2022 році - 2128,5 тис. грн. Також були порівняно незначні вкладення в нематеріальні активи 11,2 тис. грн. або 0,9 % від загальної структури (99,1 % - основні засоби) в 2021 році та 11,2 тис. грн в 2022 році (в загальній структурі інвестицій – 0,5 %). Порівняно з 2021 роком відбулось збільшення інвестицій в основні засоби на 832,9 тис. грн, що та призвело до зменшення частки інвестицій в нематеріальні активи з 0,9 % до 0,5 %.

6. Частка власних коштів ТОВ «Діброва» у загальній сумі джерел коштів висока та у 2018 році склала 0,86, у 2019 році зросла на 1,2 % та становила 0,87, у 2020 році порівняно з 2019 роком зросла на 12,6 % (0,98), у 2021 та 2022 роках спостерігається незначне зменшення порівняно з попередніми роками. У 2020 році на кожну гривню вкладених в активи власних коштів припадало 3 копійки позикових коштів; у 2021 році - 9 копійок, у 2022 - 8 копійок. Тобто у 2022 році зменшився рівень фінансової залежності підприємства від позикових коштів порівняно з 2021 роком. РФентабельність ТОВ «Діброва» за 2018-2022 рр. в більшості напрямках оцінювання зменшувалась. Очевидно, що основною причиною такої тенденції є зменшення чистого прибутку ТОВ «Діброва». Проте, необхідно відзначити, що керівництво ТОВ «Діброва» одночасно зменшило обсяг інвестиційного потенціалу та це вплинуло на ділову активність підприємства та здатність проводити активну інвестиційну політику.

7. Для підприємств АПК у багатьох випадках пропозиції щодо залучення додаткових грошових потоків розглядаються в контексті антикризових заходів як один з етапів стабілізаційної програми. Це переважно ґрунтується на припущенні, що антикризове управління включає будь-які збитки (в тому числі й майбутні), які можуть бути використані для відновлення платоспроможності підприємства на даний момент часу. Пошук резервів удосконалення системи управління розвитком інвестиційної діяльності ТОВ «Діброва» повинен базуватися на виборі відповідної стратегії розвитку. Однак, перш ніж це зробити, необхідно визначити, яка стратегія підходить для даного підприємства АПК, враховуючи його фінансовий стан та матеріально-технічне забезпечення.

У сучасних деструктивних умовах, в яких опинилася Україна як країна, що зазнала широкомасштабного вторгнення військ РФ на свою суверенну територію, і у зв'язку із цим, опинилася у гострій соціально-економічній кризі, нагальним постає питання забезпечення населення країни життєво важливими ресурсами, такими як продовольство.

8. Можна зробити висновок, що в умовах нестабільних економічних відносин на сучасному етапі розвитку України успішне вирішення проблеми вдосконалення структури інвестиційних ресурсів підприємств АПК можливе лише на основі тісного взаємозв'язку між визначенням ризику та ефективністю його реалізації. Таке визначення передбачає, що найбільш ризиковані проєкти повинні фінансуватися з менш ризикованих джерел. Критерієм такої оптимізації є досягнення максимального рівня ефективності інвестиційного проєкту при різних варіантах фінансування та заданих межах ризику. У загальному випадку пропонується здійснювати пошук оптимальної структури інвестиційних ресурсів ТОВ «Діброва» шляхом розв'язання двокритеріальної задачі максимізації ефективності при мінімізації ризику в структурі фінансування.

9. Доведено, що лише шляхом раціонального поєднання заходів та інструментів, спрямованих на раціоналізацію витрат і збільшення доходів, можна отримати економічні результати інвестиційної діяльності, адекватні завданню стабільного розвитку. Інвестиційна діяльність, особливо реальне інвестування, має безпосередній вплив на реалізацію конкретних проєктів і призводить до об'єктивного збільшення капіталу, а отже, і вартості бізнесу сільськогосподарських підприємств. Формалізація процесу формування та зростання ринкової вартості підприємств АПК дозволяє створити методологічне підґрунтя для оцінки інвестиційної привабливості проєкту; представлено результати оцінки впливу факторів на ефективність інвестиційного процесу ТОВ «Діброва». Також проведено регресійний аналіз динамічних рядів показників ефективності інвестиційної діяльності ТОВ «Діброва».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваленко С. О. Інвестиційний клімат в Україні та напрями його покращення. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2022. № 38. С. 366-369.
2. Крупка І. М. Формування макроекономічного інвестиційного середовища в Україні. *Фінанси України*. 2020. № 4. С. 87-96.
3. Ланченко Є. О. Соціально-трудові проблеми розвитку інвестиційних процесів у сільському господарстві. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2019. № 3. С. 71-74.
4. Гончаров А. Б. Інвестування : навч. посіб. Харків : Інжек, 2014. 240 с.
5. Кубах Т. Г. Інвестиційний клімат держави: теоретичний та практичний аспект. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2914>.
6. Удалих О. О. Управління інвестиційною діяльністю промислового підприємства : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2016. 221 с.
7. Гура А. О. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення. *Економіка*. 2017. № 15. С. 188-196.
8. Карпінський Б. А. Інвестиційний клімат України. *Фінанси України*. 2019. № 7 С. 139-148.
9. Рагуліна Н. В. Інвестиційний клімат та методи покращення інвестиційного потенціалу на постконфліктних територіях України. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6015>.
10. Городняк І. В., Терендій А. Б. Інституційні чинники залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Східна Європа. Економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 2 (25). С. 3-10.
11. Іващук І. Мотиваційні фактори формування інвестиційного клімату регіону. *Фінанси України*. 2018. № 1. С. 72-77.

12. Коваленко С. О. Інвестиційний клімат в Україні та напрями його покращення. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. № 38. С. 366-369.

13. Малько К. С. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: чинники їх формування в сучасних умовах. *Економіка та управління національним господарством*. 2018. № 3. С. 100-105.

14. Фролова Г. І. Оцінка інвестиційної активності підприємства. *Вісник Університету менеджменту і бізнесу*. 2018. № 2. С. 67-72.

15. Божидай І. І. Агропромисловий комплекс України: структура та основні поняття. *Агросвіт*. 2019. № 21. С. 107-113.

16. Вітков М. С. Розвиток інвестиційної політики в сільському господарстві України. *Економіка АПК*. 2020. № 3. С. 15-27.

17. Плаксієнко В. Я., Блажевич О. Г. Інвестиції в аграрне виробництво в сучасних умовах розвитку економіки України. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2018. № 1. С. 17-24.

18. Бондарчук В. Д. Функціонування механізмів державного управління інвестуванням інноваційної діяльності регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 5. С. 10-13.

19. Крупка М. І., Демчишак Н. Б. Аналіз формування й використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в Україні. *Фінанси України*. 2022. № 2. С. 26-37.

20. Музика П. М., Жидяк О. Р. Суть та особливості форм господарювання у сільському господарстві в ринкових умовах. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. Вип. 40.1. С. 120-126.

21. Гавінський Р. О. Ключові чинники впливу на формування інвестиційного клімату в АПК. *Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення* : матеріали наукової конференції (м. Львів, 01-02 червня 2023 р.). Львів : ЛТЕУ, 2023. С. 146-148.

22. Білоткач О. В., Павлова Г. Є. Теоретико-методичні основи інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств.

Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2021. Вип. 15 (1). С. 29-32.

23. Вітков М. С. Розвиток інвестиційної політики в сільському господарстві України. *Економіка АПК.* 2020. № 3. С. 15-27.

24. Музика П. М., Жидяк О. Р. Суть та особливості форм господарювання у сільському господарстві в ринкових умовах. *Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна.* 2020. Вип. 40.1. С. 120-126.

25. Крупка М. І., Демчишак Н. Б. Аналіз формування й використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в Україні. *Фінанси України.* 2022. № 2. С. 26-37.

26. Петренко А. Аналіз інвестиційної діяльності підприємства АПК. *Економічний розвиток.* 2018. № 2. С. 10-20.

27. Дусановський С. Л., Білан Є. М. Економічні основи розвитку АПК в ринкових умовах : монографія. Тернопіль : Збруч, 2019. 183 с.

28. Морозова Г. С. Сучасні тенденції розвитку сільського господарства України. *Агросвіт.* 2019. № 21. С. 3-9.

29. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua>.

30. Бахур Н. В. Особливості державної підтримки інвестиційної діяльності в аграрному секторі національної економіки. *Ефективна економіка.* 2020. № 8. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8101>.

31. Борецька Ю. Основні напрями інвестування розвитку агропромислового сектору: теорія і практика. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції.* 2018. Вип. 29 (18). Т. 2. С. 104-110.

32. Білоченко А., Тонюк М. Напрями розширення фінансового простору агробізнесу в Україні в умовах війни. *Path of Science.* 2023. № 5. С. 5001-5008.

33. Жовнірчик Я. Ф. Удосконалення механізму формування інвестиційного клімату у сфері АПК України. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2022. № 18. С. 1079-1100.

34. Гребеннікова А. А., Кошман Я. О. Удосконалення фінансово-інвестиційного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. *Молодий вчений*. 2021. № 12.1. С. 706-709.

35. Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я. Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка АПК*. 2022. № 8. С. 6-12.

36. Борецька Ю. Основні підходи щодо оцінки ефективності інвестицій в аграрному секторі. *Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія: Економіка*. 2020. Вип. 311. С. 235-245.

37. Ванькович Д. В., Галайко А. М. Державна фінансова підтримка підприємств як інструмент активізації розвитку аграрного сектору економіки. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 1 (12). С. 284-288.

38. Лазарєва О. В., Мась А. Ю. Орієнтири розвитку агробізнесу в системі управління земельними ресурсами в Європі та Україні. *Агросвіт*. 2022. № 2. С. 3-9.

39. Волощук К. Б., Волощук В. Р. Тенденції іноземного інвестування підприємств аграрного сектора економіки. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. № 2 (113). С. 95-101.

40. Гладій М. В., Лузан Ю. Я. Кредитування в системі аграрних трансформацій України. *Економіка АПК*. 2020. № 8. С. 31-44.

41. Балян А. В. Особливості інвестиційної діяльності в сільському господарстві. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2022. № 84 (2). С. 207-213.

42. Степаненко С. В. Сучасний стан інвестиційного забезпечення інклюзивного розвитку суб'єктів агробізнесу. *Економічний простір*. 2023. № 185. С. 43-48.

43. Калашникова Г. О. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного сектора: теорія, методологія, оцінювання. *Інфраструктура ринку. Серія: Економіка та управління*. 2022. Вип. 66. С. 110-115.

44. Крюкова І. О. Аспекти інвестиційної діяльності в аграрному секторі України у контексті сучасних європейських тенденцій. *Інноваційна економіка*. 2022. № 5 (90). С. 19-25.

45. Колотуха С. М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності. *Економіка АПК*. 2019. № 1. С. 89-96.

46. Борейко І. П. Оцінка інвестиційної діяльності підприємств аграрного сектору економіки. *Економіка АПК*. 2020. № 12. С. 74-80.

47. Клименко А. А. Управління інвестиційною діяльністю на сільськогосподарському підприємстві. *Вісник Університету менеджменту і бізнесу*. 2018. № 3 (7). С. 24-28.

48. Жовнірчик Я. Ф. Удосконалення механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України. *Public Administration and Regional Development*. 2022. № 18. С. 1079-1110.

49. Brukh O., Shmatkovska T., Vavdiiuk N. Financing of the agro-industrial complex in the context of the implementation of international experience. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2021. Vol. 1. No. 36. pp. 14-28.

50. Ivashova L., Larin S., Shevchenko N. Introduction of Smart-Management into the System of Public Management of Regional Development in the Context of Strengthening National Security of Ukraine. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22. No. 9. pp. 369-375.

51. Лопатюк Р. І. Теоретичні аспекти інвестиційного забезпечення підприємств аграрної сфери. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. № 2. С. 134-137.

52. Могильна Л. М. Інноваційно-інвестиційний розвиток підприємств АПК. *Економіка АПК*. 2020. № 3. С. 98-103.

53. Кісіль М. І. Теоретико-методологічні та практичні аспекти формування ефективності інвестицій фермерських господарств. *Економіка АПК*. 2022. № 7. С. 55-62.

54. Непочатенко О. О., Бондаренко Н. В. Кредитне забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств. *Економіка України*. 2021. № 5. С. 91-97.

55. Сидорова А. В., Анісімова А. В. Дослідження узгодженості інтересів суб'єктів іноземного інвестування АПК: кількісне оцінювання. *Актуальні проблеми економіки*. 2022. № 4. С. 139-155.

56. Рибак С. О., Коваль О. П. Інституційні інвестори фінансової системи: сучасний стан та перспективи розвитку АПК. *Фінанси України*. 2020. № 10. С. 60-64.

57. Павленчик Н. Ф. Прогнозування обсягу пропозиції на ринку сільськогосподарської продукції в контексті процесу ціноутворення. *Економіка України*. 2022. № 4. С. 64-72.

58. Сахаров О. В. Розвиток державної та регіональної системи управління агропромисловим виробництвом. *Економіка та держава*. 2020. № 4. С. 34-35.

59. Калетнік Г. М., Пришляк Н. В. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників. *Економіка АПК*. 2020. № 8. С. 52-55.

60. Федоренко В. Г., Якушев К. Е., Олешко А. А. Управління та роль державного сектору в Україні. *Економіка та держава*. 2022. № 4. С. 8-15.

61. Андрійчук В. Г., Зубець М. В., Юрчишин В. В. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти : монографія. Київ : Аграрна наука, 2020. 140 с.

62. Білик Ю. Д. Держаний захист вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника та протекціоністська політика в Україні : монографія. Київ : Урожай, 2020. 192 с.

63. Бородіна О. М. Державне сприяння розвитку аграрного сектору економіки: виклики часу. *Економіка та держава*. 2022. №5. С. 8-11.

64. Варченко О. М. До питання поєднання державного і ринкового регулювання продовольчої безпеки. *Економіка України*. 2022. № 7. С. 53-59.

65. Власов В. Тенденції та проблеми глобальних процесів у світовій продовольчій сфері. *Економіка України*. 2018. № 3. С. 75-80.

66. Гудзинський О. Д., Кірейцев Г. Г., Савчук В. К. Економічна теорія та реалізація її положень в механізмах розвитку АПК. *Економічна теорія*. 2023. № 2. С. 80-95.

67. Дем'яненко С. І. До питання про стратегію розвитку аграрної політики України. *Економіка України*. 2020. № 8. С. 72-79.

68. Зоря С. Взаємозалежність між сільським господарством та макроекономікою в Україні : монографія. Київ : КНЕУ, 2019. 216 с.

69. Ільчук М. М., Іщенко Т. Д., Лайко П. О. Підприємницька діяльність та агробізнес : монографія. Київ : Вища освіта, 2019. 243 с.

70. Корецький М. Х. Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці : монографія. Київ : Вид-во УАДУ, 2022. 260 с.

71. Ресурсні можливості розвитку аграрного сектора економіки України : монографія / за ред. О. В. Шубравської. Київ : ДУ «ІЕП НАН України», 2017. 439 с.

72. Кустріч Л. О. Особливості залучення інвестицій у сільське господарство: сучасний стан і тенденції розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 24. С. 37-42.

73. Мацибора Т. В. Інвестиційне забезпечення розвитку АПК України. *Економіка АПК*. 2022. № 2. С. 66-72.

74. Августин А. А. Моделювання управління інвестиційною діяльністю агропромислових підприємств. *Економічний аналіз*. 2018. № 2. С. 102-115.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1

Категорії при наданні характеристик сутності «інвестиційна діяльність»

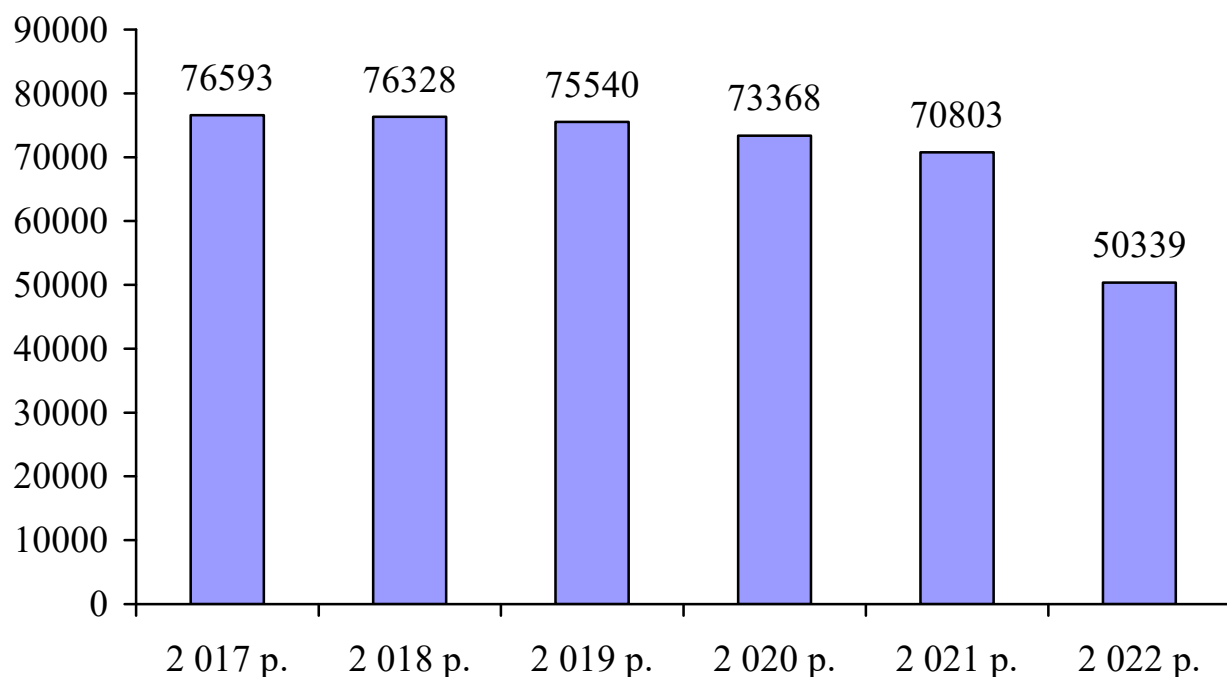
Рівень	Сутність
1	2
Інвестиційний клімат	
Країна	Загальний опис політичних, економічних, правових, географічних, соціальних та культурних умов
Регіон	Сукупність політичних, економічних, правових, географічних, соціальних і культурних умов, що забезпечують приплив інвестиційних ресурсів у регіон
Інвестиційна привабливість	
Країна	Політичний, правовий, економічний, соціально-культурний, науково-технічний, інфраструктурний та демографічний стан довкілля
Регіон	загальноєкономічний розвиток регіону (ВВП та його частка в національному доході, обсяг виробництва на душу населення, середня заробітна плата, забезпеченість основними продуктами харчування, капітальні інвестиції на душу населення та їх динаміка, кількість підприємств та їх фінансовий стан), інвестиційна інфраструктура регіону (обсяг контрактів на постачання будівельних матеріалів, виробництво енергії на душу населення, стан транспортного сектору), демографічні характеристики регіону та розвиток ринкових відносин (кількість приватизованих підприємств, кількість приватизованих підприємств)
Галузь	Життєвий цикл галузі, бар'єри для входу, технологічні особливості, соціальні фактори, конкуренція на галузевому ринку, попит на товари та послуги галузі
Підприємство	Інтелектуальний капітал менеджменту компанії; конкурентоспроможність компанії; імідж та ринкова позиція в діловому світі; думка власників та інвесторів про компанію та її діяльність; наявність інвестицій та інших ресурсів; людські ресурси; ефективність господарської та управлінської діяльності; фінансовий стан компанії; збутова та комунікаційна політика; економіко-географічне розташування; галузева приналежність

1	2
Конкурентоспроможність	
Країна	Здатність держави виробляти товари та послуги на вільному та справедливому ринку, які відповідають вимогам міжнародних ринків, водночас забезпечуючи та збільшуючи реальні доходи своїх громадян з часом
Регіон	Здатність виробляти товари та послуги для місцевих, національних та зовнішніх ринків у довгостроковій перспективі, спираючись насамперед на потужності, залучені з країни походження, та саму країну, забезпечуючи при цьому стабільність та зростання реальних доходів власних громадян
Галузь	Ефективність різних секторів національної економіки. Крім традиційних критеріїв, вона оцінюється за показниками, які характеризують і пояснюють ступінь життєздатності та динамізму промисловості за різних сценаріїв розвитку національної та глобальної економіки
Підприємство	Здатність підприємства створювати, виробляти і продавати товари та послуги, цінові та нецінові якості яких є більш привабливими, ніж аналогічна продукція конкурентів
Продукція	Здатність продукції відповідати вимогам ринку, що склалися протягом періоду аналізу

Дефініція поняття «агропромислове підприємство»

Автори, джерела	Визначення
Удалих О. О. [6, с. 69]	Юридична особа, що поєднує виробництво сільськогосподарської продукції та її промислову переробку, а також подальшу переробку та зберігання. Сільськогосподарське та промислове виробництво тут організовано виключно на основі фермерських господарств, які не мають юридичної самостійності. Як правило, агропромислові підприємства є великими, вузькоспеціалізованими підприємствами з великими площами багаторічних насаджень і відносно потужними переробними потужностями
Фролова Г. І. [14, с. 68]	сільськогосподарські підприємства, до складу яких входять промислові підприємства з переробки сільськогосподарської продукції. На цих підприємствах сільськогосподарське та промислове виробництво використовуються як виробничі одиниці
Білоткач О. В., Павлова Г. Є. [22, с. 30]	вертикально інтегровані підприємства, що поєднують виробництво сільськогосподарської продукції з промисловою переробкою, зберіганням та маркетингом. Цей тип підприємств може бути інтегрований у більші агропромислові об'єднання, такі як фермерські господарства, кооперативи та кластери
Петренко А. [26, с. 11]	форма базується на прямих технологічних зв'язках між виробництвом сільськогосподарської сировини, її переробкою та зберіганням. Найбільш характерними рисами цих підприємств є: єдине керівництво сільськогосподарським, переробним і обслуговуючим секторами; високий ступінь концентрації управлінських функцій; використання загальних господарських служб; єдиний план, баланс, розрахунковий рахунок і валовий прибуток
Гребеннікова А. А., Кошман Я. О. [34, с. 707]	форма виробничого кооперативу сільськогосподарських підприємств, до складу якого входять промислові підприємства з переробки сільськогосподарської продукції. В його основі лежить єдине господарське завдання: виробництво та переробка сільськогосподарської продукції.
Ванькович Д. В., Галайко А. М. [37, с. 284]	одне фермерське господарство інтегрує сільськогосподарське та промислове виробництво. Це означає, що раніше окремі, але взаємопов'язані сектори прагнуть підвищити ефективність виробництва.
Волощук К. Б., Волощук В. Р. [39, с. 95]	спеціалізовані компанії з виробництва, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції

Додаток Б

**Рис. Б.1. Кількість агропромислових підприємств в Україні
у 2017-2022 рр., од. (складено за [29])**

Таблиця Б.1

**Людський капітал у забезпеченні інвестиційного розвитку АПК України
у 2017-2021 рр. (складено за [29])**

Показник	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
1	3	4	5	6	2
Чисельність постійного населення України, тис. осіб	42414,9	42216,8	41983,6	41732,8	40590,9
Чисельність сільського населення, тис. осіб	13171,4	13084,6	12965,7	12832,2	10244,7
Частка сільського населення, %	31,1	31,0	30,9	30,7	30,1
Кількість зайнятого населення, тис. осіб	16156,4	16360,9	16578,3	15915,3	15276,9
Кількість населення, зайнятого у сільському господарстві, тис. осіб	2860,7	2937,6	3010,4	2721,2	2566,5
Частка населення, зайнятого у сільському господарстві, %	17,7	18,0	18,2	17,1	16,6

1	2	3	4	5	6
Кількість найманих працівників, тис. осіб	5844,9	5999,5	6369,6	6213,7	5849,6
Кількість найманих працівників у сільському господарстві, тис. осіб	558,1	545,7	535	499,9	483,4
Частка найманих працівників у сільському господарстві, %	9,5	9,1	8,4	8,0	7,0
Середньомісячна номінальна заробітна плата в Україні, грн	7104	8865	10497	11591	12983
Середньомісячна номінальна заробітна плата в сільському господарстві, грн	6057	7557	8856	9757	10795
Середньомісячна заробітна плата в сільському господарстві у порівнянні із середньою в державі, %	85,3	85,2	84,4	84,2	83,1